

Univerzita Hradec Králové

Pedagogická fakulta

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2022

Bc. Martina Kodytková

Univerzita Hradec Králové

Pedagogická fakulta

Historický ústav

Proměny mocenských elit v okrese Ústí nad Orlicí v letech 1968–1971

Diplomová práce

Autor: Bc. Martina Kodytková
Studijní program: N 7504 – Učitelství pro střední školy
Studijní obor: NSSKDE – NSSKRJ
Učitelství pro střední školy dějepis – ruský jazyk
Vedoucí práce: prof. PhDr. Ondřej Feleman, CSc.

Hradec Králové 2022

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci *Proměny mocenských elit v okrese Ústí nad Orlicí v letech 1968–1971* vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 7. května 2022

.....

Bc. Martina Kodytková

Poděkování

Ráda bych poděkovala za ochotu a věnovaný čas svému vedoucímu práce, panu prof. PhDr. Ondřeji Felcmanovi, CSc., který mi při tvorbě práce poskytl cenné rady a měl velkou trpělivost. Dále bych chtěla poděkovat všem pracovníkům Státního okresního archivu v Ústí nad Orlicí a panu Skalickému z Městského muzea v Ústí nad Orlicí za jejich vstřícnost. A především náleží obrovské poděkování mým rodičům, bez jejichž zázemí a neutuchající podpory by práce nikdy nevznikla.

Zadání diplomové práce

Autor:	Martina Kodytková
Studium:	P17P0631
Studijní program:	N7504 Učitelství pro střední školy
Studijní obor:	Učitelství pro střední školy - dějepis, Učitelství pro střední školy - ruský jazyk a literatura
Název diplomové práce:	Proměny mocenských elit v okrese Ústí nad Orlicí v letech 1968-1971
Název diplomové práce AJ:	Transformation of elites in power in Ústí nad Orlicí region during 1968 - 1971

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Diplomová práce se zabývá analýzou personálních změn v orgánech ONV a OV KSČ v okrese Ústí nad Orlicí, s důrazem na funkce vedoucího tajemníka a tajemníků OV KSČ a předsedy a místopředsedů ONV. Práce se týká období od ledna 1968, kdy začala československá reforma, do roku 1971, kdy byl dovršen nástup normalizace, a ve státních a stranických orgánech probíhaly personální výměny. Diplomová práce je rozdělena do dvou velkých kapitol, které se věnují odděleně vývoji v OV KSČ a ONV. Akcentované personální proměny jsou zasazeny do kontextu politické činnosti okresních orgánů, která probíhala na pozadí celospolečenských událostí. Základním pramenem pro diplomovou práci je archivní materiál z fondů ONV a OV KSČ k příslušnému období a dobový regionální tisk.

PRAMENY: SOkA Ústí nad Orlicí - Fond ONV Ústí nad Orlicí a Fond OV KSČ Ústí nad Orlicí; regionální tisk - Pochodeň, Jiskra Orlicka. SEZNAM DOPORUČENÉ LITERATURY: BÁRTA, Milan, Jan BŘEČKA a Jan KALOUS. Demonstrace v Československu v srpnu 1969 a jejich potlačení. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2012, 336 s. ISBN 978-80-87211-73-1. DUDEK, Oldřich. Hořký smích totality, aneb, Čítanka pro Husákovy děti. Česká Kamenice: Polart, 2009, 193 s.; FELCMAN, Ondřej: Výzkum let 1968-1969 na hradecké univerzitě, Východočeské listy historické 25, 2008, s. 187-213; TÝŽ, Počátky ostré etapy normalizace, in: Vojtěch Mencl a kol., Československo roku 1968, díl 2, Praha, Parta - ÚMV ČR 1993, s. 51-82; KALINOVÁ, Lenka. Konec nadějí a nová očekávání: k dějinám české společnosti 1969-1993. Praha: Academia, 2012, 396 s.; PETRÁŠ, Jiří a Libor SVOBODA. Jaro '68 a nástup normalizace: Československo v letech 1968-1971. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2017, 478 s.; SKALECKÁ, Veronika. Pardubice v období normalizace: politika, kultura a média od srpna 1968 do listopadu 1989. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2016, 291 s.; Slovníková příručka k československým dějinám 1945-1989. Kolektiv autorů pod vedením Jiřího Kociana - webové stránky ÚSD AV ČR, Praha 2006 (zejména hesla: FELCMAN, Ondřej Československá reforma 1968-1969; Sovětská vojska v Československu; Období od srpna 1968 do dubna 1969, Oběť Jana Palacha (a dalších), Hokejový týden).

Garantující pracoviště: Historický ústav,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: prof. PhDr. Ondřej Felcman, CSc.

Oponent: PhDr. Tomáš Hradecký, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 23.4.2018

Anotace

KODYTKOVÁ, Martina. *Proměny mocenských elit v okrese Ústí nad Orlicí v letech 1968–1971*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2022. 86 s.
Diplomová práce

Diplomová práce se zabývá analýzou personálních změn v orgánech ONV a OV KSČ v okrese Ústí nad Orlicí, s důrazem na funkce vedoucího tajemníka a tajemníků OV KSČ a předsedy a místopředsedů ONV. Práce se týká období od ledna 1968, kdy začala československá reforma, do roku 1971, kdy byl dovršen nástup normalizace, a ve státních a stranických orgánech probíhaly personální výměny. Diplomová práce je rozdělena do dvou velkých kapitol, které se věnují odděleně vývoji v OV KSČ a ONV. Akcentované personální proměny jsou zasazeny do kontextu politické činnosti okresních orgánů, která probíhala na pozadí celospolečenských událostí. Základním pramenem pro diplomovou práci je archivní materiál z fondů ONV a OV KSČ k příslušnému období a dobový regionální tisk.

Klíčová slova: OV KSČ, ONV, funkcionáři, normalizace, čistky, okresní tisk

Abstract

KODYTKOVÁ, Martina. Transformation of elites in power in Ústí nad Orlicí region during 1968–1971. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2022. 86 pp. Diploma thesis.

This diploma thesis analyses personnel changes in the district national committee (ONV) and the district committee of the Communist Party of Czechoslovakia (OV KSČ) in the district of Ústí nad Orlicí, with an emphasis to positions of the leading secretary and secretaries of OV KSČ and the chairman and deputy chairmen of ONV. The thesis covers the period from January 1968, when the Czechoslovakian reformation started, to 1971, when the starting phase of normalization and the related personnel changes in the state administration concluded. The thesis is divided into two big chapters which cover in turn the development in OV KSČ and ONV. The accentuated personnel changes are discussed in the context of the politics of the district authorities reflecting the state-wide events. The primary source of information for this thesis is the archival material from collections of ONV and OV KSČ and district press of the respective time period.

Key words: district national committee (ONV), district committee of the Communist Party of Czechoslovakia (OV KSČ), authorities, normalization, purges, district press

Obsah

Úvod	7
I. OV KSČ Ústí nad Orlicí v letech 1968–1971	12
1. OV KSČ v době reformního procesu 1968	12
2. První změna – Josef Mačát vedoucím tajemníkem OV KSČ	19
3. Začíná skutečná normalizace – Iljič Sychra vedoucím tajemníkem OV KSČ	26
4. Konsolidace OV KSČ v druhé polovině roku 1969	30
5. Ústeckoorlické OV KSČ v roce 1970 a výměna stranických legitimací	35
6. Uzavření etapy konsolidace a příprava voleb do národních výborů	41
Přehled změn ve vrcholných funkcích OV KSČ Ústí nad Orlicí (1968–1971)	44
II. Okresní národní výbor v Ústí nad Orlicí	45
1. ONV za reformního procesu v roce 1968	45
2. Postupný odklon ONV od reformní politiky	52
3. První etapa konsolidace ONV a jeho očista od proreformních sil	58
4. Druhá etapa konsolidace na ústeckoorlickém okresním národním výboru	63
5. Dovršení normalizačních změn a příprava voleb do národních výborů v roce 1971	70
Přehled změn ve vrcholných funkcích ONV Ústí nad Orlicí (1968–1971)	77
Závěr	78
Seznam pramenů a literatury	82
Seznam používaných zkratk	85
Seznam příloh	86

Úvod

Předložená diplomová práce se zabývá regionálními dějinami let 1968 až 1971 – konkrétně personálními proměnami politických elit v okrese Ústí nad Orlicí. Při volbě tématu výrazně rozhodoval zájem o studium soudobých dějin a speciálně dějin československých v období bezmála čtyřicetileté vlády komunistické strany. Výběr okresu Ústí nad Orlicí byl kromě osobních preferencí ovlivněný také tím, že podobná analýza pro tento region chybí.

Tematicky práce navazuje na předchozí bakalářskou práci, která se také věnovala regionálnímu vývoji v Ústí nad Orlicí.¹ Zpracovávala však období let 1989 a 1990 a soustředila se pouze na samotné město Ústí nad Orlicí. Diplomová práce se nyní zabývá dramatickým obdobím přelomu 60. a 70. let a je analýzou personálních proměn v klíčových okresních orgánech. Cílem výzkumu je nabídnout možnost hlubšího poznání regionálních procesů na Ústeckoorlicku v letech obrodného procesu a nastupující normalizace a přispět vzniklou prací k rozšíření odborné literatury, která se věnuje novodobé historii východních Čech i jednotlivým okresům celé oblasti.

Cílem diplomové práce je podrobně prozkoumat proměny okresních politických představitelů v klíčových správních a stranických funkcích v letech 1968–1971 jak v OV KSČ Ústí nad Orlicí, tak v ONV Ústí nad Orlicí. Hlavním obsahem práce je analýza procesů a provedených změn v personální skladbě těchto orgánů, a to zejména na funkcích předsedy, místopředsedy a tajemníka ONV a vedoucího tajemníka a ostatních tajemníků OV KSČ. Ústřední hypotézou práce je předpoklad, že politika na okresní úrovni byla zásadně ovlivněna měnící se politickou situací v Československu a personální proměny v OV KSČ i ONV bezprostředně reagovaly na centrálně se měnící poměry. Sledovány jsou také změny ve vedení redakce týdeníku Jiskra Orlicka.

Specifikované období bylo vybráno kvůli dynamice dějinných událostí na přelomu 60. a 70. let a četnosti sledovaných personálních proměn ve státních a stranických orgánech na všech úrovních. Tento časový úsek lze také celkem logicky definovat a ohraničit nástupem proreformní politiky v lednu 1968 a zakončit ho odloženými volbami do národních výborů v prosinci 1971 po naplnění normalizačních cílů. Zkoumané změny na okresní úrovni jsou ovlivněné měnící se politickou atmosférou

¹ Martina KODYTKOVÁ, *Politická a společenská transformace v Ústí nad Orlicí v letech 1989–1990*. Bakalářská práce, Praha, FMV VŠE, Praha 2016.

po srpnových událostech 1968 a rozhodnutími, která vycházela z politického centra – od vedení KSČ a z vlády.

Práce sestává ze dvou stěžejních kapitol, které se podrobně věnují oběma klíčovými orgány. Kapitola věnovaná OV KSČ je členěná do podkapitol podle chronologického vývoje. Jsou v ní podrobně analyzovány personální změny ve funkcích vedoucího tajemníka a ostatních tajemníků OV KSČ, součástí práce je také bližší charakteristika zmiňovaných funkcionářů, jejich sociální původ, působení v KSČ a ve státních a stranických orgánech. Výzkum je zaměřený především na okolnosti jejich příchodu či odchodu z funkce. Personální záležitosti jsou zasazeny do rámce politického vývoje OV KSČ v daném časovém období let 1968 až 1971. V textu je zachycen způsob, jakým se měnil styl politiky funkcionářů OV KSČ v návaznosti na celostátní politický vývoj, jaká byla jejich rétorika a politická rozhodnutí v době uvolnění a reformního období v roce 1968 a v jakém kontrastu byl jejich následný postoj v době nastupující normalizace.

Druhá kapitola rozebírá vývoj v ONV Ústí nad Orlicí a je rovněž chronologicky členěná do podkapitol. V nich je popsáno politické dění na ONV v letech 1968–1971, přístup orgánu ke změnám ve společnosti a stěžejním událostem roku 1968 a následná proměna rétoriky a postojů poslanců v průběhu posrpnové normalizace a konsolidace poměrů v letech 1969 až 1971. Stejně jako v případě stranického orgánu je akcentován personální vývoj na nejvyšších pozicích, analyzovány jsou změny ve funkcích předsedy, místopředsedy a tajemníka ONV. Součástí textu je rovněž nastínění politického, sociálního a charakterového profilu funkcionářů. V rámci kapitoly o ONV se práce věnuje také změnám, k nimž došlo v redakci regionálního týdeníku Jiskra Orlicka. Novinářská tematika je zařazena proto, aby na příkladu proměn v redakci bylo možné ilustrovat změny politické linie a mocenské zásahy do fungování tisku. Navíc Jiskra Orlicka značně ovlivňovala náladu, postoje a politickou atmosféru v okrese, byla tedy poměrně důležitým hráčem ve vrcholné okresní politice, především v dobách, kdy její redakce jednala celkem nezávisle na orgánech ONV i OV KSČ. Týdeník Jiskra Orlicka byl vydáván jako zpravodaj ONV (později také OV KSČ), když po roční pauze, kdy nevycházel, byla na jaře 1968 jeho činnost obnovena.

V závěru práce je pomocí komparace zachycen personální vývoj ve vedení ONV a OV KSČ, opomenut není ani vzájemný závislý vztah obou orgánů, ve kterém stranická

rozhodnutí významně ovlivňovala obsazení vrcholných funkcí v ONV. V závěru je rovněž zodpovězena klíčová otázka, v jakých případech byly personální změny v obou vrcholných okresních orgánech vyvolány celostátními politickými tendencemi a zda byly provedeny z ideových důvodů, anebo zda měly jiné příčiny (např. osobní důvody, strategický přesun v rámci stranických struktur apod.). Závěrečné shrnutí má tedy potvrdit nebo vyvrátit ústřední hypotézu.

Nedostatečné probádání zvoleného tématu diplomové práce si vynutilo téměř výhradně spoléhat na studium archivních pramenů, konkrétně fondů ONV Ústí nad Orlicí a OV KSČ Ústí nad Orlicí, které jsou uloženy ve Státním okresním archivu Ústí nad Orlicí. Klíčovým objektem studia byly zápisy ze schůzí obou orgánů, jak rady ONV a předsednictva OV KSČ, tak také zápisy ze schůzí plenárních zasedání. Ve fondu OV KSČ bylo možné využít také kartony kádrových materiálů, zápisů z členských a výborových schůzí ZO OV KSČ a evidence zrušených členství v KSČ. Informace z nich však byly spíše okrajové nebo duplicitní; často se objevovaly již ve zmíněných zápisech schůzí předsednictva OV KSČ a rady ONV. Pro analýzu proměn mocenských elit na ONV bylo nutné vrátit se při studiu pramenů až k roku 1964, k výsledkům posledních voleb do národních výborů. Byl tak zjištěn výchozí stav poslanců, členů rady ONV a podoba obsazení nejvyšších funkcionářských postů, z čehož vycházela následná analýza změn. Archivní materiály jsou přehledně inventarizované, zápisy jsou psané na psacím stroji (až na ručně psané zápisy členských a výborových schůzí), jsou čitelné a dobře se s nimi pracuje.

Součástí výzkumu pramenů bylo rovněž studium týdeníku *Jiskry Orlicka* a jeho obsahu. Ročníky 1968, 1970 a 1971 jsou dostupné ve studijní knihovně Městského muzea v Ústí nad Orlicí. Ročník 1969 tam z neznámých důvodů chybí, lze do něj však nahlédnout ve studovně Studijní a vědecké knihovny v Hradci Králové.

Klíčovou metodou pro zpracování diplomové práce byla důkladná analýza pramenné základny a regionálního tisku, která poskytla detailní informace o událostech a rozhodovacích procesech v obou zkoumaných okresních orgánech. V závěru práce je použita rovněž komparativní metoda k porovnání odlišností vývoje v OV KSČ a ONV.

Důležitým zdrojem informací o celostátním kontextu je ediční řada *Prameny k dějinám československé krize v letech 1967–1970*, na které spolupracoval rozsáhlý kolektiv autorů soustředěný kolem Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR; celkem vyšlo

19 svazků. Pro výzkum posloužil nejvíce 9. díl věnovaný Komunistické straně Československa.² Další části edice se zabývají tematikou srpnové krize např. z hlediska mezinárodních souvislostí či z pohledu československé vlády nebo parlamentu, což s tematickým zaměřením diplomové práce nekorespondovalo.

K důkladnému zpracování regionálního tématu bylo nutné prostudovat literaturu zabývající se celostátním vývojem, aby bylo možné zasadit okresní vývoj událostí do kontextu. Mezi klíčové publikace o nástupu a průběhu normalizace řadíme dvoudílnou syntézu *Československo roku 1968*.³ Druhý díl této práce byl pro výzkum přínosnější, týkal se československých událostí v letech 1968–1970; vznikl pod vedením Vojtěcha Mencla a za přispění autorů Miloše Bárty, Ondřeje Felcmana a Josefa Beldy. Dále zmiňme podnětnou monografii Zdeňka Doskočila zaměřenou na převzetí moci G. Husákem v dubnu 1969.⁴ Podobu státních i stranických orgánů na všech úrovních ovlivnilo konsolidační období pohovorů a čistek v KSČ v roce 1970. Osvědčeným zdrojem poznatků z této oblasti výměny legitimací a prověrek je publikace Jiřího Maňáka o čistkách v KSČ.⁵ Čerpat lze rovněž z práce Vladimíry Hradecké a Františka Koudelky o kádrové politice a nomenklatuře KSČ v období let 1969–1974.⁶

Tématu politických elit ve Východočeském kraji se mezi lety 2007–2013 věnovalo několik badatelů, kteří svými studii přinášejí inspiraci z hlediska metodiky, zpracování i obsahu. Je žádoucí zmínit studii od autorské dvojice Ondřeje Felcmana a Ondřeje Šindeláře zabývající se kádrovými změnami ve vedení východočeského KNV v 60. letech. Studie, která čerpala z diplomové práce Ondřeje Šindeláře, analyzovala změny na klíčových funkcích v tomto orgánu. Ačkoliv se soustředila na proměny na vedoucích postech pouze v KNV, vedoucí úloha strany umožnila, aby činnost KV KSČ jednotlivé změny značně ovlivňovala. U některých funkcionářů se projevovala i častá mobilita mezi státní a stranickou sférou. Studie proto přinesla i poznatky

² Jitka VONDROVÁ – Jaromír NAVRÁTIL – Jan MORAVEC (vyd.), *Komunistická strana Československa*, ediční řada Prameny k dějinám československé krize v letech 1967–1970, 9. díl, 1. sv.: Pokus o reformu (říjen 1967 – květen 1968), Praha – Brno 1999; 2. sv.: Konsolidace (květen – srpen 1968), Praha – Brno 2000; 3. sv.: Kapitulace (srpen – listopad 1968), Praha – Brno 2001; 4. sv.: Normalizace (listopad 1968 – září 1969), Praha – Brno 2004.

³ Václav KURAL a kol. *Československo roku 1968*. Díl 1, *Obrodný proces*, Praha 1993.

Vojtěch MENCL a kol., *Československo roku 1968*. Díl 2, *Počátky normalizace*, Praha 1993.

⁴ Zdeněk DOSKOČIL, *Duben 1969: anatomie jednoho mocenského zvratu*, Brno 2006.

⁵ Jiří MAŇÁK. *Čistky v Komunistické straně Československa v letech 1969–1970*, Praha 1999.

⁶ Vladimíra HRADECKÁ – František KOUDELKA, *Kádrová politika a nomenklatura KSČ 1969–1974*, Praha 1998.

o proměnách na úrovni krajského stranického orgánu. Podobná analýza – ale na okresní úrovni – je předmětem této diplomové práce. Snahou textu je postihnout také provázanost obou vrcholných okresních orgánů, především vliv OV KSČ na okresní představitele státní správy.

Kromě Felcmana a Šindeláře se regionálním vývojem, a především skladbou funkcionářů v okresních národních výborech, zabýval v bakalářské a později diplomové práci Jan Švejkar, jenž se orientoval na jednotlivé okresy Východočeského kraje.⁷ Švejkar ve své práci neanalyzoval vývoj v okrese Ústí nad Orlicí, protože tehdy nebyly zkompletované materiály ve fondech okresních orgánů v Ústí nad Orlicí a nebylo mu tak umožněno studovat potřebné prameny. Výzkum orlickoústeckého okresu tedy celkem příhodně pokrývá a doplňuje chybějící část Švejkarova výzkumu okresů Východočeského kraje. Oblastí Orlickoústecka se v diplomové práci zabývala také Petra Šípková, která zkoumala nástup normalizace z hlediska regionálního tisku.⁸ Její text byl podnětný pro části práce, které se zabývají obsahem dění v týdeníku Jiskra Orlicka a proměnami redakce, které byly uskutečněny ze strany mocenských orgánů.

⁷ Jan ŠVEJKAR, *Politické elity ve státní správě na okresech Svitavy a Rychnov nad Kněžnou v letech 1964–1971*. Bakalářská práce FF UHK, Hradec Králové, 2007.

Jan ŠVEJKAR, *Politické elity ve státní správě na okresech Chrudim, Náchod, Rychnov nad Kněžnou a Svitavy v letech 1960–1971*. Diplomová práce FF UHK, Hradec Králové, 2009.

⁸ Petra, ŠÍPKOVÁ: *Počátky normalizace na okrese Ústí nad Orlicí z hlediska regionálního tisku*. Diplomová práce FF UHK, Hradec Králové, 2013.

I. OV KSČ Ústí nad Orlicí v letech 1968–1971

1. OV KSČ v době reformního procesu 1968

Pokud uvažujeme nad změnami politických elit v okrese, zcela jistě je nutné zabývat se činností nejvyššího stranického orgánu – Okresního výboru KSČ Ústí nad Orlicí (OV KSČ) a nejvyššími funkcionáři v tomto orgánu. Změny funkcionářů a politiky ONV Ústí nad Orlicí byly více či méně ovlivněny vývojem v OV KSČ a rozhodnutími jeho vrcholných politiků, nejprve se tedy zaměříme na stranický orgán.

Obsazení funkcí vedoucího tajemníka i ostatních tajemníků OV KSČ procházelo v průběhu zkoumaných let 1968–1971 proměnami, které se odvíjely především od celostátního dění a politické atmosféry v zemi. Diskusi a postoje OV tak určoval zprvu demokratizační polednový vývoj politiky a v následném období po srpnu 1968 pak proces konsolidace a normalizace poměrů, návrat k direktivní centralizaci, a nakonec i provádění stranických čistek.

Členové OV KSČ Ústí nad Orlicí reflektovali již při první lednové schůzi pléna v roce 1968 personální proměny, které proběhly na čelných místech ÚV, a komentovali zvolení Alexandra Dubčeka prvním tajemníkem KSČ. Se změnami byli seznámeni členové předsednictva OV KSČ 6. ledna, bezprostředně po zasedání ÚV KSČ. Na zasedání pléna pak OV KSČ schválilo stanovisko k lednovému zasedání ÚV KSČ, ve kterém ocenilo otevřený a kritický přístup ÚV KSČ k vlastní práci a vyjádřilo souhlas s rozdělením funkce prezidenta a prvního tajemníka strany mezi dvě osoby. Ve stanovisku bylo zmíněno dobré přijetí jednomyslné volby Dubčeka ze strany veřejnosti, ale také upozorněno na nedodržení národnostní parity ve dvou nejvyšších státních funkcích.⁹ Již na konci ledna se začalo uvažovat o prvních personálních změnách ve vedení předsednictva OV KSČ, a to konkrétně ve funkci tajemníka pro úsek průmyslu.

Během jara 1968 se předsednictvo OV KSČ soustředilo na přípravu okresní stranické konference, plánovány byly také volby do národních výborů. Co se týče voleb, v rámci příprav se již jednalo o sociálním a věkovém složení kandidátů do ONV,

⁹ SOKA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí, i. č. 65, kart. č. 20, Stanovisko pléna OV KSČ a OKRK v Ústí nad Orlicí k lednovému zasedání ÚV KSČ (schůze pléna OV KSČ 11. 1. 1968), fol. 14.

o kádrové přípravě voleb a volebním programu. Volby se však v původně předpokládaném termínu nakonec neuskutečnily a proběhly až v roce 1971.

Na počátku roku 1968 se nacházelo vedení předsednictva OV KSČ Ústí nad Orlicí v následujícím složení. Funkci vedoucího tajemníka OV KSČ zastával od roku 1962 RSDr. Jan Jirásek,¹⁰ tajemníkem pro stranickou práci na úseku průmyslu byl od roku 1964 Ing. Jindřich Kučera.¹¹ Jednou z výrazných stranických osobností tohoto období byl tehdejší ideologický tajemník (který následně prošel řadou dalších funkcí, a nakonec povýšil až do krajského výboru KSČ) Jiří Kouřilek,¹² působící v této funkci od roku 1964. Posledním tajemníkem v této sestavě byl Oldřich Zeman,¹³ který od roku 1962 řídil úsek zemědělství.

Všichni čtyři čelní představitelé tehdejšího okresního výboru strany patřili do mladé generace poválečných komunistů; vesměs vstoupili do KSČ v závěru války na jaře roku 1945 (pouze Oldřich Zeman se stal členem až roku 1947) a následně se podíleli na formování okresní politiky v 50. i 60. letech. Pouze jeden z tajemníků – Jiří

¹⁰ RSDr. **Jan Jirásek** (1924) pocházel z dělnické rodiny a původním povoláním byl školkař (vystudoval ovocnicko-vinařskou školu). Následně již absolvoval pouze stranická studia, navštěvoval Vysokou školu politickou při ÚV KSČ, rigorózní zkoušku složil v roce 1967. Jirásek byl členem KSČ od roku 1945. Zastával veřejné i stranické funkce. V letech 1950-1954 byl tajemníkem a v letech 1957-1960 pak vedoucím tajemníkem OV KSČ v Lanškrouně, v letech 1960-1968 působil v nejvyšších funkcích na OV KSČ v Ústí nad Orlicí – dva roky jako zemědělský tajemník, od roku 1962 byl vedoucím tajemníkem tamtéž.

SOka Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí, i. č. 68, kart. č. 21, Zápis ze schůze pléna OV KSČ 23. – 24. 9. 1971, Charakteristika kandidáta na poslance Sněmovny lidu – RSDr. Jan Jirásek, fol. 55.

¹¹ Ing. **Jindřich Kučera** byl původním povoláním klempíř, žil v Ústí nad Orlicí. Členem KSČ se stal roku 1945. Byl hodnocen jako obětavý a schopný stranický pracovník. Ve funkci tajemníka OV KSČ pro stranickou práci na úseku průmyslu pracoval od r. 1964 do roku 1968.

SOka Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí., i. č. 65, kart. č. 20, Zápis ze schůze pléna OV KSČ 31. 1. 1968. Seznam kádrových rezerv, fol. 52.

¹² **Jiří Kouřilek** (1927) do KSČ vstoupil již v roce 1945. Původním povoláním byl učitel. Vystudoval učitelský ústav v Chrudimi. Stranickým vzděláním prošel v letech 1961-1964 na Vysoké politické škole při ÚV KSČ. Poté pokračoval ve vědecké aspirantuře v oboru politické ekonomie. Zastával řadu stranických a veřejných funkcí, např. byl členem OV a POV Československého svazu mládeže, zastával funkci instruktora na ÚV SČSP v Praze, později také na OV KSČ v Pardubicích a KV KSČ v Hradci Králové. Od roku 1964 byl tajemníkem pro ideologickou práci na OV KSČ v Ústí nad Orlicí,

SOka Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí., i. č. 67, kart. č. 21, Zápis ze schůze pléna OV KSČ 9. a 10. února 1970. Politicko-pracovní hodnocení a návrh na uvolnění s. Kouřilka Jiřího z funkce tajemníka OV KSČ, fol. 20.

¹³ **Oldřich Zeman** (1924) byl původním povoláním zedník, pocházel z rodiny zemědělců z Ústí nad Orlicí. Získal pouze základní vzdělání, ve věku 23 letech se stal členem KSČ. Ve stranických funkcích působil již v 50. letech, například v KV KSČ Pardubice jako pracovník zemědělského oddělení či v OV KSČ Přelouč už jako tajemník pro zemědělství. Po absolvování tříletého studia Vysoké politické školy v letech 1959–1962 zastával funkci tajemníka pro zemědělství v OV KSČ Ústí nad Orlicí.

SOka Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí., i. č. 110, kar. č. 92, Zápis ze schůze POV KSČ 18. 11. 1969, návrh na uvolnění s. Oldřicha Zemana z funkce vedoucího politicko-organizačního oddělení OV KSČ v Ústí nad Orlicí, fol. 55.

Kouřilek – se vymykal svým věkem, byl o tři roky mladší než Jirásek, Kučera a Zeman, shodně narozeni v roce 1924.

Do zlomového roku 1968 vstupovalo vedení okresního výboru v čele s těmito dlouholetými funkcionáři, kteří se v průběhu jara museli potýkat s širokou vnitřní diskuzí a kritikou v rámci OV. Své pozice museli hájit na okresní stranické konferenci, která proběhla 16. – 17. března 1968. Plénum OV KSČ se v březnu sešlo dokonce čtyřikrát – dvakrát v rámci přípravy na tuto konferenci a poté na dvou ustavujících schůzích, kde byli zvoleni noví tajemníci a předsednictvo OV KSČ. Členové pléna se zasazovali o to, aby na konferenci zazněla kritika okresního výboru a požadavky na změnu předsednictva OV. Na okresní konferenci zazněla jednoznačná podpora obrodného směru ÚV KSČ a výzva k tomu, aby se OV KSČ kriticky postavilo k vlastním chybám a zaujalo místo v čele nové demokratizační politiky.

Přes veškerou kritiku však nejprve téměř všichni vedoucí funkcionáři OV své posty obhájili. Na ustavující schůzi pléna OV po březnové okresní konferenci (17. března 1968) byl na návrh krajského výboru KSČ opětovně zvolen tajnou volbou do funkce vedoucího tajemníka Jan Jirásek, a další posty tajemníků obhájili také Jiří Kouřilek a Oldřich Zeman.¹⁴ Jediná změna nastala na pozici tajemníka pro úsek průmyslu, kde se vyhovělo žádosti Jindřicha Kučery o uvolnění z funkce. Navržen byl do hospodářské funkce, odešel do ústeckého závodu Kovostav na pozici technického náměstka.¹⁵ Na jeho místo tajemníka pro průmysl byl jednomyslně schválen Josef Mačát.¹⁶

¹⁴ SOkA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí., i. č. 65, kart. č. 20, Zápis ze schůze pléna OV KSČ 17. 3. 1968. fol. 2.

¹⁵ SOkA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí., i. č. 65, kart. č. 20, Zápis ze schůze pléna OV KSČ 17. 3. 1968. fol. 2.

¹⁶ **Josef Mačát** (1929) pocházel z dělnické rodiny. Členem KSČ se stal až později, v roce 1956, nepatřil tedy k té generaci poválečných komunistů, jako většina jeho kolegů ve vedení okresního orgánu strany. V letech 1945-1948 studoval na Průmyslové škole textilní. Dále měl stranické vzdělání, které získal na Krajské politické škole či studiem VUML. Od roku 1960 byl členem okresního výboru, později zasedal i v předsednictvu OV KSČ. Od roku 1961 byl předsedou Okresní komise lidové kontroly. Po maturitě v roce 1948 nastoupil do n. p. Perla, kde zastával řadu pozic až po funkci ekonomického náměstka ředitele. Od března 1968 byl tajemníkem OV KSČ pro stranickou práci v průmyslu. Před mimořádnou okresní konferencí v červnu 1968, která se konala ve složitých politických podmínkách, byl na plénu OV KSČ zvolen do funkce vedoucího tajemníka OV KSČ.

SOkA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí, i. č. 66, kart. č. 21, Zápis ze schůze pléna 17. 9. 1969. Politicko pracovní hodnocení s. Josefa Mačáta ve funkci vedoucího tajemníka OV KSČ v Ústí nad orlicí od mimořádné konference KSČ v červnu 1968., fol. 108–109.

Plénum OV se v březnu sešlo ještě jednou, 24. března 1968, již počtvrté v jednom měsíci. Na této schůzi proběhly volby předsednictva okresního výboru (POV) KSČ a byli do něj zvoleni dva tajemníci. V průběhu volebního aktu vystoupil tajemník Kouřilek a v souladu s kritickým přístupem funkcionářů k minulosti a s ohledem na nový, reformní přístup k politické práci odmítl své členství v POV. Vyjádřil názor, že by jeho členství v předsednictvu mohlo být předmětem kritiky a sám prosazoval Mačáta do POV KSČ jako člověka nezatíženého starými metodami a s kratším členstvím ve straně.¹⁷ Plénum OV KSČ v souladu s tímto názorem jednomyslně schválilo vedoucího tajemníka Jirásku a tajemníka OV KSČ na úseku průmyslu Mačáta jako členy předsednictva, tajemník Mačát byl zároveň pověřen zastupováním vedoucího tajemníka v případě potřeby.¹⁸

Vedoucí tajemník Jirásek na této poslední březnové schůzi pléna ve svém projevu uvedl, že „naše okresní konference jednoznačně potvrdila, že stojíme jako okresní organizace za směrem, jehož stanoviska formuloval s. Dubček“¹⁹, zároveň také hovořil o nutnosti každého zaujmout stanovisko k nové situaci ve společnosti, o povinnosti OV postavit se do čela demokratizačního procesu či o potřebě přijmout kritiku vlastních chyb, přitom však nedopustit špinění celé strany.²⁰

Vedoucí tajemník Jirásek na dubnové schůzi přednesl souhrnné hodnocení vývoje politické situace v okrese za období od okresní konference KSČ. Vyzdvihoval v něm zvýšenou aktivitu veřejnosti a její zájem o politické dění, stejně jako snahu okresního výboru hledat takové cesty a systém práce, aby stál na čele všech aktivit a změn. Jirásek poukazoval také na to, že nelze dále spoléhat na směrnice z vyšších míst, OV měl podle něho provádět vlastní politiku a soustředit se na to, aby využil veřejného zájmu k novému získání důvěry ve stranu, k upevnění jejího vedoucího postavení.

Po březnové okresní konferenci se mohlo zdát, že vedení OV uhájilo svou pozici s pouhými „kosmetickými“ změnami, že Jan Jirásek zůstane ve vedení orgánu a staré struktury dlouholetých tajemníků se jednoduše připojí k vlně uvolňující obrodné politiky.

¹⁷ SOkA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí., i. č. 65, kart. č. 20, Zápis ze schůze pléna OV KSČ 25. 3. 1968, fol. 27.

¹⁸ *Tamtéž.*

¹⁹ SOkA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí., i. č. 65, kart. č. 20, Zápis ze schůze pléna OV KSČ 25. 3. 1968, fol. 10.

²⁰ *Tamtéž.*

Již v červnu však došlo k dalším a významnějším personálním proměnám v čele orlickoústeckého okresního výboru strany.

Při květnových jednáních předsednictva OV a na schůzi pléna 22. května byla znát nervozita a únava z trvale neklidné situace. Vedoucí tajemník Jirásek byl 7. května na schůzi POV pověřen, aby přednesl na celostátní poradě okresních a krajských vedoucích tajemníků hodnocení politické situace v okrese, které vyplynulo z diskuse na předsednictvu OV KSČ. Tato hodnotící zpráva vyjadřovala dezorientaci a často zahořklost mezi členy strany. Patrné byly jejich obavy ohledně směřování demokratizačního vývoje a ohledně toho, že strana nedrží situaci pevně v rukou, nemá jednotnou linii a ustupuje tlaku veřejnosti. Značná kritika z řad předsednictva OV KSČ směřovala také k necenzurovaným médiím, která se podle názoru členů POV KSČ neustále vracela k chybám v minulosti, vystupovala zejména proti vedoucím okresním funkcionářům a rozdmýchávala tak negativní nálady veřejnosti vůči okresnímu orgánu strany.²¹

Otázka personálního obsazení nejvyšších funkcí v OV KSČ kulminovala nakonec v červnu 1968. Tomu předcházely debaty na červnových jednáních předsednictva, především na schůzi 20. června, kde sám vedoucí tajemník Jirásek po konzultaci s vedením KV KSČ přišel s návrhem možnosti odejít z funkce, aby tak zmírnil kritiku veřejnosti vůči OV KSČ a hrozbu toho, že by na mimořádné okresní konferenci byla jemu i celému okresnímu výboru vyjádřena nedůvěra. Členové předsednictva OV KSČ řešili v diskusi možnost odchodu Jiráskova z funkce, komentovali i značnou kritiku vůči osobě tajemníka Kouřilka. Tématem bylo také to, zda má OV KSČ stále dostatečnou důvěru v řadách základních organizací a u delegátů vysílaných na mimořádnou okresní konferenci OV KSČ. Ze zmíněných jednání vyplynulo několik návrhů na personální změny, které byly předloženy plénu OV KSČ čtyři dny před konáním mimořádné okresní konference 29. června 1968.²²

Jan Jirásek doporučil červnovému plenárnímu zasedání OV KSČ realizovat návrh předsednictva z 20. června, aby byl sám uvolněn z funkce vedoucího tajemníka, a místo něho, aby byl do funkce zvolen Josef Mačát, což byl názor většiny členů POV.

²¹ SOkA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí, i. č. 109, kart. č. 90, Hodnocení situace ve stranických organizacích v okrese Ústí nad Orlicí (pro schůzi POV KSČ 7. 5. 1968), fol. 20–26.

²² SOkA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí, i. č. 109, kart. č. 90, Zápis ze schůze POV KSČ 20. 6. 1968, fol 2–6.

Dále předsednictvo doporučilo plénu uvolnit soudruha Kouřílka z funkce tajemníka pro ideologickou práci a pověřit ho funkcí tajemníka s odpovědností za národohospodářskou politiku.²³ K těmto personálním změnám se vedla rozsáhlá diskuse.

Členové okresního výboru se víceméně rozdělili na dva tábory – někteří zastávali názor, že jmenování funkcionáři (debata se vedla především okolo Jiráska a Kouřílka) získali na březnové okresní konferenci důvěru a jejich nynější odchod by znamenal pouze ustupování tlaku zvenčí, přičemž kritika celého OV KSČ bude pokračovat. Tito lidé většinou spojovali své stanovisko s názorem, že pokud by měli odejít čelní představitelé, tak ať je provedena volba celého OV KSČ. K tomuto názorovému proudu lze zařadit příspěvky soudruhů Dostálka, Fišera, Hladíka, Šilara aj.²⁴

V čele druhé skupiny stál sám vedoucí tajemník Jirásek, který odmítal rozpuštění celého OV a prosazoval pouze své uvolnění z funkce vedoucího tajemníka, aby se tak uklidnila situace a umlčely se kritické hlasy. „*Osobně se domnívám, že náš OV je pevný a má autoritu. Proto navrhuji kádrovou změnu ve funkci tajemníků. Nový člověk ve funkci vedoucího tajemníka bude mít možnost se distancovat od minulých chyb, bude moci odmítnout kritiku a jít dopředu, já bych se musel stále jen obhajovat.*“²⁵ Tímto postojem se Jirásek snažil předejít svému odvolání na mimořádné okresní konferenci 29. června, a doporučil okresnímu výboru souhlasit s navrhovanými změnami.

V usnesení OV KSČ z 25. června 1968 se tedy dospělo k následujícím závěrům. Plénum vyhovělo žádosti vedoucího tajemníka Jiráska a uvolnilo jej z funkce i z funkce člena POV KSČ. Dále jednomyslně zvolilo na jeho místo Josefa Mačáta, dosavadního tajemníka pro průmysl.²⁶ Současně byla v návaznosti na předchozí diskusi ustavena funkce předsedy OV KSČ, aby byl oddělen orgán od aparátu. Do funkce předsedy

²³ SOkA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí, i. č. 65, kart. č. 20, Zápis ze schůze pléna OV KSČ 25. 6. 1968, fol. 2.

²⁴ *Tamtéž*, fol. 3–7.

²⁵ *Tamtéž*, fol. 8.

²⁶ *Tamtéž*, fol. 16.

OV KSČ a člena POV KSČ byl zvolen Dr. Vladimír Hladík.²⁷ ²⁸ Jiří Kouřilek přešel do funkce tajemníka OV KSČ odpovědného za národohospodářskou politiku. V usnesení se schválily i další navrhované personální změny: Oldřich Zeman byl přesunut z pozice zemědělského tajemníka – která byla zrušena – do funkce tajemníka odpovědného za organizační práci. Změny proběhly i na úseku ideologického oddělení, plénum pro tuto chvíli nenašlo nástupce Kouřilka ve funkci ideologického tajemníka, a tak pověřilo Věroslava Kalátu,²⁹ dosavadního pracovníka ideologického oddělení OV KSČ, aby oddělení vedl a tajemníka pro ideologickou práci zastupoval.³⁰

Výsledky okresní konference, která proběhla 29. června, byly prodiskutovány hned na první schůzi nového předsednictva OV KSČ 2. července. Členové POV ji zhodnotili jako zdařilou a personální změny, které se těsně před tím ve vedení orgánu provedly, byly přijaty velmi kladně. Můžeme říci, že odstupujícímu vedoucímu tajemníkovi Jiráskovi jeho předpoklad vyšel. Provedením kádrových změn byla zmírněna kritika ze strany delegátů okresní konference a okresnímu výboru byla vyjádřena důvěra. OV KSČ se tudíž mohl zaměřit na další činnost orgánu, zejména na rozpracování akčního programu okresní organizace KSČ a na úkoly týkající se zlepšení vztahů a toku informací

²⁷ **RNDr. Vladimír Hladík, CSc.** (1921) se narodil v Poličce do rodiny učitele. Vystudoval reálné gymnázium, státní průmyslovou školu chemicko-textilní a Karlovu univerzitu v Praze, obor chemie-fyzika. V roce 1948 obhájil doktorát přírodních věd pod vedením profesora Heyrovského. Následně pracoval v n. p. Perla Česká Třebová či ve VÚB v Ústí nad Orlicí. V letech 1960–1965 působil jako vedoucí katedry chemické technologie textilu na VŠCHT v Pardubicích. Do KSČ vstoupil později, až v roce 1958. Kromě nesporných odborných kvalit se angažoval i ve stranických organizacích a byl lektorem VUML při MV KSČ. Na plenární schůzi OV KSČ 25. června 1968 byl převeden z kandidátů OV KSČ mezi jeho členy a současně schválen do funkcí člena POV KSČ předsedy OV KSČ.

SOka Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí., i. č. 65, kart. č. 20, Zápis ze schůze pléna OV KSČ 31. 1. 1968, fol. 49

Milan, MIKOLECKÝ. Českořebovské kalendárium na květen 2011. *Českořebovský zpravodaj*. Česká Třebová: ČtA – Milan Mikolecký. roč. 2011/5, s. 66 [cit. 11. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.digitalniknihovna.cz/mkct/view/uuid:ad5ec6bf-19a7-4d1c-a9ee-eb23fffa4601?page=uuid:830e6d92-f498-49ae-aa7f-93013062cceb>

²⁸ *SOka Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí, i. č. 65, kart. č. 20, Zápis ze schůze pléna OV KSČ 25. 6. 1968, fol. 10–15.*

²⁹ **Věroslav Kalát** (1933), pocházel z dělnické rodiny a do strany vstoupil v roce 1955. Studoval na pedagogické škole, stranické vzdělání získal po roce studia na Vysoké politické škole v Praze. Zastával stranické funkce jako vedoucí stranické skupiny ZO KSČ, člen OKRK, člen ideologické komise OV KSČ, působil jako lektor ideologického oddělení OV KSČ. Do roku 1962 s přestávkou vojenské prezenční služby pracoval jako učitel, později jako ředitel ZDŠ Lukavice a Kameničná. V roce 1968 byl pověřen řízením ideologického oddělení OV KSČ v Ústí nad Orlicí jako zastupující tajemník. Po roce ve funkci na tuto pozici rezignoval, později se stal vedoucím odboru kultury na ONV.

SOka Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí., i. č. 110, kar. č. 92, Zápis ze schůze POV KSČ 16. 12. 1969, Politicko-pracovní hodnocení s. Věroslava Kaláta, vedoucího odboru kultury na ONV v Ústí nad Orlicí, fol. 85–86.

³⁰ *SOka Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí, i. č. 65, kart. č. 20, Usnesení pléna OV KSČ ze dne 25. 6. 1968, fol. 16.*

mezi OV KSČ a základními organizacemi.³¹ Jan Jirásek prozatím odešel na pozici vedoucího výroby Státního statku v České Třebové, kde pracoval až do roku 1970.³²

2. První změna – Josef Mačát vedoucím tajemníkem OV KSČ

Další činnost a nastartované změny v OV KSČ Ústí nad Orlicí byly logicky zásadně ovlivněny srpnovou okupací Československa spojeneckými armádami Varšavské smlouvy. Bezprostředně po okupaci 21. srpna se sešlo předsednictvo okresního výboru, aby vyhodnotilo nastalou situaci v okrese, dohodlo se na dalším postupu a svolání pléna.³³ První zasedání pléna OV KSČ od červnové schůze, kde byl zvolen nový vedoucí tajemník Mačát, proběhlo 22. srpna. Tato mimořádná schůze se konala především kvůli odsouhlasení dosavadního postupu předsednictva okresního stranického orgánu a kvůli tomu, aby okresní výbor zaujal stanovisko vůči tehdejší situaci. Vedoucí tajemník Mačát a předseda ONV Josef Zářecký informovali plénum o situaci v okrese, o jednání s představiteli polských partnerů z Kladské Bystřice, o jednání s veliteli posádek a o osobní snaze především v okrese udržet klid a předejít vyhroceným incidentům.³⁴

Plénum na této mimořádné schůzi vydalo prohlášení k současné situaci, v němž jednoznačně pojmenovalo intervenci pěti států Varšavské dohody jako nezákonný akt vůči svrchovanosti a suverenitě ČSSR a odsoudilo ji. OV se v prohlášení jednoznačně postavil za vedení strany a státu v čele s Dubčekem, Svobodou a Černíkem.³⁵ Plénum OV KSČ také ve svém prohlášení volalo po svolání mimořádného sjezdu strany a děkovalo lidem v okrese za klid, rozvahu a spontánní podporu. Větší zdrženlivost projevil OV ve stanovisku ke generální stávce, ve které viděl spíše příležitost ke zneužití situace a komplikaci pro pozici vlády a čelných funkcionářů strany při jednáních

³¹ SOkA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí, i. č. 110, kart. č. 90, Zápis ze schůze POV KSČ 2. 7. 1968, fol. 2–4.

³² SOkA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí, i. č. 68, kart. č. 21, Charakteristika kandidáta na poslance Sněmovny lidu – RSDr. Jan Jirásek (pro schůzi pléna OV KSČ 23. – 24. 9. 1971) fol. 55.

³³ SOkA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí, i. č. 110, kart. č. 90, Zápis ze schůze POV KSČ 21. 8. 1968, fol. 2.

³⁴ SOkA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí, i. č. 65, kart. č. 20, Zápis ze schůze pléna OV KSČ 22. 8. 1968, fol. 1–2.

³⁵ „S rozhořčením odmítáme akce orgánů okupačních jednotek zabraňující legitimní činnosti ÚV KSČ v čele se s. Dubčekem, prezidentu Československé socialistické republiky Ludvíku Svobodovi a vlády v čele s inž. Černíkem. Pro ústavní činitele a vedoucí funkcionáře ÚV KSČ žádáme naprostou svobodu pobytu a projevu.“

Prohlášení pléna OV KSČ v Ústí nad Orlicí. Jiskra Orlicka, Mimořádné vydání, roč. IX., 23. srpna 1968, s. 2.

se sovětskými představiteli než vhodný politický protest, a tak vyzýval veřejnost především k trpělivosti a uvážlivosti.³⁶

Plénium OV KSČ se sešlo v srpnu 1968 ještě jednou, a to 27. srpna. Významným tématem v diskusi byl mimořádný XIV. sjezd strany a členové OV se téměř výhradně postavili za uznání vysočanského sjezdu a jeho závěrů, odmítli pochybovat o jeho legálnosti. Ze schůze pléna dále vzešla rezoluce k výsledkům jednání v Moskvě, která tzv. moskevský protokol odsoudila.³⁷ V rezoluci plénium odmítlo natrvalo se podřídit těmto závěrům, vyjádřilo důvěru všem polednovým představitelům strany a státu a mluvilo o potřebě normalizace poměrů v Československu – požadovalo samostatnou činnost státních a stranických orgánů a rychlý odchod okupačních vojsk ze země. Za pojmem normalizace poměrů spatřovali tehdy lidé něco zcela jiného, fakticky návrat k normálnímu životu, než jak tzv. normalizaci chápeme dnes.³⁸ Společná rezoluce pléna OV KSČ a OKRK byla otisknuta v Jiskře Orlicka 28. srpna 1968, společně s rezolucí rady ONV Ústí nad Orlicí a Prohlášením Okresního výboru NF Ústí nad Orlicí, které se nesly v totožném duchu jako rezoluce stranického orgánu. Společně s těmito reakcemi, které přicházely z vedoucích míst okresu, najdeme v tomto čísle Jiskry publikované „Komuniké o výsledcích jednání mezi delegacemi ČSSR a představiteli SSSR“ a také přepsané projevy Ludvíka Svobody a Alexandra Dubčeka.³⁹

Oproti bouřlivým srpnovým událostem a často radikálním vyjádřením na předchozích dvou srpnových zasedáních pléna OV se jeho schůze v září vrátila k pragmatičtějšímu tónu. V diskusi se často objevoval názor, že sice panuje všeobecná shoda, aby se pokračovalo v polednové demokratizační politice, zároveň však je nutné akceptovat moskevské dohody jako fakt, a i když se s nimi všeobecně nesouhlasí, je nutné je přijmout a dodržovat. Vedoucí tajemník Mačát ve svém projevu jasně vyjádřil názor, že „*pouze jejich plnění pod vedením strany může napomoci vyvést společnost ze stávající situace.*“⁴⁰ Celkově nelze z Mačátova diskusního příspěvku vyčíst příklon k žádnému

³⁶ *Prohlášení pléna OV KSČ v Ústí nad Orlicí.* Jiskra Orlicka, Mimořádné vydání, roč. IX., 23. srpna 1968, s. 2.

³⁷ „*Závěry Moskevských jednání co do jejich obsahu, formy a ducha považujeme za výsledek nerovnoprávného postavení naší delegace na jednání v Moskvě.*“

SOKA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí., i. č. 65, kart. č. 20, Zápis ze schůze pléna OV KSČ 27. 8. 1968, fol. 10.

³⁸ *Tamtéž*

³⁹ *Jiskra Orlicka*, Noční vydání, roč. IX., 28. 8. 1968.

⁴⁰ SOKA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí., i. č. 65, kart. č. 20, Zápis ze schůze pléna OV KSČ 13. 9. 1968, fol. 14.

radikálnímu postoji. Z jeho vyjádření vyzněla jednoznačná podpora Dubčeka a otevřené polednové politiky, zároveň nám však z jeho slov vyplynula jasná tolerance vůči závěrům moskevských dohod a ústup od předchozích radikálních postojů. Mačát vyzýval především k tomu, aby strana kvalitně informovala veřejnost a vysvětlovala situaci, a aby se její činnost soustředila na soustavnou praktickou práci při zabezpečování pořádku a klidu v zemi. Hovořil také o tom, že je nutné tolerantně posuzovat funkcionáře, kteří jsou nuceni stýkat se s cizími vojsky.⁴¹

Rozbor tehdejší politické situace na zářijové schůzi přednesl soudruh Kouřílek, který tlumočil názor veřejnosti.⁴² Tajemník Kouřílek v něm poukázal, že v okrese panuje silná nedůvěra k „ochráncům“, na závodech a shromážděních lidé rozhodně odmítli vynucené dohody z Moskvy, objevovaly se obavy z návratu k předlednové politice. Zároveň však Kouřílek uvedl, že ve většině závodů vzrostla důvěra ve stranu, je podporováno Dubčekovo vedení a také byly kladně přijaty kroky okresního výboru KSČ (např. že zveřejněním informace o jednání československé delegace v Moskvě strana provádí otevřenou a upřímnou politiku).⁴³ Závěrem svého vystoupení tajemník Kouřílek charakterizoval situaci v okrese jako postupně normalizovanou a konsolidovanou, aspoň co se týče okamžitých reakcí na vstup vojsk. Jinak podle něj nadále panovala důvěra v pokračování nastolené polednové politiky.⁴⁴

OV KSČ Ústí nad Orlicí na své zářijové plenární schůzi také projednal výsledky plenárního zasedání ÚV KSČ z posledního srpnového dne 1968 a plně jeho závěry podpořil, včetně požadavku k okamžitému odchodu vojsk, kterým podmiňoval konsolidaci situace v zemi. Tyto závěry hodlal okresní výbor zabezpečovat nadále otevřenou politikou a poskytováním pomoci nižším stranickým orgánům a organizacím při realizaci akčního programu OV KSČ. Bylo plánované do konce září svolat členské

⁴¹ SOkA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí., i. č. 65, kart. č. 20, Zápis ze schůze pléna OV KSČ 13. 9. 1968, fol. 14–15.

⁴² „...na všech schůzích, shromážděních a v rezolucích se stále odsuzuje obsazení naší republiky vojsky Varšavské smlouvy, vyslovuje se požadavek jejich okamžitého odchodu jako nutného předpokladu normalizace“.

SOkA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí, i. č. 65, k kart. č. 20, Zápis ze schůze pléna OV KSČ 13. 9. 1968, fol. 25.

⁴³ *Tamtéž*, fol. 23–27.

⁴⁴ „Postupně se odstranily urážlivé a provokační nápisy, hospodářský život se normalizuje a v myslích našich občanů je plně chápána realita, ve které se naše republika nachází a ze které je nutné rozvíjet celý náš další život. Je možno říci, že většina stranických organizací i členů strany a s nimi i většina pracujících věří, že Ústřední výbor a celá strana bude pokračovat v cestě nastoupené v lednu v duchu akčního programu a budování demokratického socialismu s lidskou tváří.“
Tamtéž, fol. 31.

stranické schůze. OV KSČ se chtělo maximálně zaměřit na lepší informovanost a na vysvětlování politických otázek stranické i mimostranické veřejnosti.⁴⁵

Kladný postoj k polednové politice a touha v ní pokračovat stále ještě převládala i na říjnové plenární schůzi, i když odhodlání a jednota z pookupačních dnů se vytrácela. Referát, který hodnotil tehdejší politickou situaci, přednesli tajemník Oldřich Zeman a předseda ONV Josef Zářecký. V referátu můžeme nalézt informace o přibývajícím pasivitě v základních organizacích, o obavách (především mladších) komunistů z následujícího vývoje a o tom, že se také začínaly projevovat hlasy, které obhajovaly srpnový vojenský zásah vůči Československu a hledaly chyby v polednovém vývoji. Narůstaly také obavy z kádrových změn, především u těch funkcionářů, kteří nastoupili k moci v rámci reformního procesu.⁴⁶

Do vývoje činnosti okresního výboru KSČ v následujících týdnech a měsících významně zasáhla rezoluce listopadového pléna ÚV KSČ.⁴⁷ Na poslední plenární schůzi okresního výboru strany v roce 1968, která proběhla 10. a 11. prosince 1968, byl prezentován rozsáhlý dokument s názvem „Hodnocení postupu OV KSČ při plnění akčního programu a jeho sladění s rezolucí listopadového pléna ÚV“, na který navazovala široká diskuze.⁴⁸ V „Hodnocení“ (které pravděpodobně přednesl jeden z tajemníků OV, avšak v dostupném zápisu schůze to není nikde explicitně řečeno) se uvádí to, že listopadová rezoluce nebyla v okrese jednoznačně přijata, přesto však získala formální podporu. *„Převážná část členů strany hodnotí závěry kladně, jako cestu ke sjednocení a k řešení ožehavých problémů. Druhá část projevuje určité obavy, zda nejde o značný kompromis, který povede k nástupu k předlednovým poměrům.... /vynechala MK/... na proběhlých členských schůzích se však organizace sjednocují pro podporu realizace rezoluce.“*⁴⁹

⁴⁵ SOkA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí, i. č. 65, kart. č. 20, Zápis ze schůze pléna OV KSČ 13. 9. 1968, fol. 32–33.

⁴⁶ „*Objevují se názory, že se pozvolna vracíme do poměrů před lednem. Někteří lidé se začínají bát otevřeně hovořit, říkat své názory a kritizovat nedostatky. První konkrétní projevy se ukázaly na veřejných schůzích koncem září, kdy některé schůze proběhly bez nejmenších připomínek a dotazů. To je zřejmě zapříčiněno i mimo jiné určitou vyčkávací taktikou, obavami, jak se dál bude situace vyvíjet.*“

SOkA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí, i. č. 65, kart. č. 20, Zápis ze schůze pléna OV KSČ 16. 10. 1968, fol. 15–19.

⁴⁷ Jitka VONDROVÁ – Jaromír NAVRÁTIL. *Komunistická strana Československa*, sv. 3, s. 585–610.

⁴⁸ SOkA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí, i. č. 65, kart. č. 20, Zápis ze schůze pléna OV KSČ 10. a 11. 12. 1968, fol. 5–74.

⁴⁹ SOkA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí, i. č. 65, kart. č. 20, Zápis ze schůze pléna OV KSČ 10. a 11. 12. 1968, fol. 60.

Diskuse potvrdila nejednotnost v plénu, různé pohledy a nejednoznačné přijetí listopadové rezoluce. Zazněly v ní obavy, že politika ÚV není jednotná a že sdělovací prostředky napomáhají bojkotu listopadové rezoluce, zatímco stranické orgány se snaží výsledky této rezoluce vyložit, vysvětlovat a obhajovat. Někteří diskutující tlumočili obavy a nesouhlasné postoje veřejnosti – negativně byla přijímána hesla o upevňování spojení se SSSR, zejména u mladé generace byl rozšířený antisovětský, panovala obava o polednový vývoj, převládal dojem, že politika ÚV byla ovlivněná ústupky sovětské straně a hrozil nástup konzervativního křídla k moci. Je tedy patrné, že se členové pléna názorově začali lišit, což naznačovalo rozpad původní jednoty ze srpnových dní.

Velkým tématem, které nastolila listopadová rezoluce, byla vedoucí úloha strany a nutnost jejího uplatňování a upevňování, které bylo skloňováno ve většině diskusních příspěvků.⁵⁰ Například tajemník OV Jiří Kouřilek vnímal konkrétní kroky k důslednému uplatňování vedoucí úlohy jako důležitý směr ke konsolidaci strany a společnosti. Velmi konzervativní postoj a kritický pohled vůči polednovému vývoji zaujal bývalý vedoucí tajemník Jan Jirásek.⁵¹ Diskusi na prosincovém zasedání zakončil současný vedoucí tajemník Josef Mačát, u kterého se projevila čitelná snaha především uklidňovat situaci a dojít k vnitrostranické dohodě. Z jeho vystoupení bylo zřejmé, že se snažil o to, aby se okresní orgán soustředil na konkrétní práci, aby se jednota strany vytvořila na základě pozitivního programu, vysvětlování a informovanosti členské základny, nikoliv tím, že komunisté s odlišnými názory budou z politiky odstaveni a označeni za kontrarevolucionáře. Vedoucí úloha měla být dle Mačáta uplatňována skrze řídicí pracovníky, kteří budou zastávat a prosazovat pozitivní program strany.⁵²

Po prosincovém plenárním zasedání OV KSČ následovala poměrně dlouhá doba, než bylo plénum svoláno znovu – schůze proběhla až 15. března 1969, což bylo také předmětem kritiky v diskusi. Celkově ze zaznamenaných diskusních příspěvků vyzněla ještě více než dříve nejistota a vnitřní rozpory mezi členy OV. V diskusi byl zmíněn nejednotný postup okresního orgánu (a také nedostatečná koncepce z ÚV), nedůsledné

⁵⁰ SOkA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí, i. č. 65, kart. č. 20, Zápis ze schůze pléna OV KSČ 10. a 11. 12. 1968, fol. 5–38.

⁵¹ *Tamtéž*, fol. 5, 6, 21.

⁵² „Neměli bychom ztratit trpělivost při hledání maximálních forem – neusilovat o nastolení mocenských forem. Politické formy jsou podstatně pomalejší při prosazování do života než ty mocenské. Zakázat mohou něco jednou větou, ale přesvědčit ty lidi tak jak potřebují, na to je potřeba určitý čas a určité dohovory.“ *Tamtéž*, fol. 37.

uplatňování vedoucí úlohy strany a také nedostatečné informace z předsednictva OV. Vedoucí tajemník Mačát se bránil kritice a poukazoval, že sice plénum nebylo svoláno delší dobu, avšak funkcionáři se stranickým aparátem usilovně pracovali. Mačát ve svém vystoupení zdůraznil několik důležitých kroků další činnosti okresního orgánu, především nutnost rozpracovat plán ekonomické práce v nových podmínkách a postupně obnovovat vedoucí úlohu strany. Vedoucí tajemník zaujal rovněž stanovisko k listopadové rezoluci. Zároveň pojmenoval po ní následující období politickou krizí. Zdůraznil, že je třeba zastávat listopadovou rezoluci komplexně, podporovat vnitrostranickou demokracii a vzájemně tolerovat své názory. Podle něj převládaly ve straně dva názorové proudy, „jedna část má obavy o socialismus a druhá část má obavy o polednovou politiku,“⁵³. Tyto proudy by však podle jeho názoru měly být schopné se vzájemně tolerovat.

Ačkoliv v průběhu prvních měsíců roku 1969 stále často v předložených materiálech a diskusních příspěvcích zazníval odkaz na polednovou politiku a odmítání návratu k dogmaticko-byrokratickým direktivním metodám, reálné dění ve stranických orgánech tomu již příliš neodpovídalo. V březnu 1969 tajemník Zeman přednesl na plénu referát s názvem „Pozitivními činy za obnovení rovnovážnosti, stability a dynamiky rozvoje ekonomiky v okrese“.⁵⁴ Svůj referát zakončil již značně „normalizační“ proklamací o potřebě „konsolidace, jistoty a klidu na práci“.⁵⁵ Dne 11. března byla na schůzi POV přednesena zástupci OKRK zpráva o probíhajících výročních členských schůzích základních organizací KSČ. Ke zprávě zazněly připomínky členů předsednictva, že se v ní pouze omlouvají nedostatky, za protistranickou činnost dosud nebyl nikdo vyloučen a strana se vyhýbá zásadovému řešení. Tento váhavý přístup prý způsoboval dezorientaci v členské základně a náchylnost k mediální manipulaci.⁵⁶ Proti těmto formulacím se zásadně ohradil vedoucí tajemník Mačát a nesouhlasil s nimi.

⁵³ SOkA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí, i. č. 66, kart. č. 20, Zápis ze schůze pléna OV KSČ 13. 3. 1969, fol. 117.

⁵⁴ *Tamtéž*, fol. 87–105.

⁵⁵ „většina komunistů a všech pracujících touží po konsolidaci současných poměrů ve straně i společnosti. Chce mít klid a jistotu ve své práci, jasnou politickou, hospodářskou a sociální perspektivu pro sebe i celou socialistickou společnost.“

SOkA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí, i. č. 66, kart. č. 20, Zápis ze schůze pléna OV KSČ 13. 3. 1969, fol. 105.

⁵⁶ SOkA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí, i. č. 110, kart. č. 91, Zápis ze schůze POV KSČ Ústí nad Orlicí 11. 3. 1969, fol 9.

Definitivní odklon od reformistické linie byl potvrzen na schůzích předsednictva OV v dubnu 1969, kdy okresní stranický orgán musel reagovat na významné celostátní události, nejprve na situaci vyvolanou hokejovým střetnutím se SSSR a pak také na změnu ve vedení KSČ a zvolení Gustáva Husáka do funkce prvního tajemníka ÚV KSČ.

Kvůli mimořádné situaci po hokejovém vítězství Československa nad Sovětským svazem byla na 2. dubna svolána mimořádná schůze předsednictva OV, kde členové vyjádřili souhlasné stanovisko s prohlášením PÚV KSČ k nastalé situaci. V tomto prohlášení byly kritizovány antisovětské postoje v celé společnosti a také obviněna média z vyvolávání antisovětských postojů, konfliktů a nabourávání jednoty socialistických zemí.⁵⁷

Při plenárním zasedání 18. dubna 1969 pak plénum OV KSČ vyjádřilo jasnou podporu personálním změnám na ÚV KSČ a novému prvnímu tajemníkovi Gustavu Husákovi. Ve stanovisku OV zazněla jednoznačná podpora jednotné politické linii ÚV KSČ, odhodlání důsledně plnit programové dokumenty strany a začalo se se také hovořit o odsouzení „pravicových a oportunistických tendencí“.⁵⁸

Posuny ve společnosti a stejně tak proměny v postoji okresního výboru KSČ v Ústí nad Orlicí byly potvrzeny prvními personálními změnami i v okresním stranickém orgánu, k nimž vedení ústeckoorlické okresní organizace přistoupilo v červnu 1969. Již o dva měsíce dříve vystoupil s diskusním příspěvkem na dubnové plenární schůzi bývalý vedoucí tajemník OV KSČ Jan Jirásek a prohlašoval nutnost konsolidovat situaci pomocí personálních změn ve stranických orgánech od ÚV až k těm nejnižším.⁵⁹ Také aktuální vedoucí tajemník Josef Mačát otevřel zkraje června otázku zhodnocení práce tajemníků a také vlastní pozice. „*Je mi jasná jedna věc, že je třeba vzít v úvahu otázku vedení okresní organizace. Já bych nechtěl být překážkou v práci okresní organizace.*“⁶⁰

⁵⁷ Prohlášení Předsednictva ÚV KSČ k událostem z 28. – 29. března 1969. *Rudé právo*. Praha: Rudé právo. 1969, 4/3, s. 1 [cit 2022-02-12] Dostupné z:

<http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1969/4/3/1.png>

⁵⁸ „*plénum OV KSČ s uspokojením přijalo všechna opatření, která ÚV na svém zasedání dne 17. 4. 1969 schválil, a dává jednoznačnou podporu novému vedení v čele se soudruhem Husákem.*“

SOKA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí, i. č. 110, kart. č. 91, Zápis ze schůze POV KSČ Ústí nad Orlicí 18. 4. 1969, fol 6.

⁵⁹ SOKA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad orlicí., i. č. 66, kart. č. 20, Zápis ze schůze pléna OV KSČ 3. 4. 1969., fol. 9.

⁶⁰ SOKA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí, i. č. 110, kart. č. 91, Zápis ze schůze POV KSČ 3. 6. 1969, fol 11.

Na stejné schůzi se ihned rozvinula diskuse o práci vedoucího tajemníka či o tom, že se objevují rozpory mezi tajemníky. Projevily se rozdílné názory jak na práci vedoucího tajemníka, tak celého POV, někteří se stavěli jednoznačně za práci Josefa Mačáta a pochybovali o vhodné době k výměně vedení OV, někteří se naopak přiklonili k variantě jeho odchodu z funkce.

3. Začíná skutečná normalizace – Iljič Sychra vedoucím tajemníkem OV KSČ

Významným zlomem pro další směřování politiky OV KSČ Ústí nad Orlicí bylo plenární zasedání orgánu, které se konalo 20. června 1969. Již na mimořádné schůzi předsednictva 17. června požádal Josef Mačát o uvolnění z funkce vedoucího tajemníka a předložil také žádost Věroslava Kaláta o uvolnění z funkce tajemníka ideologického oddělení. Předsednictvo obě žádosti schválilo a „*po rozboru celkové situace došlo k závěru, předložit plénu OV návrh na uvolnění celého POV z funkce.*“⁶¹ Členové předsednictva OV KSČ v diskusi toto své rozhodnutí zvažovali a prezentovali své názory, ve kterých se obávali odstoupení celého předsednictva, které by mohlo vyvolat silnou reakci a mohlo by to stranu poškodit. Nakonec se však pro tento krok rozhodli, aby tak řešili názorové neshody a podle jejich názoru nedostatečnou a mnohdy zmatečnou práci předsednictva v posledních měsících.

Návrhy na uvolnění Josefa Mačáta i Věroslava Kaláta z funkcí na jejich vlastní žádosti a odstoupení celého předsednictva byly na plenárním zasedání jednomyslně schváleny. Sám Josef Mačát se v diskusi vyjádřil, že toto řešení je správné, nejde o něj jako konkrétní osobu ani o jeho chyby, ale že změna ve vedení OV prospěje práci orgánu a on není schopen se dále obhajovat. Mačát na plénu prezentoval členům OV obsáhlý referát, ve kterém kromě jiného zhodnotil politický život v okrese. Jeho projev již ukázal příklon k normalizační rétorice. Referát poukazoval na to, že personální změny byly provedeny s cílem uchránit zdravé síly ve straně, které by čelily pravicovým a protisocialistickým silám, narušujícím jednotu okresní organizace. Zkonstatoval, že řada funkcionářů byla v polednovém období dezorientována a znechucena

⁶¹ SOKA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí, i. č. 110, kart. č. 91, Zápis ze schůze POV KSČ 17. 6. 1969, fol. 4.

zdiskreditováním své předchozí práce. V projevu napadl také činnost a cíle organizací K 231 a KAN.⁶²

Dle Mačátovy zprávy byla realizační síla OV a POV KSČ oslabena neustálými spory, tlaky, odlišností názorů a uzavíráním častých kompromisů.⁶³ Josef Mačát přijal osobní odpovědnost za své chyby a nedostatky, obhajoval se svou nezkušeností a označil své názory za nesprávné. Vytyčil úkoly OV v další etapě, které byly již zcela poplatné novému politickému směřování – okresní výbor by měl především usilovat o obnovu ideové jednoty a překonat celospolečenskou krizi.⁶⁴

Mačát naznačil, že v nejbližší době je nutné obnovit dodržování kádrové nomenklatury a bude třeba politicky zhodnotit práci vedoucích hospodářských pracovníků. Zároveň obhajoval práci svých kolegů Jiřího Kouřílka a Oldřicha Zemana, kteří byli v rámci polednového vývoje nejvíce kritizováni.⁶⁵ Mačát v projevu zmínil také odchod Jana Jiráka z funkce vedoucího tajemníka v červnu 1968 a označil ho za vynucený a provedený pod psychickým tlakem.⁶⁶ Kromě velmi kritického zhodnocení minulého období Josef Mačát neopomněl také nastínit výhled do budoucna ohledně rušení členství ve straně. Uznával potřebu odlišovat dezorientované komunisty od organizátorů pravicového oportunismu, s nimiž se strana musí rozejít. Zdůraznil, že pokládá za důležité snahy orgánů, organizací i každého jednotlivce přiznat své chyby a napravit je, přehodnotit vlastní stanoviska a řádně se angažovat v budoucnu.⁶⁷

Na závěr svého vystoupení předložil Josef Mačát návrh na uvolnění své osoby z funkce vedoucího tajemníka, svůj postoj považoval za čestný způsob, jak zanalyzovat své chyby a napravit je. Vyjádřil také podporu novému vedoucímu tajemníkovi i chystané

⁶² SOkA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí, i. č. 66, kart. č. 20, Zápis ze schůze pléna OV KSČ 20. 6. 1969, fol. 69–71.

⁶³ *“...přijímaná usnesení byla v mnoha případech touto situací poznamenána, byla často výslednicí polovičatých a kompromisnických řešení a přístupů včetně nedostatečné rozhodnosti, důslednosti a zásadovosti při jejich formulování i uskutečňování.”*

Tamtéž, fol. 71.

⁶⁴ *“Nejprve je však nutné se oddělit od nesprávných názorů a stanovisek, abychom se mohli sjednotit v zápase proti nim.../vynechala MK/... V tomto zápase musíme postupně vyjasňovat stanoviska, získávat zmatené a pomýlené”*

Tamtéž, fol. 77.

⁶⁵ *“Je třeba jednoznačně skončit se stálým pochybováním o kvalitách práce tajemníků OV KSČ soudruhů Kouřílka a Zemana, kterým byla v anketě v některých stranických organizacích projevována nedůvěra...”*

Tamtéž, fol. 86.

⁶⁶ *Tamtéž*, fol. 86.

⁶⁷ *Tamtéž*, fol. 88–90.

konsolidaci.⁶⁸ Můžeme se pouze domnívat, nakolik se Josef Mačát autorsky na referátu podílel či s jakou mírou dobrovolnosti s takovou zprávou vystoupil.

Novým vedoucím tajemníkem OV byl na návrh krajské stranické organizace zvolen Iljič Sychra, který do té doby působil v aparátu ÚV KSČ, ale ve východních Čechách již předtím zastával různé stranické funkce.⁶⁹ Sychra byl současně kooptován jako člen okresního výboru strany. Následně vystoupil na plénu s diskusním příspěvkem, ve kterém vytyčil zásady své budoucí práce a předložil návrhy na složení předsednictva i obsazení tajemnických funkcí. Nastínil také reorganizaci v systému vedení OV.⁷⁰

Nástup Iljiče Sychry znamenal symbolický přelom pro další vývoj politiky orlickoústeckého OV KSČ. Sychra obsáhlý referátem udával další směr politiky okresního výboru strany a plně odpovídal nastávající normalizaci. Iljič Sychra zdůraznil, že je nutné přistoupit ke konsolidaci okresního stranického orgánu, je třeba jednoznačně postupovat ve shodě a držet se závazné stranické linie. Naznačil také potřebu „přeskupení sil“ a nutnost pokračování pouze s některými komunisty, kteří se budou zásadově držet stranické linie. Ve svém vystoupení Sychra zdůraznil svou nedůvěru k demokratickým principům, které jsou dle jeho názoru neslučitelné s vedoucí úlohou strany. Namísto nekonečných diskusí a zdůrazňování demokracie Sychra akcentoval potřebu plnění a realizace směrnic, držení stranické linie a disciplíny.⁷¹

⁶⁸ „*Odcházím bez trpkosti, zvláště jsem rád, že je řešena situace vyššími stranickými orgány návrhem na s. Sychru, se kterým jsem měl vždy upřímné soudružské vztahy a který bude muset rychleji konsolidovat. Nechci se jen hlásit k současné politické linii strany, ale chci se v ní angažovat a na konkrétních činech v organizaci okresní dokázat svou poctivou snahou napravit chyby a omyly. Věřím, že mě k tomu dá orgán příležitost.*“

SOKA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí, i. č. 66, kart. č. 20, Zápis ze schůze pléna OV KSČ 20. 6. 1969, fol. 101.

⁶⁹ **Iljič Sychra** se narodil v roce 1927, pocházel z dělnické rodiny a byl dlouholetým členem KSČ, do které vstoupil v roce 1945. Původním povoláním byl soustružník kovů. Stranické vzdělání získal na Vysoké škole politické ÚV KSČ a v letech 1964-1967 absolvoval vědeckou aspiranturu. Od roku 1949 pracoval v aparátu OV KSČ Vysoké Mýto, dále jako pracovník KV KSČ Pardubice a Hradec Králové. V OV KSČ Vysoké Mýto zastával i funkci tajemníka, a to již v letech 1949-1950. Od roku 1961 zastával pozici tajemníka v okrese Ústí nad Orlicí, odkud v roce 1964 odešel pracovat na ÚV KSČ. V červnu 1969 se do orlickoústeckého okresu vrátil a byl na návrh KV KSČ schválen na pozici vedoucího tajemníka OV KSČ v Ústí nad Orlicí.

SOKA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí, i. č. 112, kart. č. 97, Zápis ze schůze POV KSČ 23. 2. 1971. *Kádrové návrhy – Návrh na s. Iljiče Sychru do funkce člena pléna ÚV KSČ, fol. 41-42.*

⁷⁰ SOKA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí, i. č. 66, kart. č. 20, Zápis ze schůze pléna OV KSČ 20. 6. 1969., fol. 7-9.

⁷¹ „*A prosím, aby se nikdo z členů OV na mne nezlobil, když bude brán k zodpovědnosti, že nedrží linii strany. Jinak se z místa tato strana nehne. Proto si představujeme, že budou i jednotně vystupovat tajemníci, jednotně bude postupovat celý aparát okresního výboru.*“

SOKA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí, i. č. 66, kart. č. 20, Zápis ze schůze pléna OV KSČ 20. 6. 1969., fol. 35.

Pravděpodobně kvůli zdání určité kontinuity a uklidnění jisté nervozity ve veřejnosti kvůli odchodu Josefa Mačáta z funkce vedoucího tajemníka, byl Mačát navržen a schválen do funkce průmyslového tajemníka (v níž působil již předtím krátce na jaře roku 1968). Josef Mačát tedy prozatím zůstal v širším vedení okresního stranického orgánu, v případě potřeby byl také pověřen zastupovat vedoucího tajemníka.

Jednomyslně byli plénem OV schváleni také další (staro)noví tajemníci: Jiří Kouřilek byl zvolen tajemníkem pro politickou práci na úseku zemědělství. Funkci tajemníka ideologického oddělení získal Stanislav Jirásek, který dříve pracoval jako tajemník v bývalém okrese Žamberk a byl tehdejším ředitelem VUML při OV KSČ.⁷² Oldřich Zeman se nově stal vedoucím politicko-organizačního oddělení, přičemž pozice organizačního tajemníka byla (dočasně) zrušena. Kromě tajemníků bylo nově zvoleno i celé devítičlenné předsednictvo okresního výboru strany.⁷³ Po roce byla zrušena funkce předsedy OV KSČ, z níž byl uvolněn Vladimír Hladík a zůstal řadovým členem pléna OV KSČ.⁷⁴

Na stejné schůzi pléna OV KSČ v červnu 1969, na které byly realizované personální změny na vedoucích postech, byla také kriticky přehodnocená usnesení předsednictva a pléna OV KSČ z dramatických srpnových dnů roku 1968 (viz s. 19). Jednomyslně bylo schváleno zrušení tehdejších prohlášení a stanovisek, poněvadž politická situace se v červnu 1969 výrazně lišila od dnů srpnové invaze. Vydaná prohlášení se obsahově neslučovala s listopadovou rezolucí ÚV KSČ z roku 1968 a také odporovala mezistátní smlouvě o dočasném pobytu sovětských vojsk na území

⁷² **Stanislav Jirásek**, (1925) byl původním povoláním úředník, pocházel z dělnické rodiny. Do KSČ vstoupil v roce 1947. V roce 1942 vystudoval dvouletou Družstevní školu v Berouně. Pětileté stranické vzdělání ukončil v roce 1965 na Vysoké škole politické při ÚV KSČ. Angažoval se ve stranických funkcích na okresní i krajské úrovni. Působil jako pracovník a instruktor na OV KSČ v Žamberku, později pracoval na KV KSČ v Hradci Králové. V letech 1955–1957 na OV KSČ v Žamberku zastával funkci ideologického tajemníka. Na začátku 60. let byl pracovníkem OV KSČ v Ústí nad Orlicí, později v letech 1963–1969 vedl ve funkci ředitele okresní VUML. V letech 1968–1969 zastával konzervativní postoje a snažil se obhajovat a vysvětlovat listopadovou rezoluci. V červnu 1969 byl zvolen do funkce ideologického tajemníka, důsledně hájil a prosazoval linii nového vedení strany.
SOka Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí, i. č. 112, kart. č. 97, Zápis ze schůze POV KSČ 23. 2. 1971. Kádrové návrhy – Politicko pracovní hodnocení a návrh na další funkční zařazení s. Jiráskova Stanislava, fol. 53–54.

⁷³ Složení nového předsednictva OV KSČ Ústí nad Orlicí: Hampl Václav, Jirásek Jan, Kopecký Bohuslav, Mačát Josef, Novák Jaroslav, Oncirk František, Sychra Iljič, Šimůnková Jarmila, Zářecký Josef
SOka Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí, i. č. 66, kart. č. 20, Zápis ze schůze pléna OV KSČ 20. 6. 1969, fol. 104

⁷⁴ *Tamtéž*, fol. 104

Československa.⁷⁵ Označovala totiž srpnový vojenský zásah za porušení mezinárodního práva a za narušení státní suverenity. V červnu 1969 však již nebylo možné takovouto interpretaci událostí akceptovat, neboť byla v příkrém rozporu se začínající normalizační praxí. Požadavek na revokaci těchto usnesení přednesl osobně již bývalý vedoucí tajemník Josef Mačát. Zároveň ve svém příspěvku požádal o komplexní kritické zhodnocení své práce i působení Věroslava Kaláta.

Personální proměny v červnu 1969 lze hodnotit jako mírné a přechodné, protože někteří vedoucí funkcionáři stále ve vedení okresní organizace zůstali. Můžeme říci, že šlo o jakousi první fázi přeskupování sil ve vedení OV KSČ při odstavování proreformního křídla. Josef Mačát byl prozatím pouze převeden na pozici průmyslového tajemníka. Zastával ji však pouhé dva měsíce, neboť i jeho zasáhl zostřující se postup proti tzv. pravicově oportunistickým silám.

4. Konsolidace OV KSČ v druhé polovině roku 1969

Zahájení činnosti nového předsednictva OV KSČ po červnovém plenárním zasedání plně odpovídalo nové konsolidační linii strany. Předsednictvo okresního výboru v Ústí nad Orlicí ihned v průběhu července začalo jednat o opatřeních k blížícímu se výročí 21. srpna (zvýšené hlídky VB mající zabránit jakémukoliv narušení veřejného pořádku, nadstandardní pozornost zaměřená na závody a případné stávkové či zastavení práce).⁷⁶ POV KSČ v čele s Iljičem Sychrou se shodlo na nutnosti věnovat větší pozornost boji s opozicí a snažilo se skrze ředitele na závodech zasáhnout proti výrobě letáků, které měly upozorňovat na akce chystané k srpnovému výročí.⁷⁷

Další personální změny a přeskupení na tajemnických funkcích proběhly pouhé dva měsíce po významném červnovém plenárním zasedání. Josef Mačát byl na plénu OV KSČ 17. září 1969 na návrh předsednictva uvolněn i z pozice průmyslového

⁷⁵ „Na základě tohoto kritického přehodnocení obsahu svých dříve přijatých materiálů konstatuje, že stanovisko, prohlášení a rezoluce pléna OV KSČ ze dne 22. a 27. 8. 1968 se obsahově rozcházejí s listopadovou rezolucí pléna ÚV KSČ, s později přijatou mezinárodní smlouvou o dočasném pobytu sovětských vojsk na území ČSSR a s plánem postupu OV KSČ z prosince 1968.“

SOkA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí, i. č. 66, kart. č. 20, Zápis ze schůze pléna OV KSČ 20. 6. 1969, fol. 102.

⁷⁶ SOkA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí, i. č. 110, kart. č. 91, Zápis ze schůze POV KSČ 15. 7. 1969, fol. 4–5.

⁷⁷ *Tamtéž*, fol. 3.

tajemníka a byl zařazen jako obchodní náměstek v orlickoústeckém podniku Kovostav.⁷⁸ Členům OV na zářijovém plénu bylo předloženo rovněž politicko-pracovní zhodnocení bývalého vedoucího tajemníka Mačáta za jeho působení od mimořádné konference KSČ v červnu 1968 do června roku 1969. Bylo mu v něm vyčítáno minimum zkušeností, nedostatečné prosazování závěrů přijaté listopadové rezoluce a obecně i dalších přijatých závěrů OV a také neschopnost stanovit hlavní článek či problém, kterému se měl okresní výbor věnovat. Jinak však bylo období jeho působení v nejvyšší okresní stranické funkci hodnoceno zčásti kladně a odpovídá tak – prozatím – vstřícnému přístupu vůči bývalému vedoucímu tajemníkovi. Mačátovi byly připisovány zásluhy za udržení relativního klidu v okrese po srpnovém vstupu spojeneckých vojsk, oceněna byla také jeho snaha politicky se vzdělávat či schopnost přijímat kritiku. Jeho chyby a nedostatky ve funkci vedoucího tajemníka byly v posudku omlouvány problematickou celostátní situací, kdy musel čelit tlaku protisovětsky a protisocialisticky naladěné veřejnosti a „pravicových sil“. Situaci mu neulehčil ani nepřiliš spolupracující okresní tisk. Dle hodnotící zprávy Josef Mačát po rozboru své práce sám dospěl ke stanovisku, že je vhodné z funkce vedoucího tajemníka odejít, v čemž mu plénum vyhovělo.⁷⁹

Na tajemnický post pro úsek průmyslu byl doporučen předsednictvem OV KSČ a na zářijovém plenárním zasedání schválen Jiří Kouřilek, který od června zastával funkci zemědělského tajemníka, předtím vystřídal také pozice ideologického tajemníka a tajemníka s odpovědností za národohospodářskou politiku.⁸⁰ Jiří Kouřilek byl v roce 1968 jedním z kritizovaných funkcionářů, na nějž byl vyvíjen tlak kvůli odchodu z vedoucích funkcí OV KSČ.

Do funkce zemědělského tajemníka byl navržen předsednictvem OV KSČ soudruh Miloslav Kubů,⁸¹ později schválený plénum KV KSČ. V kádrovém návrhu bylo

⁷⁸ SOkA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí, i. č. 110, kart. č. 92, Zápis ze schůze POV KSČ 16. 9. 1969, fol. 10.

⁷⁹ SOkA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí, i. č. 66, kart. č. 21, Zápis ze schůze pléna OV KSČ 17. 9. 1969, fol. 110.

⁸⁰ *Tamtéž*, fol. 2.

⁸¹ **Miloslav Kubů** (1926) pocházel ze zemědělské rodiny a do strany vstoupil v roce 1948. Vystudoval zemědělsko technickou škola v Lanškrouně, posléze si vzdělání doplnil na podnikovém institutu v Chrudimi. Stranické vzdělání získal na Krajské politické škole v roce 1955 a v rámci VUML v letech 1959–1961. Byl činný ve výboru ZO KSČ a jako aktivista KSČ, byl dlouhodobým členem SČSP. V letech 1955–1960 byl pracovníkem zemědělského oddělení na OV KSČ v Žamberku, poté přešel na stejnou pozici na OV KSČ do Ústí nad Orlicí. V letech 1967–1968 působil v Okresní zemědělském sdružení Ústí nad Orlicí ve funkci hlavního inženýra, v roce 1968 se stal ředitelem STS Lanškroun. V září 1969 byl pověřen funkcí zemědělského tajemníka při OV KSČ v Ústí nad Orlicí

k zápisu schůze přiloženo jeho politické zhodnocení. Kubů v něm byl označován jako ctižádostivý a zkušený funkcionář, který se plně stavěl za realizaci závěrů vyšších stranických orgánů a plnění linie ÚV a snažil se posilovat pozici stranických orgánů a organizací.⁸²

V rámci personálních změn byl z aparátu okresního výboru uvolněn Věroslav Kalát, bývalý zastupující tajemník OV KSČ pro ideologickou práci, který byl odvolán z funkce již v červnu 1969 a následně v červenci byl navržen a schválen předsednictvem OV do funkce vedoucího odboru kultury ONV v Ústí nad Orlicí.⁸³ Mezi kádrovými návrhy se objevilo také obsazení funkce pomocníka vedoucího tajemníka OV KSČ, do které byl nominován Jaromír Sirůček, působící předtím jako pracovník aparátu okresního výboru.

Na zářijovém plénu 1969 se kromě personálních výměn začalo naplno hovořit o konsolidaci ve straně a o posuzování straníků za jejich postoje v průběhu roku 1968. Například bývalý vedoucí tajemník Jan Jirásek (ve funkci do června 1968) se v diskuzi zasazoval za posuzování a hodnocení postojů členů strany v minulém období, za nekompromisní přístup k těm, kteří dle jeho názoru rozbíjeli stranu.⁸⁴ V usnesení pléna se objevil bod o konsolidaci vnitrostranického života a obnovení vedoucí úlohy strany a dále závazek ke kádrovému zabezpečení politické konsolidace v základních organizacích do konce roku 1969.

V říjnu se již na okrese Ústí nad Orlicí naplno rozběhl proces konsolidace v národních výborech. Předsednictvo OV KSČ předložilo pro úsek národních výborů plán opatření včetně časového harmonogramu a zhodnocení činnosti orgánů i aparátu ONV. Jeho provedení dostal osobně na starost předseda ONV Josef Zářecký (více o konsolidaci v příslušných kapitolách k ONV). V průběhu října byly podnikány další kroky v duchu normalizační politické linie. Předsednictvo OV doporučilo organizování nejrůznějších

SOKA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí, i. č. 66, kart. č. 21, Zápis ze schůze pléna OV KSČ 17. 9. 1969. Návrh na uvolnění Miloslava Kubů z funkce ředitele STS Lanškroun a návrh na pověření do funkce tajemníka OV KSČ pro zemědělství, fol. 111.

⁸² *Tamtéž*, fol. 111.

⁸³ *SOKA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí, i. č. 110, kart. č. 91, Zápis ze schůze POV KSČ 15. 7. 1969, fol. 6.*

⁸⁴ *SOKA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí, i. č. 66, kart. č. 21, Zápis ze schůze pléna OV KSČ 17. 9. 1969, fol. 121.*

akcí v rámci oslav VŘSR a současně se na popud vedoucího tajemníka Sychry začala připravovat opatření vůči těm, kdož se přihlásili k akci 2000 slov.⁸⁵

Koncem listopadu 1969 byl na schůzi předsednictva OV odsouhlasen kádrový návrh na uvolnění Oldřicha Zemana (bývalého tajemníka pro politicko-organizační práci či pro úsek zemědělství) z funkce vedoucího politicko-organizačního oddělení. Pokud vycházíme z příloženého politického hodnocení Oldřicha Zemana, jeho odchod nebyl zapříčiněn tím, že by se v roce 1968 přiklonil k „pravicovému oportunistu“. Právě naopak, bylo kladně hodnoceno jeho prosazování současné politické linie strany. Zeman ale pravděpodobně neuměl příliš vycházet se svými spolupracovníky, měl nejspíš výbušnou povahu a byl netrpělivý, budil dojem, že nezvládá svěřený úsek. Trpěl psychickými potížemi, které se mu rozvinuly v důsledku toho, že byl v roce 1968 často napadán pro svou minulost, jako řada jiných konzervativních funkcionářů. Dle hodnotící zprávy, kterou předložil vedoucí tajemník OV KSČ Iljič Sychra, by přeložení na jiný okres Zemanovi pomohlo získat klidnější prostředí pro jeho práci.⁸⁶

Na místo Zemana byl do funkce vedoucího politicko-organizačního oddělení jmenován dlouholetý stranický pracovník Jan Fajt⁸⁷, který od roku 1966 zastával pozici místopředsedy OKRK v Ústí nad Orlicí. Jan Fajt byl iniciativně zapojen do konsolidace v některých závodech orlickoústeckého okresu, nekompromisně zastával linii strany. Z jeho posudku vyplynulo, že „*se nebál řešit i nepopulární úkoly*“⁸⁸, což značilo důvod jeho příchodu do jedné z vysokých okresních funkcí – byl angažován především jako hlavní organizátor výměny stranických legitimací v okrese.

V prosinci na jednáních ústeckoorlického POV KSČ se řešila rovněž otázka „ideového zpevnění“ aparátu a pléna okresního výboru KSČ, aby byla do konce roku 1969 dokončena jeho konsolidace. To mimo jiné znamenalo uvolnění některých členů

⁸⁵ SOkA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí., i. č. 110, kart. č. 92, Zápis ze schůze POV KSČ 14. 10. 1969 a 29. 10. 1969.

⁸⁶ SOkA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí., i. č. 110, kart. č. 92, Zápis ze schůze POV KSČ 18. 11. 1969, fol. 7, 8, 56.

⁸⁷ **Jan Fajt** se narodil v roce 1924 a členem KSČ se stal v roce 1947 ve svých 23 letech. Pocházel z Ústí nad Orlicí, z dělnické rodiny a dosáhl nižšího středoškolského vzdělání na místní průmyslové škole. Pracoval jako tkadlec či dělník v Ústí nad Orlicí a v letech 1949–1961 byl pracovníkem aparátu orlickoústeckého OV KSČ, odkud odešel z osobních rodinných důvodů. Od roku 1961 až do jeho navržení do funkce vedoucího politicko-organizačního oddělení působil jako vedoucí přípravní Perla 03 v Ústí nad Orlicí, kde zároveň po celou dobu zastával funkci místopředsedy ZO KSČ.

Tamtéž, fol. 57–58.

⁸⁸ *Tamtéž*, fol. 58.

OV z funkcí v plénu, mezi nimiž nechyběli bývalý zastupující tajemník Věroslav Kalát a bývalý vedoucí tajemník Josef Mačát. Okresní výbor přistoupil k tomuto kroku proto, aby z orgánu odešli všichni ti „*kdož vědomě či nevědomě podcenili v uplynulém období a zejména po listopadovém plénu ÚV a dubnovém plénu ÚV nebezpečí pravicového oportunistu ve straně, byli tolerantní k jeho konkrétním projevům v naší okresní stranické organizaci, do jisté míry mu liberalisticky podléhali a v důsledku toho brzdili nebo znesnadňovali proces diferenciací a konsolidace okresních stranických orgánů*“⁸⁹ Bylo schváleno také zavedení stranického šetření s oběma bývalými funkcionáři, aby byla situace definitivně dořešena a byly upřesněny jejich některé postoje. Josef Mačát proti rozhodnutí nic nenamítal a zmínil, že odchod z OV dokonce uvítá. Nicméně podotkl, že by rád spíše podal rezignaci na svou funkci člena pléna OV. To mu však umožněno nebylo, a tak souhlasil s odvoláním a zahájením stranického šetření. Stejný souhlas vyjádřil i Věroslav Kalát.⁹⁰

Personální změny se nevyhnuly ani orgánu ONV, předsednictvo OV KSČ projednalo a odsouhlasilo návrh na uvolnění Oldřicha Kopeckého z funkce tajemníka ONV. Stejně tak se předsednictvo OV věnovalo otázce redakce okresních novin Jiskra Orlicka. Doporučilo odvolat z funkce vedoucího redaktora Zdeňka Kozla a ponechat jej dočasně na redaktorském místě, aby měl příležitost dokázat loajalitu a angažovanost v nové stranické linii.⁹¹ Otázkám změn funkcionářů ONV a ve vedení okresního týdeníku Jiskra Orlicka se podrobněji věnujeme v kapitole týkající se ONV.

Můžeme shrnout, že dění na nejvyšších pozicích okresního stranického orgánu se v roce 1969 neslo ve znamení významných personálních proměn, probíhajících především v důsledku nástupu normalizačního étosu (pokud pomineme důvod odchodu Oldřicha Zemana z tajemnické funkce). Funkcionáři byli hodnoceni a postihováni za své postoje v uplynulém reformním období, byli odstraněni z vysokých funkcí a skončilo také jejich členství v plénu OV KSČ.

⁸⁹ SOkA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí, i. č. 110, kart. č. 92, Zápis ze schůze POV KSČ 16. 12. 1969, fol. 23.

⁹⁰ *Tamtéž*, fol. 6.

⁹¹ *Tamtéž*, fol. 42, 102.

5. Ústeckoorlické OV KSČ v roce 1970 a výměna stranických legitimací

Dílčí změny na vedoucích místech okresního výboru pokračovaly i počátkem roku 1970, byly však již realizovány z odlišných důvodů, než v předchozím roce – někteří funkcionáři povýšili do vyšších stranických orgánů, nebo byli přemístěni na jiná místa ve straně v rámci okresu či kraje, anebo šlo o změny uvnitř OV KSČ.

Na schůzi předsednictva 13. ledna bylo navrženo přeřazení Jana Fajta z funkce vedoucího politicko-organizačního oddělení do funkce tajemníka OV KSČ pro politicko-organizační práci. Tato funkce byla obnovena kvůli organizační náročnosti akcí v roce 1970. Chystala se výměna stranických legitimací, příprava výročních členských schůzí ZO KSČ a kampaň k blížícímu se XIV. sjezdu strany. Jan Fajt byl zároveň zvolen za člena pléna okresního výboru. Na jeho původní postavení vedoucího politicko-organizačního oddělení byl zařazen Jaromír Sirůček,⁹² který do té doby zastával funkci pomocníka vedoucího tajemníka OV KSČ.⁹³ Naopak do funkce pomocníka vedoucího tajemníka byl navržen dosavadní pracovník politicko-organizačního oddělení Karel Smrček.⁹⁴

Na základě dalších návrhů předsednictva se na plénu OV KSČ 9. a 10. února 1970 změnilo obsazení funkce průmyslového tajemníka. Jeho případ byl právě ukázkou přesunu v rámci stranických orgánů. Jiří Kouřilek byl uvolněn z této funkce i z členství v plénu, poněvadž KV KSČ v Hradci Králové požádala o jeho zařazení do struktury krajského orgánu strany. Kouřilek se v minulém krizovém období osvědčil, důrazně vystupoval proti všem jevům, které oslabovaly pozici strany, a jako jediný tajemník

⁹² **Jaromír Sirůček** (1929) do strany vstoupil až o něco později v roce 1953. Studoval učňovskou školu, původně pracoval jako truhlářský dělník. Stranické vzdělání si doplnil na krajské politické škole v Hradci Králové a v roce 1968 také na VUML. Zastával stranické i veřejné funkce, např. v letech 1960–1961 působil jako tajemník MěNV Choceň, následně do roku 1969 byl politickým pracovníkem na OV KSČ Vysoké Mýto. Od roku 1969 zastával funkci pomocníka vedoucího tajemníka, odkud byl uvolněn a schválen jako vedoucí politicko-organizačního oddělení OV KSČ v Ústí nad Orlicí.

SOka Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí, i. č. 67, kart. č. 21, Zápis z plenárního zasedání OV KSČ, 9. a 10. 2. 1970. Návrh na uvolnění z funkce pomocníka vedoucího tajemníka s. Jaromíra Sirůčka a jeho schválení do funkce vedoucího pol. org. oddělení OV KSČ, fol. 27.

⁹³ *SOka Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí, i. č. 111, kart. č. 93, Zápis ze schůze POV KSČ 13. 1. 1970, fol. 26–32.*

⁹⁴ **Karel Smrček** (1923) vstoupil do KSČ v roce 1945. Po základní škole nastoupil do učení na mechanika, za války i poté pracoval jako dělník, později také jako řidič. Absolvoval šestiměsíční stranické vzdělání na krajské politické škole v Hradci Králové. Zastával řadu stranických funkcí od předsedy ZO KSČ po tajemníka MNV v Lukavici. Od roku 1968 působil jako pracovník na OV KSČ v Ústí nad Orlicí, přičemž na začátku roku 1970 byl schválen do funkce pomocníka vedoucího tajemníka OV KSČ.

SOka Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí, i. č. 67, kart. č. 21, Zápis ze schůze POV KSČ 13. 1. 1970. Návrh na uvolnění s. Karla Smrčka z funkce pracovníka politicko organizačního oddělení OV KSČ a jeho schválení do funkce pomocníka vedoucího tajemníka, fol. 33.

v roce 1968 zastával konzervativní postoj proti “pravicovým tendencím” a patřil do zdravého jádra KSČ.⁹⁵ Na jeho místo byl schválen František Oncirk,⁹⁶ který předtím pracoval na pozici předsedy Okresní rady odborových svazů. Dle jeho přiloženého politicko-pracovního hodnocení šlo opět o osvědčeného funkcionáře s pevnými zásadami, který byl za své názory v roce 1968 veřejně napadán reformisty; ti se neúspěšně snažili dosáhnout jeho odvolání z odborové organizace. Oncirk kritizoval tehdejší vedení strany, které podle jeho názoru příliš ustupovalo tlakům pravice. Oba noví tajemníci Fajt a Oncirk byli po schválení plénumem OV ještě postoupeni ke schválení na KV KSČ. Na únorovém zasedání okresního výboru byli někteří řadoví členové z pléna vyloučeni a došlo naopak ke kooptaci nových členů. V plénu tak nově zasedli Jan Fajt či nový předseda Oblastní rady odborových svazů Michal Galajda. Neměli bychom také opomenout, že je stručně v zápisu z jednání pléna zaznamenáno, že plénum zmocnilo POV k provádění změn ve funkcích celookresního charakteru. Své záměry mohlo předsednictvo realizovat a následně předložit plénu OV KSČ.

Důležitým tématem únorového plenárního zasedání bylo zahájení výměny stranických legitimací, která měla na základě pokynů a směrnic lednového pléna ÚV KSČ za cíl očistit stranu od pravicově oportunistických žvlů a zbavit se rovněž pasivních členů.⁹⁷ Vedoucí tajemník OV Iljič Sychra vystoupil v této souvislosti na plénu s referátem, ve kterém zhodnotil, co bylo již od dubnového nástupu Husákova pronormalizačního křídla zrealizováno pro prvotní konsolidaci, a zkonstatoval, že byly podniknuty základní kroky k porážce antisocialistických sil. V roce 1970 bylo třeba vytvořit jednotnou perspektivu socialistického vývoje, upevnit stranickou kázeň a zbavit se nevyhovujících „nepřátel“ uvnitř strany.⁹⁸ K zabezpečení těchto úkolů sloužila výměna

⁹⁵ SOkA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí, i. č. 67, kart. č. 21, Zápis z plenárního zasedání OV KSČ, 9. a 10. 2. 1970, fol. 20, 21.

⁹⁶ **František Oncirk** (1921) patřil do generace komunistů, kteří vstoupili do strany po válce v roce 1945. Dosáhl pouze základního vzdělání, dále absolvoval stranické vzdělání v roce 1955 na okresní politické škole. Angažoval se ve stranických funkcích (mj. 11 let členem OV KSČ, 3 roky členem POV KSČ) Pracoval jako truhlářský dělník a dílenský plánovač u firmy Mráz Choceň, v letech 1951–1952 jako kádrový referent Mlékárny Choceň, poté do roku 1953 jako vedoucí kádrového oddělení n.p. Orličan Choceň. V letech 1953–1962 byl vedoucí odboru péče o zaměstnance n.p. Karosa Vysoké Mýto. Od roku 1963 působil jako uvolněný předseda Okresní rady odborových svazů v Ústí nad Orlicí. Na jaře v roce 1970 byl navržen a schválen do funkce tajemníka OV KSČ pro úsek průmyslu.

SOkA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí, i. č. 67, kart. č. 21, Návrh na uvolnění s. Františka Oncirka z funkce předsedy Okresní rady odborových svazů v Ústí nad Orlicí a zařazení do funkce tajemníka OV KSČ v Ústí nad Orlicí (pro plenární zasedání OV KSČ 9. a 10. 1970, fol. 22.

⁹⁷ srov. Jiří MAŇÁK. *Čistky v Komunistické straně Československa 1969–1970*, s. 37–41.

⁹⁸ „Přes všechna opatření a úsilí ÚV zůstává hlavním úkolem obnovit jednotu strany na základech marx. leninského učení, zvýšit akceschopnost a revoluční bojovnost strany, rozvinout její vnitřní život

stranických průkazů, jejíž harmonogram v orlickoústeckém okrese byl vypracován předsednictvem OV KSČ 27. ledna 1970 a předložen ke schválení únorovému plénu. Zahájení procesu pohovorů a výměny stranických legitimací bylo úzce svázáno s osobou Jana Fajta, nového tajemníka pro politicko-organizační práci. Ve zprávě, kterou Fajt přednesl předsednictvu na schůzi 27. ledna, zdůraznil nutnost překontrolovat pevné stranické postoje u členů komisí, které budou pohovory provádět. Nejdříve byly skupinou z KV KSČ provedeny pohovory se členy předsednictva OV KSČ, z těchto členů předsednictva byly poté vytvořeny skupiny k provedení pohovorů se členy pléna OV, členy OKRK i pracovníky aparátu.⁹⁹

Zhodnocení první etapy pohovorů k výměně stranických legitimací provedl vedoucí tajemník Sychra hned na další schůzi pléna, která proběhla v dubnu 1970. Ve svém referátu Iljič Sychra referoval o tom, že pohovory se naplno rozběhly a bez větších problémů se jich uskutečnilo 1 222, z čehož bylo vyloučeno z KSČ 31 osob. Zároveň upozorňoval, že nadcházející etapa pohovorů bude podle jeho názoru složitější a náročnější.¹⁰⁰

Téměř na každé schůzi POV byly až do července 1970 pravidelně prezentovány dílčí zprávy o výsledcích pohovorů k výměně stranických legitimací. Členové předsednictva OV KSČ byli informováni o stavu a průběhu výměny členských průkazů v nižších stranických a odborových orgánech i ve stranických organizacích průmyslových závodů v okrese.¹⁰¹ V předsednictvu byly předkládány protokoly s obsahovým vyhodnocením pohovorů, a jmennými seznamy členů, se kterými byly pohovory provedeny. POV KSČ následně protokoly schvalovalo, případně mohlo změnit rozhodnutí o vydání či nevydání legitimace, schvalovalo také udílení stranických trestů.

Plenárním zasedání OV KSČ 15. července 1970 byla vedoucím tajemníkem prezentována závěrečná zpráva, která zhodnotila pohovory a označila je v okrese

i uplatňování její vedoucí úlohy na všech stupních stranického výstavby, ve všech jejích člancích, na všech úrovních stranického života.“

SOKA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí, i. č. 67, kart. č. 21, Zápis z plenárního zasedání OV KSČ, 9. a 10. 2. 1970. Zvýšení ideové jednoty a akceschopnosti strany v souvislosti s výměnou členských průkazů. fol. 57–59.

⁹⁹ SOKA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí, i. č. 111, kart. č. 93, Zápis ze schůze POV KSČ 27. 1. 1970, fol. 20–21.

¹⁰⁰ SOKA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí, i. č. 67, kart. č. 21, Zápis ze schůze pléna OV KSČ 1. 4. 1970, fol. 2–3.

¹⁰¹ např. SOKA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí, i. č. 111, kart. č. 94, Zápis ze schůze POV KSČ 7. 4. 1970, fol. 3.

za prakticky dokončené. Ilijč Sychra vystoupil s hodnocením nejen dokončených pohovorů, ale také celého období činnosti OV KSC od pléna v červnu 1969, kdy bylo vyměněno vedení orgánu. V okrese se podle Sychry podařilo porazit antisocialistické a pravicově oportunistické síly, provedla se rekonstrukce POV KSC i aparátu a do čela okresu se dostali lidé, kteří podporovali jednotnou normalizační linii strany. Rekonstruovanému okresnímu výboru se za pomoci aktivů podařilo obnovit a zorganizovat pevná stranická jádra v podnicích a na závodech.¹⁰² Výměna stranických legitimací byla rozdělena do dvou etap, přičemž v první byli hodnoceni členové aktivu, což nepřinášelo tolik problémů s pravicově orientovanými komunisty, kdežto v druhé etapě procesu probíhaly pohovory se členy základních organizací, kde se v posuzovaném období projevovaly výrazné liberální tendence. Dokonce bylo 130 základním organizacím odebráno právo pohovory provádět. Očista a konsolidace se týkala také orgánů státní správy, aparátu ONV, městských i místních národních výborů a jejich funkcionářů. Většina pracovníků, funkcionářů a volených poslanců odešla z důvodů protisocialistické a antisovětské činnosti, nahrazení byli např. předsedové městských národních výborů v Žamberku, ve Vysokém Mýtě či v Chocni.¹⁰³ Sychra považoval za důležité urychleně etapu pohovorů uzavřít a znovu pravidelně konat členské schůze a soustředit se na úkoly do budoucna a stranickou práci.¹⁰⁴

V průběhu procesu výměny stranických průkazů byla v první polovině roku 1970 řešena i řada dalších záležitostí, které se týkaly bývalých i současných vrcholných okresních funkcionářů. Na schůzi předsednictva OV KSC 24. března byl pozván na vlastní žádost bývalý vedoucí tajemník Josef Mačát, aby byl přítomen při schvalování jeho vyloučení ze strany. Ve svém diskusním příspěvku uznal všechny své chyby a žádal o to, aby mohl zůstat v ekonomické funkci v orlickoústeckém podniku Kovostav. Zavazoval se k tomu, že svá pochybení odčiní svou prací i jako bezpartijní. Předsednictvo

¹⁰² „Rok 1970 má být rokem konsolidace a vytváření předpokladů pro další rozvoj socialistické společnosti. Součástí konsolidace byla i výměna stranických průkazů, která proběhla na základě usnesení lednového pléna ÚV KSC z letošního roku. Na našem okrese je výměna stranických průkazů v podstatě skončena a je třeba tuto etapu zhodnotit a uzavřít.“

SOkA Ústí nad Orlicí, f. OV KSC Ústí nad Orlicí, i. č. 67, kart. č. 21, Hodnocení plnění realizační směrnice ÚV KSC v podmínkách okresní organizace za období od červnového pléna OV KSC v roce 1969, hodnocení výsledků pohovorů a vytýčení základních směrů činnosti stranických organizací v nastávající etapě (pro plenární zasedání OV KSC 15. 7. 1970), fol. 28.

¹⁰³ „V procesu konsolidace došlo v okrese na všech stupních NV k resignaci nebo odvolání 297 poslanců, což je téměř 19 % z celkového počtu.“

Tamtéž, fol. 62.

¹⁰⁴ Tamtéž, fol. 28–63

OV KSČ Ústí nad Orlicí tedy schválilo vyloučení Josefa Mačáta z KSČ, ale nerozhodovalo (pro tuto chvíli) o jeho pracovním zařazení.¹⁰⁵ Na tomto jednání předsednictva byla také schválena stranická důtka s výstrahou pro Věroslava Kaláta, za nesprávné postoje v roce 1968.¹⁰⁶

V rámci kádrových návrhů byly na dubnovém plénu OV KSČ navrženy předsednictvem a schváleny významné kádrové změny ve vedení ONV – uvolněn byl předseda ONV Josef Zářecký a místo něj byl do funkce navržen Adolf Sviták. Sviták v jeho předchozí funkci ředitele Okresní zemědělské správy (OZS) v Ústí nad Orlicí nahradil bývalý vedoucí tajemník OV KSČ Jan Jirásek. Analogicky byla schválena i změna v předsednictvu OV KSČ, kde se stal členem Sviták místo Josefa Zářeckého.¹⁰⁷ Podrobnější analýza a důvody těchto změn jsou rozebrány v kapitole týkající se ONV.

V létě 1970 se jednalo o personálních přesunech dvou významných okresních funkcionářů, které se ve výsledku neuskutečnily. Sekretariát KV KSČ v červnu 1970 doporučil Jana Jiráska do funkce vedoucího tajemníka OV KSČ v Jičíně a požádal předsednictvo okresního výboru v Ústí nad Orlicí o stanovisko k tomuto jmenování.¹⁰⁸ Ačkoliv POV KSČ s tímto návrhem souhlasilo, ke změně nakonec nedošlo. Bohužel z archivních zápisů schůzí předsednictva není jasné, proč se nakonec tento personální krok nezrealizoval, zřejmě je pouze to, že Jirásek dál působil ve funkci ředitele OZS. Koncem srpna rovněž hrozilo, že se bude muset měnit obsazení funkce vedoucího tajemníka OV KSČ a Iljič Sychra ze své funkce odejde. Předsednictvo okresního výboru jednalo s vedoucím tajemníkem KV KSČ Františkem Tesařem o uvolnění Iljiče Sychry z funkce kvůli umístění do struktury krajského výboru KSČ. Nakonec však Tesař od požadavku ustoupil a Sychra mohl po návratu z Moskvy, kde byl na politickém

¹⁰⁵ SOKA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí, i. č. 111, kart. č. 93, Zápis ze schůze POV KSČ 24. 3. 1970, fol. 7.

¹⁰⁶ SOKA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí, i. č. 432, kart. č. 353, Záznamy o disciplinárních řízeních 1968–1971 (+Poznámky k projednávaným zrušeným nebo vyloučeným členům KSČ dosud pracujících na ONV). Výpis ze zápisů POV KSČ od 1. 1. 1970 do 2. 11. 1971 o udělených stranických trestech., fol. 140.

¹⁰⁷ SOKA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí, i. č. 67, kart. č. 21, Zápis ze schůze pléna OV KSČ 1. 4. 1970, fol. 4.

¹⁰⁸ SOKA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí, i. č. 111, kart. č. 94, Zápis ze schůze POV KSČ 16. 6. 1970, fol. 2.

školení, zůstat v dosavadní funkci. Předsednictvo OV KSČ s tím naprosto souhlasilo a Iljič Sychra ve své funkci setrval i v následujícím období.¹⁰⁹

V srpnu 1970 předsednictvo OV řešilo dosud nedokončenou konsolidaci na úseku školství. POV se usneslo, že by školský odbor ONV měl posílit výchovnou práci škol a zabezpečit řádnou socialistickou výchovu mládeže. S tím souviselo i obsazení všech důležitých pozic ředitelů, zástupců a inspektorů prověřenými kádry, kteří setrvali na správných pozicích a byli by zárukou plnění správných zásad.¹¹⁰

V létě a na podzim 1970 byly v plném proudu kádrové čistky v nomenklатурních funkcích v okrese. Z funkcí byli odvoláváni vedoucí odborů, oddělení a útvarů na závodech či ve státní správě, náměstci v podnicích apod. a na jejich místa byli jmenováni prověřeni soudruzi, pro jejichž výběr bylo prvořadé politické, nikoliv odborné hledisko. Předsednictvo OV KSČ se na svých schůzích v průběhu srpna a září zabývalo dlouhými seznamy podobných kádrových návrhů. Řešena byla také otázka tzv. pravičáků v okrese. Tajemníci podávali předsednictvu zprávy tom, jak bylo vůči těmto „živlům“ postupováno. Byly pořizovány soupisy lidí, kteří byli v rámci výměny legitimací označeni za pravicové oportunisty a vyloučeni ze strany. Evidován byl také podrobný materiál o jejich dalším pracovním umístění a vyvíjené činnosti, aby stranické orgány i na jiných okresech byly důkladně informovány a případně mohly zabránit návratu nežádoucích osob do důležitých hospodářských či dokonce politických funkcí.¹¹¹ Plenárním zasedání v říjnu 1970 pak bylo předloženo závěrečné zhodnocení celého procesu konsolidace v okrese, který započal v červnu 1969 změnami v POV KSČ. Stranu v orlickoústeckém okrese opustilo asi 2850 členů, kteří byli v prověrkách označeni za pravicové oportunisty nebo za pasivní členy. Obsáhle zhodnocena byla také činnost a vývoj národních výborů v okrese (podrobnější informace opět naleznete v kapitole, která se týká změn na ONV).

V agendě okresního výboru strany se na podzim 1970 akcentovaly ruku v ruce s normalizační politikou události, jako byla např. organizace oslav Měsíce

¹⁰⁹ SOKA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí., i. č. 111, kart. č. 95, Zápis ze schůze POV KSČ 25. 8. 1970, fol. 10.

¹¹⁰ SOKA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí., i. č. 111, kart. č. 95, Zápis ze schůze POV KSČ 11. 8. 1970, fol. 4–6.

¹¹¹ „Dodržovat zásadu, aby se pravičáci nesoustřeďovali na jedno místo, a aby nezastávali žádné odpovědné hospodářské funkce. /Názor POV, aby vyložení pravičáci odešli pracovat manuálně.“ SOKA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí., i. č. 111, kart. č. 95, Zápis ze schůze POV KSČ 8. 9. 1970, fol. 6.

československo-sovětského přátelství (konající se poprvé od roku 1968) nebo oslavy 53. výročí VŘSR.¹¹² Veškeré dění v OV KSČ postupně šlo k završení etapy konsolidace, které nastalo na konci roku 1970. Prosincové plénum OV KSČ mělo za cíl především zabezpečit závěry pléna ÚV KSČ, které uzavíralo a hodnotilo uplynulou etapu a stalo se významným mezníkem procesu konsolidace a prověrek ve společnosti.¹¹³ Téměř všichni členové pléna OV KSČ jednoznačně podpořili ve svých diskusních příspěvcích závěry pléna ústředního výboru. Bylo projednáno tzv. Poučení z krizového vývoje ve straně a společnosti po XIII. sjezdu KSČ, které bylo závazným dokumentem pro orientaci členů strany v následujícím období. Plénum OV KSČ se vyslovilo pro hlavní cíle následujícího období – přesvědčovat a získávat široké vrstvy lidí pro politiku strany, nepodceňovat stranické vzdělávání a výchovu a soustředit se na přípravu výročních schůzí a konferencí. V usnesení z 15. prosince 1970 plénum OV KSČ uložilo tajemníkům rozpracování úkolů z prosincového zasedání ústředního výboru strany do plánů OV KSČ i nižších stranických organizací.¹¹⁴

6. Uzavření etapy konsolidace a příprava voleb do národních výborů

Činnost okresního stranického výboru v celém následujícím roce 1971 probíhala v plné shodě s politickou linií, kterou potvrdilo prosincové plénum ÚV KSČ a jím přijaté závěry, především „Poučení z krizového vývoje“. Práce OV KSČ se soustředila na několik pro stranu důležitých mezníků – konání okresní konference na jaře a přípravu na XIV. sjezd strany. Především předsednictvo OV se zabývalo obsahovou a kádrovou přípravou stranické konference již od ledna a na plénu OV KSČ 16. února 1971 vystoupil vedoucí tajemník Sychra se zprávou, která ukládala okresnímu výboru hlavní úkoly – připravit okresní konferenci a soustředit se na předsjezdovou kampaň. Sychra ve svém obsáhlém referátu plénu prezentoval, co by mělo být obsahem zprávy pro okresní konferenci. Jednalo se opět o zhodnocení polednového vývoje a konsolidačního procesu v okrese – jak byla prováděna očista orgánů a výměna stranických legitimací. Podle Sychrova

¹¹² SOKA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí., i. č. 111, kart. č. 96, Zápis ze schůze POV KSČ 22. 9. 1970.

¹¹³ o prosincovém plénu a obsahu „Poučení“ více v: Josef BELDA, *Konečná fáze likvidace obrodného procesu*. In: *Československo roku 1968 2. díl: počátky normalizace*, s. 114–119.

¹¹⁴ SOKA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí, i. č. 67, kart. č. 22, Usnesení k zabezpečení závěrů prosincového pléna ÚV KSČ a zajištění úkolů spojených s VČS, všeplenárkami, celozávodními a místními konferencemi v Ústí nad Orlicí, fol. 48.

hodnocení byla konsolidace v okrese velmi úspěšná a v porovnání s ostatními oblastmi v kraji a v republice i poměrně rychlá.

Okresní stranická konference se konala 3. a 4. dubna 1971 a primárně se věnovala, jak už bylo naznačeno, zhodnocení konsolidační etapy ve straně. Rétorika byla již plně v souladu s „Poučením“. V usnesení této okresní konference bylo kvitováno přijetí tohoto dokumentu, oceněna byla práce okresního výboru a jeho funkcionářů, kteří vzorně zabezpečovali a zastávali normalizační politickou linii. Byly zároveň stanoveny hlavní okruhy problémů, na které by se měla stranická činnost v okrese zaměřit. Kromě ekonomických záležitostí šlo hlavně o šíření politiky strany mezi široké masy skrze správné uplatňování vedoucí úlohy strany – rozmístění kádrů do všech hospodářských a vedoucích míst v okrese, kteří byli zárukou plnění stranických usnesení.¹¹⁵ Okresní stranická konference v dubnu 1971, na rozdíl od poslední konference před téměř třemi lety, neznamenal žádný významný mezník v politické linii, a nepřinesla ani žádné zeměřesení v personálním obsazení OV KSČ (sám Iljič Sychra hovořil o potřebě stabilizace a klidu po personálních bouřích). Bylo to formální potvrzení nastolené normalizační linie.

Ještě před konáním okresní konference se v březnu 1971 ve vedení okresního výboru strany udála na tajemnické pozici poslední změna v časovém rozmezí, které sledujeme. Na návrh tajemníka KV KSČ Jiřího Kouřilka (bývalý stranický tajemník v orlickoústeckém okrese) byl uvolněn z funkce Stanislav Jirásek a odešel pracovat jako ředitel Východočeského rozhlasu. Do uvolněné funkce ideologického tajemníka byl navržen a schválen Stanislav Lamač, bývalý instruktor KV KSČ.¹¹⁶ Ten byl v nové funkci následně potvrzen i na okresní stranické konferenci začátkem dubna.¹¹⁷ Mimo jiné, na schůzi POV KSČ 9. března 1971 bylo schváleno odvolání Josefa Mačáta z funkce

¹¹⁵ SOkA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí, i. č. 68, kart. č. 22, Zpráva o úkolech okresní organizace, vyplývajících ze závěrů únorového pléna ÚV k přípravě okresních konferencí KSČ, k předsjezdové kampani a k přípravě oslav 50. výročí založení KSČ (pro plenární zasedání OV KSČ 16. 2. 1971), fol. 9–18.

¹¹⁶ SOkA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí, i. č. 112, kart. č. 97, Zápis ze schůze POV KSČ 9. 3. 1971, fol. 2.

¹¹⁷ **Stanislav Lamač** (1932) a členem strany se stal v roce 1951. Měl dělnický původ, získal základní odborné vzdělání a později vzdělání stranické na Vysoké škole politické při ÚV KSČ. Původně pracoval jako kartáčník, od roku 1950 byl pracovníkem aparátu OV KSČ Ústí nad Orlicí, působil na ideologickém úseku a věnoval se oblasti školství a mládeže. Do jara 1971 byl instruktorem na KV KSČ, v březnu téhož roku byl zvolen do funkce ideologického tajemníka na OV KSČ Ústí nad Orlicí.

SOkA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí, i. č. 112, kart. č. 97, Zápis ze schůze POV KSČ 17. 3. 1971, Kádrová příprava okresní konference KSČ, fol. 22.

obchodního náměstka Kovostavu. Nakonec tedy předsednictvo OV KSČ ovlivnilo i další pracovní umístění bývalého vedoucího tajemníka Mačáta, i když předtím tyto zásahy odmítlo.

Podobnou funkci jako stranické konference měl mít v celostátním měřítku XIV. sjezd KSČ 25. – 29. května 1971. Po jeho konání bylo OV KSČ v Ústí nad Orlicí informováno jednotlivými delegáty o průběhu sjezdu a o jeho významu. Delegáti potvrzovali, že sjezd se stal manifestací československo-sovětského přátelství a byla jím definitivně uzavřena krizová etapa, která porazila polednovou demokratizační politiku. Na sjezdu byly potvrzeny všechny kroky ústředního výboru od dubna 1969.¹¹⁸ POV KSČ projednalo závěry sjezdu ihned na své následující schůzi 1. června 1971 a kladně je přijalo. Za prvořadé úkoly POV KSČ považovalo seznámit stranický aktiv a poté všechny občany s výsledky sjezdu pomocí všech forem agitace, dále pak implementovat závěry sjezdu do práce všech nižších stranických organizací. Základní stranické organizace dostaly za úkol zpracovat rozhodující úkoly ze sjezdových materiálů do vlastních plánů práce pro druhé pololetí roku 1971.¹¹⁹

Po stranickém sjezdu se práce okresního výboru strany začala soustředit na nadcházející události. V druhé polovině roku 1971 byla prioritním cílem práce OV zorganizovat volby do zastupitelských orgánů, které se původně měly konat již v roce 1968 a nakonec byly odloženy. Předsednictvo OV KSČ vypracovalo podrobný harmonogram, podle kterého měly přípravy voleb probíhat. OV KSČ a nižší stranické organizace měly v nových podmínkách rozhodující vliv na výběr kandidátů na poslance národních výborů, to znamená i ONV a jeho předních funkcionářů. Kádrovou přípravou a půlročním chystáním voleb se podrobně zabýváme především v následující kapitole o dění na ONV, protože v souvislosti s volbami prošlo vedení ONV významnou obměnou. Naopak přední funkcionáři OV KSČ v čele s Iljičem Sychrou se etablovali ve vedení orgánu, plně se angažovali v nových politických podmínkách a do konce roku již k žádným personálním výměnám nedošlo.

¹¹⁸ Rezoluce XIV. sjezdu KSČ, *Rudé právo*, 1971, 5/31, s. 3. [cit 20. 2. 2022] Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo>

¹¹⁹ SOkA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí, i. č. 112, kart. č. 98, Zápis ze schůze POV KSČ 1. 6. 1971, fol. 30–34.

Přehled změn ve vrcholných funkcích OV KSČ Ústí nad Orlicí (1968–1971)

Změny v předních funkcích OV KSČ v letech 1968 - 1971							
Datum pléna	Vedoucí tajemník	Tajemník pro ideologickou práci (ideologický tajemník)	Tajemník pro stranickou práci na úseku průmyslu (průmyslový tajemník)	Tajemník pro stranickou práci na úseku zemědělství	Tajemník pro politicko-organizační práci OV KSČ	Předseda OV KSČ	Vedoucí pol-organizačního oddělení
Původní stav	Jan Jirásek	Jiří Koutílek	Jindřich Kučera	Oldřich Zeman	-----	-----	-----
17.03.1968	Jan Jirásek	Jiří Koutílek	Jindřich Kučera nahrazen Josefem Macáčem	Oldřich Zeman	-----	-----	-----
25.06.1968	Jan Jirásek nahrazen Josefem Macáčem	Jiří Koutílek nahrazen Věroslavem Kalátem	Jiří Koutílek *	<i>funkce dočasně zrušena</i>	Oldřich Zeman	Vladimír Hladík	-----
20.06.1969	Josef Macáč nahrazen Ijičem Sychrou	Věroslav Kalát nahrazen Stanislavem Jiráskem	Jiří Koutílek nahrazen Josefem Macáčem	Jiří Koutílek	<i>neobsazeno</i>	<i>funkce zrušena</i>	Oldřich Zeman
16.09.1969	Ijič Sychra	Stanislav Jirásek	Josef Macáč nahrazen Jiřím Koutílkem	Jiří Koutílek nahrazen Miloslavem Kubů	<i>neobsazeno</i>	-----	Oldřich Zeman nahrazen Janem Fajtem
POV 18.11.1969	Ijič Sychra	Stanislav Jirásek	Jiří Koutílek	Miloslav Kubů	<i>neobsazeno</i>	-----	Oldřich Zeman nahrazen Janem Fajtem
09.-10.02.1970	Ijič Sychra	Stanislav Jirásek	Jiří Koutílek nahrazen Františkem Oncírkem	Miloslav Kubů	Jan Fajt	-----	Jan Fajt nahrazen Jaromírem Stráčkem
POV 09.03.1971 **	Ijič Sychra	Stanislav Jirásek nahrazen Stanislavem Lamačem	František Oncírk	Miloslav Kubů	Jan Fajt	-----	Jaromír Stráček

* - funkce dočasně změnena na "tajemník s odpovědností za národohospodářskou politiku"

** - do funkce potvrzen na Okresní stranické konferenci 03.-04.04.1971

II. Okresní národní výbor v Ústí nad Orlicí

Při analýze personálních proměn na nejvyšších politických pozicích v okrese je nezbytné věnovat se kromě stranické linie také vývoji ve státní správě v Okresním národním výboru Ústí nad Orlicí (ONV). Práce se soustředí na změny ve vrcholných řídicích funkcích okresního orgánu, což jsou funkce předsedy, místopředsedy (v materiálech někdy označován pojmem náměstek předsedy) a tajemníka ONV. Jako součást textu jsou rovněž vyloženy souvislosti zachycující klíčové momenty a události v letech 1968–1971, které měly na práci státního orgánu vliv. Opomenout nelze ani vzájemné vztahy mezi ONV a OV KSČ a míru vlivu stranického orgánu na státní správu. Pozice funkcionářů ONV podléhaly kádrové politice strany, tudíž na jejich obsazení měl okresní stranický orgán přímý vliv.

1. ONV za reformního procesu v roce 1968

Okresní národní výbor v Ústí nad Orlicí vstupoval do roku 1968 v čele se stálými a dlouholetými funkcionáři, kteří zastávali své funkce již od raných šedesátých let. Předsedou ONV byl od roku 1962 Josef Zářecký, funkci místopředsedy zastával již od roku 1960 Josef Moravec a ve funkci tajemníka ONV působil Oldřich Kopecký.¹²⁰

¹²⁰ **Josef Zářecký** (1919), pocházel z rodiny malozemědělců, do KSČ vstoupil již v roce 1945. Původním povoláním byl mechanik. Vystudoval nižší průmyslovou školu a následně pracoval jako automechanik a dělník-úkolář v závodě Tesla Jablonné nad Orlicí. Stranickým vzděláním prošel v roce 1958. Zastával řadu stranických funkcí – předseda ZO KSČ, patnáct let byl členem OV KSČ, deset let byl členem POV KSČ. Působil rovněž jako poslanec Národního shromáždění a poslanec ONV, v roce 1962 se stal předsedou ONV v Ústí nad Orlicí.

SOKA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí, i. č. 111, kart. č. 93, Návrh na uvolnění s. Josefa Zářeckého z funkce předsedy ONV v Ústí nad Orlicí (pro schůzi POV KSČ 3. 3. 1970), fol. 13–15

Josef Moravec (1920) byl původním povoláním dělník, který stejně jako mnoho jeho stranických kolegů vstoupil do KSČ v roce 1945. Následně získal mnohaleté zkušenosti v práci ve státních orgánech, již od roku 1945 působil v ONV jako administrativní pracovník a v roce 1960 se stal místopředsedou ONV v Ústí nad Orlicí.

SOKA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí, i. č. 110, kart. č. 92, Politicko-pracovní hodnocení s. Josefa Moravce, místopředsedy ONV (pro schůzi POV KSČ 16. 12. 1969), fol. 39–40.

Oldřich Kopecký (1924), se narodil v rodině kováře. Členem KSČ byl od roku 1946. Původním povoláním byl obchodní příručí. Vystudoval dvouletou obchodní školu. Prošel stranickým vzděláváním na VUML a stáží na Krajské politické škole v Hradci Králové. Zastával stranické a veřejné funkce – působil jako předseda ZO KSČ Jednota Letohrad, byl členem OV KSČ Žamberk, předsedou ZO KSČ na ONV Žamberk a ONV Ústí nad Orlicí. Na ONV v Ústí nad Orlicí prošel řadou funkcí, zastával např. pozici vedoucího odboru vnitřních věcí a od roku 1965 působil ve funkci tajemníka ONV.

SOKA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí, i. č. 110, kart. č. 92, Politicko-pracovní hodnocení s. Oldřicha Kopeckého (pro schůzi POV KSČ 16. 12. 1969), fol. 41–42.

První záblesky obrodného procesu v roce 1968 v jednání okresního národního výboru lze zaznamenat na schůzi rady ONV 21. března 1968. Předseda ONV Josef Zářecký radě ONV doporučil, aby byl plenárnímu zasedání předložen návrh nerespektovat vládní usnesení, ve kterém byla okresu určena částka na pomoc OSP v Praze. Nařízení bylo kritizováno hlavně proto, že bylo poznamenáno direktivně-administrativními způsoby řízení z centra.¹²¹ Další usnesení z téhož dne se týkalo obnovení týdeníku Jiskra Orlicka, jehož vydávání bylo zrušeno administrativním opatřením KV KSČ v roce 1967.¹²² Bylo rozhodnuto o opětovném vydávání novin od června 1968, a to jako orgánu okresního národního výboru. Obnovení okresního tisku členové rady ONV chápali jako jeden z důležitých prvků šíření demokratizace a jako prostředek ke komunikaci politiky ONV směrem k veřejnosti. Návrh na obnovení Jiskry Orlicka byl doporučen ke schválení plenárnímu zasedání ONV.¹²³ V květnu a červnu pak byla vytvořena redakce okresních novin. Do funkce vedoucího redaktora Jiskry byl radou ONV navržen a schválen Zdeněk Kozel, který funkci vedoucího redaktora zastával již od roku 1960 a měl pro tuto práci potřebné vzdělání i zkušenosti.¹²⁴ Předkladatel návrhu tajemník ONV Oldřich Kopecký byl toho názoru, že Zdeněk Kozel je zárukou dobré úrovně okresního týdeníku.¹²⁵ Do funkce samostatného redaktora byl schválen Miroslav Jedlička.¹²⁶ Plenární zasedání ONV rovněž schválilo, že vydavatelem Jiskry Orlicka bude

¹²¹ SOKA Ústí nad Orlicí, f. ONV Ústí nad Orlicí, kn. č. 309, Zápis ze schůze rady ONV 21. 3. 1968, s. 16.

¹²² „V současném obrodném procesu po lednovém plénu ÚV KSČ, kdy usilujeme o širokou demokracii, se jeví jako nejvýše nutné, aby ONV měl svůj orgán, aby mohl v duchu lednového pléna vysvětlovat okresní politiku a získávat a sjednocovat různé skupiny obyvatelstva pro úkoly, které NV v okrese přísluší.“

SOKA Ústí nad Orlicí, f. ONV Ústí nad Orlicí, kn. č. 309, Zápis ze schůze rady ONV 21. 3. 1968, bod i) Obnovení okresních novin Jiskry Orlicka, s. 17.

¹²³ *Tamtéž*, s. 17.

¹²⁴ **Zdeněk Kozel**, (1931), pocházel z dělnické rodiny a původním povoláním byl malíř keramiky. Do komunistické strany vstoupil roku 1953. Politické vzdělání získal na Ústřední škole ÚV ČSM. Pracoval ve stranických funkcích jako vedoucí lektorské skupiny OV KSČ a instruktor pro ZO KSČ. Po vojenské prezenční službě nastoupil v roce 1954 do aparátu OV ČSM v Ústí nad Orlicí, odkud v roce 1959 přešel do okresních novin Jiskra Orlicka na pozici vedoucího redaktora. Na přechodnou dobu 1967-1968 pracoval jako referent organizačního odboru ONV, v roce 1968 se do okresních novin Jiskra Orlicka jako vedoucí redaktor vrátil.

SOKA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí, i. č. 110, kart. č. 92, Zápis ze schůze POV KSČ 16. 12. 1969, fol. 101–102.

¹²⁵ SOKA Ústí nad Orlicí, f. ONV Ústí nad Orlicí, kn. č. 311, Předsednické sdělení pro schůzi rady ONV 2. 5. 1968 – Návrh na s. Zdeňka Kozla do funkce vedoucího redaktora.

SOKA Ústí nad Orlicí, f. ONV Ústí nad Orlicí, kn. č. 313, Usnesení z 94. schůze rady ONV v Ústí nad Orlicí, konané dne 4. 7. 1968, s. 3.

¹²⁶ **Miroslav Jedlička** (1930) pocházel z dělnické rodiny a původním povoláním byl obchodní příručí. Do KSČ vstoupil v roce 1948. Prošel základním vzděláním, ročním pedagogickým kurzem pro výchovné pracovníky a následně se stranicky vzdělával na roční internátní novinářské škole. V letech 1954–1961 pracoval jako vedoucí výchovy mládeže v odborném učilišti ČSAO, od roku 1961 již působil jako redaktor Jiskry Orlicka, kam se po obnovení vydávání týdeníku opět vrátil.

Okresní národní výbor v Ústí nad Orlicí, prozatím tedy tisk nepodléhal vydavatelství OV KSČ.

Rada ONV rovněž vydala stanovisko k obrodnému procesu ve společnosti. Předseda ONV Josef Zářecký se osobně vyjádřil, že je třeba, aby se rada ONV postavila do čela demokratizačnímu politickému vývoji a navrhl ustanovit komise, které by přehodnotily směrnice a pokyny z centra, „*kteřé neodpovídají duchu demokratizačního procesu ve státní správě.*“¹²⁷ Rada ONV chtěla dosáhnout změn v dosavadním systému práce ONV a lépe řešit problémy občanů. Žádoucí bylo, aby poslanci chodili mezi veřejnost a své voliče a skládali účty ze své práce. Rada předložila usnesení plénu ONV a souhlasila se zveřejněním svého stanoviska v médiích. Předseda Zářecký i místopředseda Moravec vystupovali na březnové schůzi rady ONV poměrně sebekriticky a v souladu s nastupujícím demokratizačním proudem. Přiznali podíl na zastaralých a nefunkčních metodách, oba však jasně odmítli cílený a osobní lynč funkcionářů a jejich prioritou bylo udržení a zkvalitnění práce ONV.¹²⁸

Navrhované komise byly ustavené na schůzi rady 11. dubna, ujasněné bylo jejich personální složení, základní program a cíle, kterých chtěly dosáhnout.¹²⁹ Komise vesměs měly za cíl zjednodušit agendu úseků, ujasnit kompetence mezi jednotlivými stupni národních výborů (mezi MNV a MěNV na straně jedné a ONV na straně druhé), odstranit duplicitní rozhodování a přispět k tomu, aby byla jasná individuální zodpovědnost referentů na ONV za určité úkoly.

Jako další projev uvolňujícího se politického klimatu můžeme považovat i zmínky o vstřícnějším přístupu k náboženství. Rada ONV v dubnu projednala dopis

SOKA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí, i. č. 110, kart. č. 92 Návrh na s. Miroslava Jedličku do funkce redaktora Jiskry Orlicka (pro schůzi POV KSČ 14. 10. 1969), fol. 53–54.

¹²⁷ SOKA Ústí nad Orlicí, f. ONV Ústí nad Orlicí, kn. č. 319, Usnesení z 88. schůze rady ONV v Ústí nad Orlicí, konané dne 21. 3. 1968. Usnesení čís. 673, s. 4.

¹²⁸ SOKA Ústí nad Orlicí, f. ONV Ústí nad Orlicí, kn. č. 309, Zápis ze schůze rady ONV 21. 3. 1968, bod 1) Stanovisko rady ONV k současnému demokratizačnímu procesu, s. 19–20.

¹²⁹ Komise pro kulturu; Komise pro řešení otázek stavebně právních a životního prostředí; Komise pro socialistickou zákonost ve státní správě; Komise pro řešení otázek v terciální sféře; Komise pro přezkoumání vztahů mezi ONV, MěNV a MNV
SOKA Ústí nad Orlicí, f. ONV Ústí nad Orlicí, kn. č. 310, Zápis ze schůze rady ONV 11. 4. 1968, Složení jednotlivých pracovních komisí a jejich pracovní zaměření, s. 1–7.

MěNV Králíky o zpřístupnění tamního kláštera na Hedeči veřejnosti. Členové rady ONV žádost plně podpořili.¹³⁰

Důležitou událostí, na kterou se již od ledna 1968 národní výbory organizačně chystaly, byla příprava voleb do okresních, městských a místních národních výborů. Stejně tak tomu bylo i v Ústí nad Orlicí. Časový harmonogram a organizační zajištění voleb (od agitace, výběr kandidátů NF, návrh volebního programu, složení volebních komisí, až po samotné volby) byl projednán 25. ledna na prvním plenárním zasedání roku 1968.¹³¹ Postupujícím demokratizačním procesem však byla příprava voleb natolik ovlivněna, že byl termín konání voleb nakonec v dubnu odložen.¹³² Rada ONV již koncem března dala pokyn okresní volební komisi k zastavení volebních příprav a přerušení tvorby kandidátek.¹³³

Stejně jako zbytek republiky bylo i Orlickoústecko významně zasaženo srpnovými událostmi a invazí spojeneckých vojsk do Československa, což násilně přerušilo proces demokratizace a uvolňování ve společnosti. Změna situace se promítla i do fungování orlickoústeckého okresního národního výboru. Rada ONV se mimořádně sešla ihned ráno 21. srpna 1968 a přijala prohlášení ke vzniklé situaci. V něm plně podpořila vedoucí představitele strany a státu v čele s Ludvíkem Svobodou, Alexandrem Dubčekem, Oldřichem Černíkem a Josefem Smrkovským. Odsoudila zásah armád a označila ho za útok proti svrchovanosti a suverenitě ČSSR. Prohlášení vyzývalo především k zachování klidu a varovalo před problémy v zásobování, pokud by docházelo ke zběsilému nakupování potravin. Rada ONV vydala pokyny městským a místním národním výborům, aby byly v pohotovosti a v rámci možností udržely běžný

¹³⁰ SOKA Ústí nad Orlicí, f. ONV Ústí nad Orlicí, kn. č. 310, Zápis ze schůze rady ONV 3. 4. 1968, s. 9-10.

¹³¹ SOKA Ústí nad Orlicí, f. ONV Ústí nad Orlicí, kn. č. 90, Zápis z plenárního zasedání ONV 25. 1. 1968.

¹³² SOKA Ústí nad Orlicí, f. ONV Ústí nad Orlicí, kn. č. 309, Zápis ze schůze rady 21. 3. 1968, bod k) Příprava voleb – zastavení sjednocování na kandidátech, s. 18–19.
srov. František JANÁČEK, Jan MORAVEC. *Mezník i rozcestí reformního hnutí (duben–květen)*. In: *Československo roku 1968, Díl 1., Obrodný proces*, s. 63.

¹³³ „V poslední schůzi se zabývala rada ONV současnou situací v přípravě voleb a došla k závěru, aby předseda ONV tlumočil okresní volební komisi názor rady, že je třeba změnit volební zákon a zastavit kampaň sjednocování se na kandidátech. Toto stanovisko rady bylo tlumočeno komisi na její schůzi 22. 3., která rozhodla pozastavit volební přípravu.“

SOKA Ústí nad Orlicí, f. ONV Ústí nad Orlicí, kn. 96, Zpráva o činnosti rady ONV (pro plenárního zasedání ONV 16. 5. 1968), s. 12

chod života v místě svého působitě.¹³⁴ Prohlášení, které bylo otisknuté ve zvláštním vydání Jiskry Orlicka, najdeme v plném znění v příloze.¹³⁵

I v následujících dnech bezprostředně po invazi pravidelně zasedala rada ONV, aby se zabývala aktuální situací v okrese. Za svůj prvořadý úkol považovala zajistit plynulé zásobování a chod orlickoústeckých podniků. Rovněž se snažila zajistit maximální informovanost veřejnosti prostřednictvím mimořádných vydání Jiskry Orlicka, o která byl velký zájem. O obsahu článků Jiskry Orlicka v srpnu a září 1968 a o tehdejší významu okresních novin pro politické dění v okrese se můžeme dozvědět více v práci Petry Šípkové, která zkoumala období rané normalizace v orlickoústeckém okrese z pohledu tisku.¹³⁶ Co se týče přítomnosti vojsk v okrese, předseda ONV Josef Zářecký byl hlavní osobou, která byla v úzkém kontaktu s přítomnými jednotkami polské armády a pravidelně radu ONV o problémech s vojskem informoval.¹³⁷

Na mimořádné schůzi 27. srpna 1968 byla členům rady ONV předložena rezoluce OV KSČ k nastalé situaci. Členové rady se s rezolucí ztotožnili, zároveň tajemník Kopecký navrhl, aby rada přijala i vlastní dokument, kterým by vyjádřila svůj postoj.¹³⁸ Rezoluce rady ONV tedy byla následně otisknuta v Jiskře Orlicka a vyjadřovala velmi podobné stanovisko, jaké zaznělo ze strany OV KSČ. Demonstrovala podporu vedoucím představitelům Československa, odsoudila výsledky jednání v Moskvě jako výsledek nerovnoprávného jednání a požadovala neprodlený odchod okupačních vojsk ze země.¹³⁹ Na následující den svolané plenární zasedání odsouhlasilo činnost rady za mimořádných okolností v posledních dnech, zmocnilo ji k zajišťování všeho nezbytného pro běžný hospodářský chod okresu a vyjádřilo souhlas také s vydanou rezolucí k výsledkům moskevských jednání.¹⁴⁰

¹³⁴ SOKA Ústí nad Orlicí, f. ONV Ústí nad Orlicí, kn. č. 314, Zápis z 96. mimořádné schůze rady ONV konané dne 21. 8. 1968, Prohlášení rady ONV v Ústí nad Orlicí.

¹³⁵ *Prohlášení rady ONV v Ústí nad Orlicí*. Jiskra Orlicka, Zvláštní vydání, roč. IX., 24. 8. 1968, s. 2.

¹³⁶ Petra ŠÍPKOVÁ: *Počátky normalizace na okrese Ústí nad Orlicí z hlediska regionálního tisku*, Diplomová práce FF UHK, Hradec Králové, 2013, s. 14–20.

¹³⁷ SOKA Ústí nad Orlicí, f. ONV Ústí nad Orlicí, kn. č. 314, Zápis z 97., 98. a 99. schůze mimořádné rady ONV, konaných 22. – 26. 8. 1968.

¹³⁸ SOKA Ústí nad Orlicí, f. ONV Ústí nad Orlicí, kn. č. 314, Zápis ze 100. schůze mimořádné rady ONV, konané dne 27. 8. 1968, s. 2.

¹³⁹ *Rezoluce rady ONV v Ústí nad Orlicí*, Jiskra Orlicka, Noční vydání, roč. IX., 28. 8. 1968, s. 3.

¹⁴⁰ SOKA Ústí nad Orlicí, f. ONV Ústí nad Orlicí, kn. č. 92, Usnesení XXVII. mimořádného plenárního zasedání ONV v Ústí nad Orlicí, konaného dne 28. 8. 1968 na ONV v Ústí n. Orl.

Situace se v orlickoústeckém okrese uklidňovala již počátkem září a radikální postoj ONV k okupaci poměrně rychle mizel. Již 5. září na schůzi rady ONV byla přijata směrnice pro městské a místní národní výbory „*k zajištění konsolidace poměrů v našem okrese*.“¹⁴¹ Výbory měly ve spolupráci s Veřejnou bezpečností zabezpečit klid a pořádek v obcích a zahájit plnění moskevského protokolu, v první řadě zajistit odstranění protiokupačních hesel a nápisů po okrese a sejmut černé prapory z budov. Byla zavedena kontrola nad tiskárnami, upozorňovalo se na přípravný výbor KAN, který by mohl být označen za kontrarevoluční, a poslanec Smola žádal jeho rozpuštění.¹⁴² Funkcionáři MěNV a MNV měli být vstřícní k požadavkům cizích vojsk a zamezit jakékoliv ilegální činnosti, která by pouze ztížila jejich případný odchod. ONV nabylo mylný dojem, že těmito kroky přispívá k tomu, aby cizí vojáci opustili území okresu – právě to si také poslanci především představovali pod pojmem „normalizace poměrů v okrese“. O snaze dosáhnout odchodu vojsk z okresu informoval Josef Zářecký také v Jiskře Orlicka.¹⁴³

Invaze vojsk na území Československa byla sice významným dějinným zlomem, neznamenala však okamžitý konec veškerým demokratizačním snahám v Okresním národním výboru v Ústí nad Orlicí. Reformní přístup byl likvidován postupně, proto se i v průběhu podzimu na jednáních ONV našel prostor a vůle na implementaci určitých změn v duchu polednového vývoje.

Teprve v září byl schválen návrh Akčního programu ONV Ústí nad Orlicí, který plénum projednávalo již v květnu, ale před schválením bylo ještě nutné do něj zapracovat některé připomínky. Do procesu schvalování (návrh byl předložen a připomínkovan městskými a místními národními výbory i okresním výborem NF) však zasáhly srpnové události. Akční program měl přinést změnu stylu a metod práce v souladu s demokratizačním procesem. Měl zlepšit práci národních výborů na okrese a lépe vymezit jejich pravomoci. Mezi cíle akčního programu ONV patřilo také např. zintenzivnění kontaktu voličů se zvolenými poslanci nebo přijímání pracovníků s ohledem na jejich odborné vzdělání a praxi.¹⁴⁴ Zmíněné cíle však byly v nových

¹⁴¹ SOKA Ústí nad Orlicí, f. ONV Ústí nad Orlicí, kn. č. 314, Zápis ze 102. mimořádné schůze rady ONV, konané 5. 9. 1968, Směrnice pro MěNV a MNV ke konsolidaci poměrů v našem okrese.

¹⁴² SOKA Ústí nad Orlicí, f. ONV Ústí nad Orlicí, kn. č. 314, Zápis ze 102. mimořádné schůze rady ONV, konané 5. 9. 1968, s. 1–3

¹⁴³ Josef ZÁŘECKÝ, *Odchod cizích vojsk z okresu Jiskra Orlicka*. č. 15, roč. IX, 10. 9. 1968, s. 1.

¹⁴⁴ SOKA Ústí nad Orlicí, f. ONV Ústí nad Orlicí, kn. č. 315, Návrh akčního programu Okresního národního výboru v Ústí nad Orlicí (pro schůzi rady ONV 12. 9. 1968), s. 1–16.

podmínkách těžko uskutečnitelné a s tím, jak se začala měnit kádrová politika strany, zůstala emancipace ONV víceméně pouze na papíře.

Na základě návrhu rady ONV z 15. srpna byla v září schválená částečná reorganizace v radě ONV. Plenární zasedání 26. září 1968 rozhodovalo o dvou variantách změn. První návrh zahrnoval odvolání předsedy komise sociálního zabezpečení Oldřicha Junka a zvolení Jana Kroula na jeho místo, dále odvolání tří uvolněných předsedů komisí, na jejichž místo by nastoupili nekomunisté z jiných politických stran či bezpartijní. Druhá varianta počítala také s odvoláním Junka a jmenováním Krouly, nikdo další by však z rady odvolán nebyl, byla by pouze rozšířena o dvě osoby na 17 členů. Poslanci na plénu si v tajné volbě zvolili druhou variantu, rada ONV byla tedy rozšířena o Růženu Bezdičkovou (bezpartijní) a Františka Kalouska (Československá strana lidová).¹⁴⁵ Došlo tudíž k drobným personálním změnám, dokonce k zapojení jinostraníků, rozsah rekonstrukce rady však nebyl nijak zásadní a kádrové proměny se nejvyšších funkcí předsedy, místopředsedy a tajemníka nedotkly.

Obsáhlým tématem na podzimních jednáních rady ONV 1968 bylo praktické soužití s vojenskými jednotkami cizích (v orlickoústeckém okrese polských) armád a s tím spojené obtíže, které bylo třeba řešit. Jedním z problémů bylo například ničení památníků rudoarmějců. Na hanobení památníků osvoboditelů z řad Rudé armády si stěžovali představitelé okupačních vojsk po celé republice. V okrese Ústí nad Orlicí došlo k takovému incidentu v Chocni. Tamní městský národní výbor dal památník do pořádku a redakce Jiskry Orlicka byla požádána, aby noviny varovaly před podobnými incidenty.¹⁴⁶ Trvalé obavy se týkaly zásobování okresu, komplikované pobytem vojsk. Plénum ONV 21. listopadu pověřilo radu, aby projednala s krajským národním výborem zásobování okresu potravinami a průmyslovým zbožím. Cílem bylo přiměřeně upravit množství zboží tak, aby nákupy ze strany příslušníků cizích armád nebyly realizovány na úkor obyvatel okresu.¹⁴⁷

Jako jeden z posledních záchvěvů demokratizační polednové politiky bychom mohli chápat ustavování tzv. rad pracujících v některých závodech v orlickoústeckém

¹⁴⁵ SOKA Ústí nad Orlicí, f. ONV Ústí nad Orlicí, kn. č. 93, Zápis z XXVIII. plenárního zasedání ONV v Ústí nad Orlicí, konaného dne 26. 9. 1968, s. 3–5.

¹⁴⁶ SOKA Ústí nad Orlicí, f. ONV Ústí nad Orlicí, kn. č. 316, Zápis ze schůze rady ONV 3. 10. 1968, s. 9–10.

¹⁴⁷ SOKA Ústí nad Orlicí, f. ONV Ústí nad Orlicí, kn. č. 317, Usnesení z XXIX. plenárního zasedání ONV v Ústí nad Orlicí, konaného dne 21. 11. 1968, s. 3.

okrese. Rady pracujících byly kolektivní poradní orgány, které vznikaly jako forma demokratické podnikové samosprávy po celém Československu a byly jedním z projevů ekonomické reformy Pražského jara.¹⁴⁸ Ani orlickoústecký okres v tomto ohledu nezůstal pozadu a v závěru roku 1968 byly rady pracujících ustaveny např. v Okresním stavebním podniku nebo v Dřevotexu Žamberk. Někteří diskutující členové rady ONV však návrh kritizovali, že půjde pouze o formální záležitost a že orgán nemá dostatečné pravomoci.¹⁴⁹

Pokud bychom porovnávali projevy polednového obrodného procesu se stavem personální podoby vedení ONV, tak se nijak neprojevíly. Komunisté z předlednových let zůstali v předních funkcích ONV. V čele orgánu stále setrval představa Zářecký, místopředseda Moravec a tajemník Kopecký. Reformní politika se však projevila v jednání a rozhodování orgánu (několik příkladů je uvedeno výše). Polednový vývoj se odrazil ve snaze ONV vytyčit pravomoci své i nižších stupňů národních výborů, jistým způsobem se osamostatnit a emancipovat od kontroly stranických orgánů. ONV se snažilo držet v hlavním proudu obrodného procesu a ideálně stát v jeho čele. Takové přístupy přijali zmiňovaní dlouholetí funkcionáři za své.

2. Postupný odklon ONV od reformní politiky

Okresní národní výbor vstoupil do roku 1969 projednáváním poměrně standardní agendy, která se týkala běžného chodu života v okrese, dění v průmyslových závodech, ve výstavbě či ve školství. Drobné dozvuky reformního vývoje lze zaznamenat v jednáních rady i pléna ONV ještě v průběhu podzimu a zimy na přelomu let 1968 a 1969. Na schůzích okresního národního výboru se však řešily především běžné záležitosti, nezávislé na politickém vývoji – např. územní plánování, dění v průmyslových závodech v okrese, návrh rozpočtu na rok 1969, úpravy platů ředitelů podniků nebo boj proti alkoholismu v okrese.¹⁵⁰

V některých projednávaných materiálech lze vyčíst formální návaznost na některé rysy polednového vývoje, zároveň však již byl patrný pragmatický tón a ústupky

¹⁴⁸ srov. Miloš BĀRTA. *Pokus o záchranu reformního programu*. In: *Československo roku 1968. Díl 2. Počátky normalizace*, s. 21–22.

¹⁴⁹ SOKA Ústí nad Orlicí, f. ONV Ústí nad Orlicí, kn. č. 318, Zápis ze schůze rady ONV 19. 12. 1968, s. 10–11.

¹⁵⁰ SOKA Ústí nad Orlicí, f. ONV Ústí nad Orlicí, kn. č. 319, Zápis ze schůze rady ONV 19. 12. 1968, str. 2–6

SOKA Ústí nad Orlicí, f. ONV Ústí nad Orlicí, kn. č. 321, Zápis ze schůze rady ONV 6. 2. 1969, s. 1.

od reformního proudu. V mnoha projednávaných záležitostech byl znát určitý rozpor, členové rady ONV prezentovali názory veřejnosti, které byly v protikladu stranické politice přicházející shora. Jako příklad můžeme uvést složité smiřování se s přítomností cizích armád a problémy, které to způsobovalo v oblastech, kde byla sovětská vojska umístěna, především ve Vysokém Mýtě.

Na schůzi rady ONV 16. ledna bylo diskutováno, že tamní obyvatelé se s přítomností vojáků snadno nesmíří, a že by se pro ně mělo zřídit i samostatné restaurační zařízení. Komentovány byly také zvěsti o nadstandardním zásobování Vysokého Mýta kvůli usídlení vojsk a nelibost, kterou tato situace vyvolávala.¹⁵¹ Obavy ze soužití pokračovaly i nadále, ještě na dubnových jednáních rady ONV vyjádřil předseda Zárecký obavy z toho, že se sověšší vojáci chtěli připojit ke květnovým oslavám konce války. Doporučil, aby se oslav raději neúčastnili, aby nedošlo k problémům a provokacím. Navíc se vše odehrávalo nedlouho po hokejovém vítězství československého týmu nad Sověšským svazem (ačkoli zrovna v orlickoústeckém okrese probíhaly oslavy poměrně v klidu a nedošlo k narušování veřejného pořádku) a vzájemné vztahy byly stále v ojedinělých případech vyhocené. O složitém přijímání sověšské posádky veřejností ve Vysokém Mýtě píše v diplomové práci Zdeněk Horák, zmiňuje například kina nehrající žádné sověšské filmy či ples ve Vysokém Mýtě, konaný v zimě 1969, který byl předčasné ukončen kvůli příchodu tří sověšských vojáků. Zároveň však popisuje snahu představitelů města i okresu navázat s vojáky bližší kontakty a spolupráci.¹⁵²

Vnitřní rozpor a balancování mezi polednovou politikou a nastupující konsolidací představoval i předložený plán práce Jiskry Orlicka na první čtvrtletí roku 1969. Práce týdeníku měla být založena na akčním programu ONV, měla řešit reálné problémy lidí v okrese, zprostředkovávat dialog mezi veřejností a odpovědnými činiteli. Zároveň však obsah podléhal pokynům Úřadu pro tisk a informace, měl odpovídat závěrům listopadového pléna ÚV KSČ a neměl připustit jakékoliv narušení vztahů s vojsky Varšavské smlouvy.¹⁵³ V lednu se začaly objevovat také námitky vůči práci vedoucího redaktora Zdeňka Kozla, jenž byl kritizován za nedostatek prostoru, který v novinách

¹⁵¹ SOKA Ústí nad Orlicí, f. ONV Ústí nad Orlicí, kn. č. 320, Zápis ze schůze rady ONV 16. 1. 1969, s. 17.

¹⁵² srov. Zdeněk HORÁK, *Sověšská posádka ve Vysokém Mýtě 1968–1990*, s. 48–52.

¹⁵³ SOKA Ústí nad Orlicí, f. ONV Ústí nad Orlicí, kn. č. 320, Návrh plánu Jiskry Orlicka na I. čtvrtletí 1969 (pro schůzi rady ONV 16. 1. 1969), s. 1.

poskytoval informacím z jednání rady ONV.¹⁵⁴ Jeho kritika se pak v následujících měsících stupňovala.

Jedním z varovných ukazatelů, který ukazoval slábnoucí vůli poslanců hlásit se k reformnímu proudu, byla skutečnost, že nikdo z členů rady ONV nebyl ochoten účastnit se 8. února 1969 celookresního sněmu Junáka jako odpovědný zástupce ONV.¹⁵⁵ Další signály přicházely záhy. Všechny nově vzniklé mládežnické organizace z roku 1968 (např. Junák, Unie středoškoláků a učňů, Svaz mládeže českomoravského venkova aj.) se spojily do kolektivního Sdružení dětských a mládežnických organizací, ačkoliv krátce předtím vznikaly především kvůli tomu, že monopolní orgán nemohl dobře zastupovat zájmy různorodých skupin mladých lidí. Na schůzi rady ONV 24. února byla předložena hodnotící zpráva o práci národních výborů, zejména v období po srpnu 1968. Období bylo hodnoceno jako krizové, kdy byl vyvíjen nátlak na funkcionáře, s nimiž si veřejnost vyřizovala především osobní účty, a aktivní práce některých poslanců ochabovala.¹⁵⁶

Během prvního pololetí roku 1969 byly na jednáních rady ONV řešeny převážně záležitosti hospodářství, školství či zdravotnictví, jako bylo například již zmiňované zásobování, stav silnic, zdravotnických zařízení nebo výstavby v okrese. Tuto „praktickou“ politiku a hospodářskou agendu záměrně opomíjíme kvůli tematickému zaměření práce. Celostátní politiku v té době provázel zápas normalizačního křídla KSČ o ovládnutí strany a přerod od reformních nadějí k pragmatické politice s řadou ústupků sovětským požadavkům. To se však do politiky ONV propsalo jen minimálně a spíše v náznacích; některé jsme uvedli výše. Na schůzích rady i pléna ONV nebylo nijak komentováno ani odstranění Alexandra Dubčeka a instalování Gustáva Husáka do čela KSČ v dubnu 1969.¹⁵⁷

Pokud vezmeme v úvahu personální změny na ONV, až do konce roku 1969 se nedotkly nejvyšších funkcionářů orgánu. Pravidelně však byly na plenárních zasedáních řešeny změny vedoucích odborů či členů různých komisí ONV, kteří byli na návrh rady ONV zvoleni do funkcí. Detailně se těmito změnám nevěnujeme,

¹⁵⁴ SOKA Ústí nad Orlicí, f. ONV Ústí nad Orlicí, kn. č. 320 Zápis ze schůze rady ONV 16. 1. 1969, s. 8.

¹⁵⁵ SOKA Ústí nad Orlicí, f. ONV Ústí nad Orlicí, kn. č. 321, Zápis ze schůze rady ONV 6. 2. 1969, s. 15.

¹⁵⁶ SOKA Ústí nad Orlicí, f. ONV Ústí nad Orlicí, kn. č. 321, Zpráva o stavu národních výborů v okrese (pro schůzi rady ONV 24. 2. 1969), s. 1.

¹⁵⁷ detailně o dubnovém převratu ve špičkách KSČ:

Zdeněk DOSKOČIL. *Duben 1969...*, s. 212–230.

nebo Ondřej FELCMAN. *Počátky ostré etapy normalizace*. In: *Československo roku 1968, 2. díl Počátky normalizace*. s. 59–64.

ale zmíníme personální proměnu ve funkci vedoucího odboru kultury na ONV, poněvadž se v ní prolínalo dění v OV KSČ s vývojem na ONV. Na zasedání pléna ONV 24. dubna 1969 bylo schváleno rozdělení odboru školství a kultury do dvou částí, aby školství a kulturu řídily samostatné odbory. Do funkce vedoucího odboru školství byl potvrzen Antonín Kytýr (do té doby vedoucí sloučeného odboru) a jako vedoucí odboru kultury měl po úspěchu v konkurzu nastoupit Radko Rajmon. Rajmon však nakonec kvůli osobním důvodům a stěhování mimo okres do funkce nenastoupil.¹⁵⁸ Neobsazení pozice vedoucího odboru kultury proto bylo odloženo a později řešeno za přispění okresního výboru KSČ. V červenci byl do funkce navržen a předsednictvem OV KSČ schválen bývalý zastupující ideologický tajemník OV Věroslav Kalát. S návrhem obsadit funkci vedoucího odboru kultury V. Kalátem souhlasili poté bez připomínek nejprve členové rady ONV.¹⁵⁹ Konečný souhlas – půl roku po rozhodnutí o oddělení kultury od školství – dalo až plenární zasedání ONV v říjnu 1969.¹⁶⁰

Jak už bylo naznačeno, explicitně se v agendě ONV neřešily centrální politické a stranické problémy a zpočátku neproběhla žádná významná personální rekonstrukce okresního státního orgánu. Zlomové dubnové změny celostátního významu a nově nastolený kurz ve vedení KSČ, s sebou však postupně přirozeně přinesl jinou politickou rétoriku, která se odrazila i v práci ONV. Při zhodnocení plnění akčního programu bylo zjištěno, že jeho realizace byla novými politickými podmínkami výrazně ztížena. AP byl tedy upraven v důsledku nové situace, což znamenalo např. rozdílná kritéria při obsazování míst v aparátu národních výborů. Již bylo nutné dbát především na politickou kvalifikaci a méně zohledňovat odborné předpoklady, držet se zásad kádrové práce. Problém při plnění úkolů AP byl také shledán ve výrazně klesající aktivitě některých poslanců i národních výborů.¹⁶¹ V červnu 1969 rovněž rada ONV provedla hodnocení úrovně okresního tisku Jiskra Orlicka. Přesto, že hodnocení bylo vcelku kladné, byly vyjádřeny určité výhrady k obsahu novin a také bylo rozhodnuto o tom, že by Jiskra Orlicka měla být více otevřena i příspěvkům ze strany okresního výboru

¹⁵⁸ SOKA Ústí nad Orlicí, f. ONV Ústí nad Orlicí, kn. č. 95, Zpráva o činnosti rady ONV pro plenární zasedání dne 24. 4. 1969, s. 7.

¹⁵⁹ SOKA Ústí nad Orlicí, f. ONV Ústí nad Orlicí, kn. č. 326, Zápis ze schůze rady ONV 24. 7. 1969, s. 2–3.

¹⁶⁰ SOKA Ústí nad Orlicí, f. ONV Ústí nad Orlicí, kn. č. 96, Usnesení z 33. plenárního zasedání ONV, konaného dne 8. 10. 1969, s. 3.

¹⁶¹ SOKA Ústí nad Orlicí, f. ONV Ústí nad Orlicí, kn. č. 96, Usnesení z XXXII. plenárního zasedání ONV, konaného dne 26. 6. 1969, s. 1.

strany (přestože dosud vydávání podléhalo pouze ONV). Řešil se i případ emigrace z republiky – ředitel Okresní správy silnic Josef Valenta musel být odvolán z funkce, poněvadž nelegálně zůstal ve Švýcarsku, kam předtím odcestoval.¹⁶²

S příchodem léta se přiblížilo i první výročí srpnových událostí, ze kterého měly státní i stranické orgány velké obavy. Priorita byla jasná – udržet na maximu veřejný pořádek a nedopustit žádné provokační akce. Na jednání rady ONV 24. července 1969 předseda Zárecký informoval členy rady o současné politické situaci v okrese. Objevovaly se protistátní letáky zesměšňující představitele státu a vyzývající k demonstracím k výročí 21. srpna. Zárecký zaúkoloval předsedy MěNV a MNV, aby neprodleně odstranili veškeré nápisy či hesla, která dosud zůstala na některých budovách (z pracovníků ONV byla dokonce ustavena tzv. mazací četa). Zároveň varoval, že bude přísně trestáno jakékoliv výtržnictví.¹⁶³ Podrobnější pokyny k zajištění veřejného pořádku dostali předsedové národních výborů ještě těsně před srpnovými krizovými dny. Ve spolupráci s Veřejnou bezpečností měli nekompromisně postupovat vůči jakýmkoliv nežádoucím jevům, jako bylo vyvěšování vlajek na půl žerdi, šíření letáků či dokonce organizování a shromažďování občanů a vyjadřování protistranických a protisovětských hesel.¹⁶⁴ V kritických dnech pak opravdu neproběhly žádné velké a problémové akce, také práci aparátu ONV zhodnotili funkcionáři jako vzornou. Vznikly pouze drobné lokální incidenty. Například v České Třebové byl několikrát promítán film „Všichni dobří rodáci“, za což byla vedoucí kina postižena odebráním prémie. V Ústí nad Orlicí v podniku Kovostav zněla siréna a proběhla i desetiminutová stávka, což mělo za následek urychlenou výměnu ve vedení závodu.¹⁶⁵

Koncem září 1969 učinila rada ONV krok, kterým se plně obrátila k normalizační linii a ukončila jakékoliv zbylé náznaky demokratizační politiky. Na návrh místopředsedy ONV Josefa Moravce přistoupila ke zrušení svých rezolucí, které byly přijaty bezprostředně po invazi 21. a 27. srpna 1968. Tehdy členové rady odsoudili vstup vojsk

¹⁶² SOKA Ústí nad Orlicí, f. ONV Ústí nad Orlicí, kn. č. 96, Zápis z XXXII. plenárního zasedání ONV, konaného dne 26. 6. 1969, Zpráva o činnosti rady ONV, s. 5.

¹⁶³ SOKA Ústí nad Orlicí, f. ONV Ústí nad Orlicí, kn. č. 326, Zápis ze schůze rady ONV 24. 7. 1969, s. 11.

¹⁶⁴ SOKA Ústí nad Orlicí, f. ONV Ústí nad Orlicí, kn. č. 327, Zápis ze schůze rady ONV 14. 8. 1969, s. 12.

¹⁶⁵ SOKA Ústí nad Orlicí, f. ONV Ústí nad Orlicí, kn. č. 328, Informativní zpráva o hodnocení situace na úseku činnosti národních výborů v okrese Ústí nad Orlicí v průběhu srpnových dnů 1969 (pro schůzi rady ONV 4. 9. 1969), s. 3.

SOKA Ústí nad Orlicí, f. ONV Ústí nad Orlicí, i. č. 110, kart. č. 92, Zápis ze schůze POV KSČ 21. 8. 1969, fol. 2.

a narušení suverenity země a zpochybnili moskevský protokol. Na tehdejší špatné podklady a neinformovanost poukázal tajemník ONV Oldřich Kopecký a navrhl celé usnesení zrušit, protože bylo „politicky nesprávné“. Na schůzi 25. září 1969 tak poslanci rozhodli o zrušení svých rok starých usnesení, což zdůvodňovali pomýleností a neznalostí skutečné situace. Rada rovněž doporučila plenárnímu zasedání ONV, aby se distancovalo od své podpory rezolucím ze srpna 1968.¹⁶⁶

Plénium ONV se sešlo 8. října a ke zrušení zmíněných usnesení skutečně přistoupilo. Vydalo rovněž svolání pléna k poslancům a pracovníkům národních výborů a všem občanům okresu, ve kterém se nekompromisně postavilo za nové vedení a linii KSČ. V svolání byla vyjádřena potřeba vypořádat se s minulou politickou etapou a nechat každého poslance, aby prezentoval svou ochotu pracovat v souladu s nově nastolenou linií. Plénium ONV v něm také informovalo o ustanovení dočasné komise, jejímž úkolem bylo zhodnotit práci poslanců v období od ledna 1968.¹⁶⁷ Plénium ONV na říjnové schůzi vydalo novou rezoluci, která měla nastínit představu ONV o tom, jak by měla vypadat konsolidace života v okrese. Poslanci ONV v ní vyjádřili vůli angažovat se v novém směru, realizovat směrnice ÚV, posílit kádrovou práci a oslavit bok po boku se sovětskými přáteli 25. výročí osvobození Československa Rudou armádou i 100. výročí narození V. I. Lenina.¹⁶⁸ Na říjnovém plénu vystoupil i předseda ONV Josef Zářecký a přednesl zprávu o výsledcích zářijového pléna ÚV KSČ a úkolech, které vyplynuly pro národní výbory. Svým projevem Zářecký popřel svou proreformní orientaci v roce 1968, zkritizoval nezodpovědné Dubčekovo vedení a jeho neschopnost situaci uklidnit a zvládnout natolik, aby nedošlo k srpnovým událostem. Obrátil se negativně rovněž vůči okresnímu tisku, který pracoval s „pravicovým materiálem“. Podle Zářeckého čekalo ONV v následujících měsících především vyhodnocení polednové krizové etapy a zabezpečení chodu národních výborů – vzhledem k odsunutým volbám a pasivním či dokonce rezignujícím poslancům.¹⁶⁹

¹⁶⁶ SOKA Ústí nad Orlicí, f. ONV Ústí nad Orlicí, kn. č. 328, Zápis ze schůze rady ONV 25. 9. 1969, s. 15–16.

¹⁶⁷ SOKA Ústí nad Orlicí, f. ONV Ústí nad Orlicí, kn. č. 96, Svolání pléna ONV k funkcionářům a pracovníkům NV, k ředitelům organizací, řízených NV a ke všem občanům okresu (8. 10. 1969).

¹⁶⁸ SOKA Ústí nad Orlicí, f. ONV Ústí nad Orlicí, kn. č. 96, Resoluce plenárního zasedání ONV v Ústí nad Orlicí ze dne 8. 10. 1969.

¹⁶⁹ SOKA Ústí nad Orlicí, f. ONV Ústí nad Orlicí, kn. č. 96, Zpráva k výsledkům zářijového pléna ÚV KSČ a úkolům, které pro národní výbory na tomto úseku vyplývají, s. 1–3.

Faktem, který definitivně dokresluje příklon ONV ke konsolidaci, bylo ještě jedno zrušené usnesení rady ONV z posrpnového období. Na návrh místopředsedy ONV Josefa Moravce přistoupila rada na schůzi 16. října k doplnění rozhodnutí z minulé schůze rady, které se týkalo i pozapomenutého usnesení z 5. září 1968. V něm rada ONV žádala krajský národní výbor (za předpokladu odstranění protisovětských hesel v okrese) o stažení sovětských vojsk z okresu Ústí nad Orlicí. Rada ONV opět označila své více než rok staré rozhodnutí jako politicky chybné, stažení vojsk z okresu (a potažmo i v celé republice) již vůbec nebylo na pořadu dne.¹⁷⁰

3. První etapa konsolidace ONV a jeho očista od proreformních sil

Pokud bychom se na vývoj v ONV v závěru roku 1969 podívali jen skrze zápisy orgánů okresního národního výboru, konstatovali bychom, že poslanci řešili pouze praktický chod okresu a standardní záležitosti v rámci činnosti ONV (kulturní činnost v obcích, plnění rozpočtových plánů na různých hospodářských úsecích apod.). Důležitá politická rozhodnutí, týkající se postupu konsolidace národních výborů a změn předních funkcionářů, byla učiněna v okresním výboru KSČ.

Předsednictvo OV KSČ projednalo a schválilo na schůzi 29. října 1969 plán postupu konsolidace na úseku národních výborů. Plán předložil předseda ONV Josef Zářecký, který měl proces řídit a rovněž informovat POV KSČ o jeho výsledcích. Zářecký uvedl, že se již uskutečnily pohovory s poslanci ONV, kteří řádně neplnili úkoly nebo se dostatečně neúčastnili schůzí, a také informoval o ustavení komise (z 8. října) k vyhodnocení činnosti ONV za období od ledna 1968 do srpna 1969. Bylo řečeno, že do konce října proběhne zhodnocení funkcionářů ONV, členů rady i vedoucích odborů. Vedení ONV se společně se ZO KSČ v materiálu zavázalo k vyhodnocení práce a k očištění aparátu ONV odkud „odejdou ti, kteří stáli v čele pravicových a antisovětských sil a byli organizátory různých akcí.“¹⁷¹ Další etapou konsolidace (první část měla být ukončena do konce listopadu 1969) měly být pohovory se všemi zaměstnanci ONV a na základě jejich závěrů měla být přijata adekvátní kádrová řešení.¹⁷²

¹⁷⁰ SOKA Ústí nad Orlicí, f. ONV Ústí nad Orlicí, kn. č. 329, Zápis ze schůze rady ONV 16. 10. 1969, s. 17.

¹⁷¹ SOKA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí., i. č. 110, kart. č. 92, *Plán postupu konsolidace na úseku národních výborů a jimi řízených organizacích (pro schůzi POV KSČ dne 29. 10. 1969)*, fol. 19.

¹⁷² *Tamtéž*, fol. 19–20.

Předběžnou zprávu o tom, jak konsolidace na ONV probíhá, podal Josef Zářecký předsednictvu OV KSČ na jeho schůzi 18. listopadu 1969. Seznámil členy předsednictva OV se stanovisky k jednotlivým vedoucím odborů ONV a nastínil jisté kádrové změny. Předsednictvo doporučilo návrhy realizovat, ale požadovalo je v písemné podobě.¹⁷³ K tomu následně došlo v prosinci, kdy předsednictvo OV KSČ konzultovalo a schvalovalo kompletní hodnocení všech funkcionářů, členů rady a všech poslanců ONV, vycházející z konaných pohovorů. Některé posudky byly doplněny návrhem na kádrovou změnu ve funkci. Schváleno bylo např. odvolání vedoucího odboru školství ONV Antonína Kytýra (pro jeho nezákladný postoj v krizovém období i dlouhodobější zdravotní potíže) nebo vedoucího odboru pracovních sil ONV Františka Dvořáka (kvůli kolísavému postoji v roce 1968).¹⁷⁴ K první zásadní změně došlo rovněž ve vedení ONV, a to na postu tajemníka.

Mezi projednávanými posudky poslanců ONV na schůzi předsednictva OV KSČ byla i hodnocení místopředsedy ONV Josefa Moravce a tajemníka Oldřicha Kopeckého. POV KSČ schválilo posudek Josefa Moravce, v němž byla vyzdvihována jeho snaha bojovat za přátelství se SSSR a od vydání listopadové rezoluce v roce 1968 i naprostá ochota angažovat se v nové stranické linii. POV KSČ doporučilo, aby Moravec setrval ve funkci až do konce prodlouženého volebního období. Ke schválení bylo předloženo také hodnocení Oldřicha Kopeckého, v jeho případě ovšem i s návrhem na uvolnění z funkce tajemníka i z funkce člena rady ONV. I když se v textu objevily zmínky o jeho zakolísání v názorech, především při krizových srpnových dnech, vyznělo jeho hodnocení ve výsledku kladně. Předsednictvo OV sice doporučilo uvolnit ho z funkce tajemníka, avšak spíše z organizačních důvodů. Kopecký byl na přechodnou dobu zařazen do funkce vedoucího odboru vnitřních věcí ONV, poněvadž MV KSČ v Letohradě s ním počítal po volbách do funkce předsedy MěNV v Letohradě.¹⁷⁵ Orgánům ONV byla změna v tajemnické funkci prezentována v lednu 1970, kdy bylo se svolením Kopeckého navrženo plenárnímu zasedání ONV jeho uvolnění z funkce.

¹⁷³ SOKA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí, i. č. 110, kart. č. 92, Zápis ze schůze POV KSČ 18. 11. 1969, fol. 3.

¹⁷⁴ *Tamtéž*, fol. 77–82.

¹⁷⁵ SOKA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí, i. č. 110, kart. č. 92, Politicko-pracovní hodnocení s. Oldřicha Kopeckého, tajemníka ONV, a návrh na uvolnění z funkce tajemníka a schválení do funkce vedoucího odboru vnitřních věcí (pro schůzi POV KSČ 16. 12. 1969), fol. 41–42.

Na stejné schůzi pléna ONV 14. ledna byl (oficiálně na návrh předsednictva OV NF) kooptován do ONV jako poslanec Jaroslav Halíř z důvodu jeho nominace do funkce člena rady a tajemníka ONV.¹⁷⁶ Halířův politický posudek a návrh na uvolnění z jeho předchozí funkce předsedy MV KSČ v Žamberku, předložil Jan Fajt předsednictvu OV KSČ 13. ledna 1970. Jaroslav Halíř byl hodnocen jako spolehlivý a zásadový člen KSČ, v roce 1968 se kvůli svým postojům stal terčem protisocialistických sil v Žamberku, oceněn byl rovněž jeho přínos konsolidačnímu procesu v Žamberku (pomáhal ustavit nový výbor SČSP a od srpna 1969 zastával funkci předsedy MV KSČ v Žamberku).¹⁷⁷

Změny se na přelomu let 1969 a 1970 dotkly také redakce Jiskry Orlicka. Rada ONV na návrh POV KSČ odvolala z funkce dosavadního vedoucího redaktora Zdeňka Kozla a přeřadila ho do funkce řadového redaktora. V posudku mu byl vyčítán jeho politický postoj v roce 1968 a negativní přístup k srpnovým událostem, což se odráželo i na stránkách regionálního týdeníku. Kozel sice později proklamoval svou věrnost listopadové rezoluci a nově nastolené linii strany, dle posudku však těmto slovům nikdo nevěřil a bylo to považováno za pouze formální prohlášení loajality. Pod Kozlovým vedením Jiskra před srpnem a těsně po něm zřetelně podporovala demokratické reformy a tehdejší reformní vedení státu, jak již bylo poukázáno v předchozím textu. Sám vedoucí redaktor v článku *O vlastní tvář* ze 17. září 1968 psal i o strachu z omezování svobody slova a o své věrnosti demokratizačnímu procesu.¹⁷⁸ Přesto mu však byla dána šance pracovat v redaktorské pozici a svou nápravu dokazovat prací v duchu nové linie strany.¹⁷⁹ Namísto Zdeňka Kozla schválilo 17. února 1970 předsednictvo OV KSČ na základě nomenklaturního pořádku do funkce vedoucího redaktora Josefa Příbyla.¹⁸⁰

¹⁷⁶ **Jaroslav Halíř** (1928) byl původním povoláním dělník, dosáhl základního vzdělání a jeho další studium bylo pouze stranické. Mezi lety 1951–1961 působil jako vedoucí kádrového útvaru v Orbanu Žamberk, další tři roky zastával v Žamberku funkci předsedy MěNV. Od roku 1967 byl vedoucím zaměstnaneckého útvaru Perla n. p. v Ústí nad Orlicí, v létě 1969 se stal předsedou MV KSČ v Žamberku. Řadovým členem MV KSČ zůstal i nadále po zvolení tajemníkem ONV.

SOkA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí, i. č. 111, kart. č. 93, Zápis ze schůze POV 13. 1. 1970, Návrh na uvolnění s. Jaroslava Halíře z funkce předsedy MV KSČ v Žamberku, fol. 54–55.

¹⁷⁷ *SOkA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí, i. č. 111, kart. 93, Zápis ze schůze POV 13. 1. 1970, Návrh na uvolnění s. Jaroslava Halíře z funkce předsedy MV KSČ v Žamberku, fol. 54–55.*

¹⁷⁸ P. ŠÍPKOVÁ, *Počátky normalizace na okrese...*, s. 19.

(KOZEL, Zdeněk. *O vlastní tvář*, Jiskra Orlicka, č. 16. roč. IX. 17. 9. 1968, s. 1–2.)

¹⁷⁹ *SOkA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí, i. č. 110, kart. č. 92, Zápis ze schůze POV KSČ 16. 12. 1969, fol. 101–102.*

¹⁸⁰ **Josef Příbyl** (1934) se stal členem KSČ v roce 1952. V roce 1953 absolvoval na pedagogickém gymnáziu a v téže roce se stal ředitelem základní školy v Dolní Čermné. Jako ředitel prvního stupně základní školy následně působil až do roku 1960 také v Mezilesí a v Petrovicích. Od roku 1960 pracoval

Příbýl se stal zárukou vedení novin v souladu s normalizační linií strany, byl tehdejšími funkcionáři oceňován pro svůj zásadový postoj v roce 1968, vystupoval proti dokumentu *Dva tisíce slov*, jako ředitel školy se náležitě věnoval ideové a politické výchově a podílel se na konsolidaci v obci Dolní Čermná. Ačkoliv měl tedy kratší zkušenost s prací v novinách, byl shledán jako ideální kandidát a zvolen do funkce s nástupem od 1. března 1970.¹⁸¹

Na plenární schůzi ONV 14. ledna 1970 byla projednána závěrečná zpráva komise, která měla vyhodnotit činnost v polednové etapě. Zpráva negativně hodnotila předvolební schůze na jaře 1968, na nichž byly jednak kritizovány kandidátky, jednak byli funkcionáři ONV a nižších stupňů národních výborů napadáni (například člen rady ONV Slavomír Litera nebo předseda ONV Zářecký). Podle komise se v aktivitách pravicových sil angažovali pouze jednotliví poslanci ONV s extrémními postoji, orgán jako celek byl ve vyjadřování k celostátní politice zdrženlivý a zabýval se především hospodářskými a provozními věcmi okresu podle plánu práce. Zpráva byla vstřícná i k osobě Josefa Zářeckého, který podle komise na jaře a v létě 1968 „*nabádal ke klidu a trpělivosti v tehdejších složitých podmínkách*“.¹⁸² Komise ve zprávě vyzdvihovala práci ONV v době srpnové invaze a při zajišťování běžných potřeb občanů a chodu okresu. Zmínila i podpurné rezoluce ze srpna, směřované k podpoře tehdejšímu vedení státu, a kvitovala jejich následné zrušení o rok později. Hodnotící zpráva obsahovala i přehled práce poslanců ONV v jednotlivých komisích a v radě ONV a uváděla jejich antisovětské postoje, pokud se jich dopustili. Komisi byli konkrétně jmenováni již odvolaní poslanci, a také pasivní a neaktivní členové komisí ONV, u nichž bylo třeba zjistit příčinu neplnění úkolů. Celkově hodnotící komise konstatovala, že „*události minulého roku byly poslanci kriticky posuzovány, a že mnozí poukazovali, že vývoj nejde správnou cestou*“.¹⁸³ Celkový pokles aktivity poslanců mělo na svědomí především nedocenení práce ze strany

jako inspektor kultury ONV v Ústí nad Orlicí, poté jako pracovník ideologického oddělení OV KSČ v Ústí nad Orlicí. Roku 1963 se vrátil na pozici ředitele ZDŠ v Dolní Čermné, kde působil až do nástupu do funkce vedoucího redaktora *Jiskry Orlicka* na začátku roku 1970.

SOKA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí., i. č. 111, kart. č. 93, Zápis ze schůze POV KSČ 17. 2. 1970, Návrh na s. Josefa Příbyla do funkce vedoucího redaktora časopisu *Jiskra Orlicka*, fol. 42–43.

¹⁸¹ SOKA Ústí nad Orlicí, f. ONV Ústí nad Orlicí, kn. č. 334, Předsednické sdělení (pro schůzi rady ONV 26. 2. 1970) – Návrh na jmenování s. Josefa Příbyla do funkce vedoucího redaktora týdeníku *Jiskry Orlicka*, s. 2.

¹⁸² SOKA Ústí nad Orlicí, f. ONV Ústí nad Orlicí, kn. č. 97, Zhodnocení činnosti orgánů ONV od roku 1968 a úkoly do konce prodlouženého volebního období (plenární zasedání ONV 14. 1. 1970), s. 5.

¹⁸³ *Tamtéž*, s. 7.

veřejnosti a napadání některých poslanců na veřejných schůzích. K větší angažovanosti nepřispělo ani prodloužení volebního období poslanců. Komise touto zprávou uzavřela první etapu konsolidace, všichni poslanci buď vyjádřili loajalitu stranické linii nebo rezignovali. Dalším krokem měla být konsolidace aparátu ONV.

Zanedlouho po změně na tajemnické pozici byla nově přeobsazena i funkce předsedy ONV. Na schůzi předsednictva OV KSČ 3. března 1970 byl na základě kádrového pořádku předložen návrh na uvolnění Josefa Zářeckého z funkce předsedy ONV, v rámci „účelného rozmístění kádrů v okrese“. Zářecký již koncem roku 1967 „požádal v souvislosti s přípravou nových voleb do národních výborů o uvolnění z funkce předsedy ONV a zařazení zpět do funkce v závodě Tesla Jablonné nad Orlicí.“¹⁸⁴ Kvůli politickému vývoji byl však přesvědčen spolustraníky a kolegy, aby ve funkci setrval. Ke změně ve vedení ONV došlo tedy až poté, co Zářecký osobně zaštil proces konsolidace ONV. Dle politického hodnocení jeho odchod z funkce nebyl reakcí na nesprávné postoje v roce 1968, jako funkcionář byl v polednovém období naopak napadán a „označován za konzervativce a novotnovce.“¹⁸⁵ Pravděpodobně tedy nebylo po dokončení první etapy konsolidace již nutné ho ve funkci držet a bylo mu umožněno odejít zpět do Tesly Jablonné nad Orlicí, kam se vrátil jako ředitel závodu. Můžeme se pouze domnívat, nakolik byl odchod z funkce výsledkem vlastních požadavků Zářeckého a nakolik se tak stalo kvůli autoritativnímu rozhodnutí stranického orgánu.

Zářecký oznámil na schůzi 11. března 1970 radě ONV svou žádost o uvolnění z funkce, přičemž změna ve funkci podléhala ještě schválení ze strany byra ÚV KSČ pro řízení stranické práce v českých zemích. Do funkce předsedy ONV byl na téže schůzi jmenován inženýr Adolf Sviták.¹⁸⁶ Návrh byl již 3. března na základě kádrového pořádku projednán a následně schválen na schůzi předsednictva OV KSČ. Dosavadní ředitel okresního zemědělského sdružení (OZS) Sviták byl v politickém posudku (který byl opět

¹⁸⁴ SOkA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí, i. č. 111, kart. č. 93, Návrh na uvolnění s. Josefa Zářeckého z funkce předsedy ONV Ústí nad Orlicí (pro schůzi POV KSČ 3. 3. 1970), fol. 14.

¹⁸⁵ *Tamtéž*, fol. 14.

¹⁸⁶ **Adolf Sviták** (1920) patřil mezi skupinu funkcionářů, kteří původně zastávali dělnickou profesi a do strany vstoupili roku 1945. Postupně pracoval na různých pozicích v oblasti zemědělství, např. jako agronom-plánovač v Holicích, hlavní agronom státní inspekce v Praze či ředitel Šlechtitelského a semenářského podniku Choceň. V roce 1958 ukončil studia na Vysoké škole zemědělské v Praze. Od roku 1963 byl ředitelem Okresního zemědělského sdružení v Ústí nad Orlicí. Působil rovněž také v různých stranických funkcích. Po dokončení procesu konsolidace, jehož realizace se zúčastnil, byl kooptován do pléna OV KSČ a jako předseda ONV potom i do POV KSČ.

SOkA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí, i. č. 111, kart. č. 93, Návrh na schválení s. inž. Adolfa Svitáka do funkce předsedy ONV v Ústí nad Orlicí (pro schůzi POV KSČ 3. 3. 1970), fol. 18–19.

součástí návrhu do nové funkce) hodnocen jako uvědomělý straník. V roce 1968 upozorňoval na zneužitelnost situace pravicovými živly a byl označován za konzervativce. I přes to, že v důsledku nátlaku reformistů nebyl Sviták na jaře 1968 na okresní konferenci zařazen na kandidátku členů OV KSČ, zůstal názorově konstantní, v období po srpnu jednoznačně podporoval spojenectví ČSSR se Sovětským svazem a snažil se realizovat stranické závěry a usnesení. V jeho prospěch hovořila rovněž jeho stranická disciplína, poněvadž se při řízení OZS a obsazování tamních vedoucích funkcí vždy důsledně řídil rozhodnutími stranických orgánů.¹⁸⁷ V důsledku změny ve vedení ONV byla analogicky předsednictvem OV KSČ schválena změna v personálním složení POV KSČ, kde Adolf Sviták nahradil Josefa Zářeckého.¹⁸⁸

4. Druhá etapa konsolidace na ústeckoorlickém okresním národním výboru

V následujících jarních a letních měsících byla činnost ONV s novým předsedou v čele zaměřena (pokud opět pomineme běžnou hospodářskou agendu) na očistu orgánů národních výborů, aparátu ONV a kulturních či hospodářských zařízení od tzv. pravicově oportunistických živlů. Paralelně v této době se naplno rozbíhaly stranické pohovory k výměně legitimací.

Řešilo se obsazení redakce Jiskry Orlicka, z níž byli rozhodnutím předsednictva OV KSČ uvolněni redaktori Zdeněk Kozel a Miroslav Jedlička. POV KSČ diskutovalo o jejich dalším uplatnění a rozhodlo se zařadit je mimo státní aparát a využít je v hospodářských funkcích.¹⁸⁹ Ve stranických záznamech o ukončených pohovorech z června 1970 zjišťujeme, že oba bývalí redaktori byli rovněž vyloučeni z KSČ za pravicově-oportunistické postoje.¹⁹⁰ Definitivní obsazení redaktorských míst týdeníku však bylo vyřešeno později, až na přelomu let 1970 a 1971. Vedoucím redaktorem zůstal Josef Příbyl a z funkce redaktora byl odvolán Zdeněk Kozel, kvůli nepřijatelným postojům a rozdmýchávání antisovětské hysterie v okrese, přičemž své postoje začal

¹⁸⁷ SOKA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí, i. č. 111, kart. č. 93, Návrh na schválení s. inž. Adolfa Svitáka do funkce předsedy ONV v Ústí nad Orlicí (pro schůzi POV KSČ 3. 3. 1970), fol. 18–19.

¹⁸⁸ SOKA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí, i. č. 111, kart. č. 93, Zápis ze schůze POV KSČ 31. 3. 1970, fol. 3.

¹⁸⁹ SOKA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí, i. č. 111, kart. č. 94, Zápis ze schůze POV KSČ 7. 4. 1970, fol. 9.

¹⁹⁰ SOKA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí, i. č. 111, kart. č. 95, Zápis ze schůze POV KSČ 30. 6. 1970, fol. 107.

měnit až po dubnu 1969.¹⁹¹ Do funkce redaktora Jiskry Orlicka byla místo něj zvolena v prosinci 1970 mladá členka KSČ Milada Šotolová.¹⁹²

Počátkem dubna obdržela rada ONV zprávu Východočeského KNV týkající se konsolidace národních výborů. KNV vyjádřil znepokojení nad nedostatečným stavem konsolidace v některých národních výborech ve Východočeském kraji a uložil radám ONV, aby přehodnotily práci orgánů, poslanců i pracovníků aparátu národních výborů. Rada ONV měla zajistit očistu národních výborů od nositelů pravicového oportunistu do konce dubna a také vybrat a zvolit nové poslance, aby se zastupitelské orgány dostaly na početní stav odpovídající roku 1964.¹⁹³

K realizaci tohoto úkolu přistoupila rada ONV na konci dubna. Organizační odbor předložil radě ONV zprávu o dosavadním stavu konsolidace národních výborů na okrese a realizaci ústavního zákona č. 117/69 Sb. Na základě tohoto zákona bylo možné provést v poslaneckých sborech čistky. Volební období poslanců bylo prodlouženo až do všeobecných voleb, ale bylo možné poslance odvolat z funkce a na jeho místo vybrat a kooptovat náhradníka, aniž by bylo nutné vypsat doplňující volby.¹⁹⁴ Zpráva pojednávala o tom, že rok 1968 vedl téměř ke zhroucení soustavy národních výborů, poněvadž „*kampaň měla za cíl odtrhnout NV od vedoucí úlohy KSČ*“, kvůli diskreditaci konzervativních poslanců a odložení voleb došlo ke snížení aktivity poslanců.¹⁹⁵ Na základě zmíněného zákona a v kombinaci s probíhajícími pohovory byli někteří poslanci zproštěni funkce. Hodnotící zpráva rozebírá důvody jejich odchodu (pasivita či politické postoje) a věkové či sociální zařazení nových poslanců. V ONV se celkem

¹⁹¹ SOKA Ústí nad Orlicí, f. ONV Ústí nad Orlicí, kn. 347, Předsednické sdělení – Návrh na odvolání soudruha Zdeňka Kozla z funkce redaktora Jiskry Orlicka (pro schůzi rady ONV 14. 1. 1971).

¹⁹² **Milada Šotolová** (1950) vstoupila do KSČ v roce 1970 a pocházela z rodiny příslušníka SNB. Získala středoškolské vzdělání na zdravotní škole v Litomyšli a v roce 1970 absolvovala tříměsíční kurz pro redaktory. Od mládí byla aktivní funkcionářkou v ČSM, v roce 1968 obhajovala myšlenky internacionalismu a vřelého vztahu k SSSR. Podílela se na obnovování hnutí SČSP v České Třebové a v Ústí nad Orlicí, v roce 1969 se angažovala v Leninském svazu mladých (LSM), později byla zvolena i předsedkyní OV LSM. V krizovém období byla dopisovatelkou Tribuny.

SOKA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí, i. č. 111, kart. č. 96, Kádrové návrhy – Návrh na soudružku Miladu Šotolovou do funkce druhého redaktora Jiskry Orlicka (pro schůzi POV KSČ 29. 12. 1970), fol. 43.

¹⁹³ SOKA Ústí nad Orlicí, f. ONV Ústí nad Orlicí, kn. č. 336, Předsednické sdělení (pro schůzi rady ONV 9. dubna 1970) – Informace o došlých usneseních z rady Vč KNV a jejich zajišťování ze dne 23. března, s. 2–3.

¹⁹⁴ srov. Vladimíra HRADECKÁ – František KOUDELKA. *Kádrová politika a nomenklatura KSČ 1969–1974*, s. 23–24.

¹⁹⁵ SOKA Ústí nad Orlicí, f. ONV Ústí nad Orlicí, kn. č. 337, Zpráva o konsolidaci národních výborů a realizaci ústavního zákona č. 117 na okrese Ústí nad Orlicí (pro schůzi rady ONV 23. 4. 1970), s. 3.

uvolnilo 14 volebních obvodů, pět poslanců již bylo do orgánu kooptováno, mezi nimi také Jaroslav Halíč a Adolf Sviták. Ve zprávě bylo konstatováno, že 9 osob ještě zbývá doplnit do početního stavu poslanců z roku 1964.¹⁹⁶ Členové rady ONV zprávu odsouhlasili a uložili předsedovi a tajemníkovi ONV zabezpečit zvolení poslanců ONV v uprázdněných obvodech, a to nejpozději do 30. září 1970. Úkolem tajemníka Halíře bylo rovněž zajistit aktivisty z aparátu ONV, kteří by dopomohli k úspěšné konsolidaci a výběru nových poslanců v místních národních výborech.¹⁹⁷ Další čtyři noví poslanci byli kooptováni do ONV koncem dubna 1970, když je zvolilo za poslance plenární zasedání ONV.¹⁹⁸

Na květnových a červnových jednáních rady ONV se řešila kádrová situace v kulturních zařízeních v okrese. Vedoucí odboru kultury, bývalý tajemník OV KSČ Věroslav Kalát, dostal v dubnu pokyn od rady ONV vypracovat důkladnou a konkrétní analýzu činnosti kulturních zařízení v okrese a navrhnout kádrové změny v souladu s politickou konsolidací. Školská a kulturní komise ve spolupráci s odborem kultury předložila 21. května 1970 rozbor k posouzení radě ONV. Napoprvé byla však analýza přijata velmi negativně. Odbor kultury byl kritizován především tajemníkem Halířem, že zpráva nepřinášela žádná řešení a nedostatečně se vymezovala vůči pravicovým oportunistům, kteří by měli kulturní zařízení opustit.¹⁹⁹ Členové rady ONV tudíž uložili odboru kultury hodnotící zprávu přepracovat. Znovu došlo k projednání kádrové situace na úseku kultury o měsíc později, kdy předělanou analýzu předložil radě ONV Věroslav Kalát a předseda školské a kulturní komise Slavomír Litera. Její obsah byl tentokrát přijat lépe. Text zprávy byl plně v souladu se specifickou normalizační rétorikou – silně kritizoval protisovětské a protistranické tendence, které se snažily v roce 1968 kulturní scénu odpoutat od stranického vlivu a uplatňování vedoucí úlohy, poukazoval rovněž na nezdravé tendence kulturních organizací dosáhnout určité autonomizace. Odbor

¹⁹⁶ „Se všemi poslanci ONV byly provedeny pohovory a všichni se vyjádřili, že jsou ochotni se do konce prodlouženého volebního období plně angažovat za provádění současné politiky strany, vlády a NF.“ SOKA Ústí nad Orlicí, f. ONV Ústí nad Orlicí, kn. č. 337, Zpráva o konsolidaci národních výborů a realizaci ústavního zákona č. 117 na okrese Ústí nad Orlicí (pro schůzi rady ONV 23. 4. 1970), s. 6.

¹⁹⁷ SOKA Ústí nad Orlicí, f. ONV Ústí nad Orlicí, kn. č. 337, Usnesení č. 981 ze schůze rady ONV 23. 4. 1970, s. 3–4.

¹⁹⁸ SOKA Ústí nad Orlicí, f. ONV Ústí nad Orlicí, kn. č. 98, Usnesení z XXXVI. plenárního zasedání ONV v Ústí nad Orlicí ze dne 29. 4. 1970, s. 3.

¹⁹⁹ „S. tajemník uvedl, že rada je ve zprávě dokonce mylně informována, kupř. jak se může psát o B. Vackovi co není pravda. Je doloženo, že v r. 1968 se v článku Jiskry Orlicka vyjadřoval o Sovět. svazu a jeho občanech nepřátelsky.“

SOKA Ústí nad Orlicí, f. ONV Ústí nad Orlicí, kn. č. 338, Zápis ze schůze rady ONV v Ústí nad Orlicí, konané dne 21. 5. 1970, s. 11.

kultury postupně skutečně ztratil přímou kontrolu nad činností kulturního aktivu a došlo např. k narušení kvality prezentovaných divadelních her profesionálními i ochotnickými soubory, zábavní hudba se orientovala na západ apod.²⁰⁰ Na přelomu let 1969 a 1970 bylo provedeno politicko-pracovní hodnocení všech pracovníků v kulturních zařízeních „s cílem zbavit se těch pracovníků, kteří v uplynulém období zastávali pravicové a protisovětské názory a konsolidovat tak ideové a politické poměry v těchto zařízeních.“²⁰¹ Ve zprávě padla i konkrétní jména pracovníků, kteří museli z organizací odejít.

V létě 1970 rada ONV podobně přistoupila ke zhodnocení kádrové situace v oblasti školství. Vedoucí odboru školství předložil podrobnou analýzu konsolidace pedagogických sborů, seznamy učitelů ze základních škol, kteří byli přemístěni na jiná působiště, nebo kteří byli odvoláni.²⁰² Samotné vedení odboru školství prošlo v dubnu 1970 proměnou, novým vedoucím odboru se stal Josef Čebiš a vyměněni byli i dva okresní školní inspektoři. Veškeré kroky v tomto směru (výměna inspektorů, zajištění dislokace učitelů a konsolidace pedagogických sborů) byly iniciovány a nejdříve projednávány v POV KSC, kde byl tajemník Halíř osobně pověřen řešením kádrových problémů ve školství a personální výměnou inspektorů.²⁰³

Konsolidace ONV a aparátu vyvrcholila v srpnu 1970. Na jednání rady ONV 13. srpna byli ihned na začátku zasedání členové rady informováni tajemníkem Halířem o chystaných kádrových změnách na ONV, zejména na pozicích vedoucích odborů a jejich zástupců. Projednány byly rovněž personální kroky v radě ONV. Všechny tyto

²⁰⁰ „Objevily se i hry, které jsou ideově rozporuplné, např. hra Fr. Langera „Jízdní hlídka“, politicky negativně působící vsuvky, přímé i jinotajné invektivy přebírané ochotníky z inscenací týchž her na profesionálních scénách.“

„Hudební soubor Družba nebyl ušetřen především antisovětských tendencí a po srpnu 1968 vystoupil jako kolektivní člen ze Svazu československo-sovětského přátelství, soubor změnil název i obsah programu a došlo k poškození darů ze zájezdu v SSSR.“

SOKA Ústí nad Orlicí, f. ONV Ústí nad Orlicí, kn. č. 339, Předsednické sdělení – Informativní zpráva o politické situaci v kulturních zařízeních ONV v Ústí nad Orlicí (pro schůzi rady ONV 11. 6. 1970), s. 4–5.

²⁰¹ Tamtéž, s. 6.

²⁰² „Pro školský odbor ONV jsou při obsazování funkcí ředitelů a zástupců ředitelů rozhodující tato kritéria: vedoucím pracovníkem může být jen ten, kdo se bezvýhradně angažuje pro politiku současného vedení KSC ve školství...“

SOKA Ústí nad Orlicí, f. ONV Ústí nad Orlicí, kn. č. 341, Zhodnocení práce ZDŠ za škol. rok 1969/70 a příprava škol. roku 1970/71 se zaměřením na kádrové obsazení škol (pro schůzi rady ONV 13. 8. 1970), s. 2.

²⁰³ SOKA Ústí nad Orlicí, f. OV KSC Ústí nad Orlicí, i. č. 111, kart. č. 95, Zápis ze schůze POV KSC 9. 6. 1970, fol. 5.

proměny byly nejprve projednány a schváleny v předsednictvu OV KSČ, kde je prezentoval předseda ONV Sviták.²⁰⁴

Rada ONV prošla značnou reorganizací, šest lidí bylo uvolněno z funkce členů rady ONV, ovšem až na jednoho zůstali řadovými poslanci. Na základě doporučení OV KSČ byli do ONV kooptováni další poslanci do uvolněných obvodů, zvoleni byli také noví členové rady ONV. Dále byli vyměněni např. vedoucí odborů obchodu a průmyslu, zdravotnictví, dopravy, finančního nebo plánovacího odboru aj. Jednalo se rovněž o jejich zástupcích, řešilo se složení komisí ONV, měnila se i struktura odborů a některé se slučovaly.²⁰⁵ Zajímavostí je rozhodnutí o zřízení personálního útvaru, protože neúměrně vzrostla agenda spojená s kádrovými materiály a hodnocením. Podle slov Svitáka při jednání v POV KSČ bude nutné provádět kontrolu pracovníků ONV alespoň jednou za dva roky.²⁰⁶ Záměrně zde pomíjíme bližší a jmennou analýzu těchto změn, jelikož se nedotkla osob ve funkcích tajemníka, místopředsedy ani předsedy ONV.

Pouze podle zápisů jednání ONV na podzim 1970, bychom mohli zkonstatovat, že s koncem konsolidace národních výborů byly největšími starostmi orgánu např. zásobování okresu uhlím a palivy, perspektivy vývoje cestovního ruchu v okrese nebo úpravy platů vedoucím odborů ONV; byly připravovány oslavy dvaceti let družby města Ústí nad Orlicí se slovenským Popradem.

Naproti tomu POV KSČ podnikalo kroky k upevnění vedoucí úlohy strany a na svých podzimních schůzích se snažilo zanalyzovat minulou etapu a dění na různých úsecích, které se vymkly stranické kontrole. Oblastmi, které POV KSČ analyzovalo, byly také činnost národních výborů a dění v okresním a závodním tisku.

Obsáhlé hodnocení úrovně a obsahu tisku v krizovém období roku 1968 bylo jedním z bodů programu schůze POV KSČ 6. října 1970. POV KSČ při projednávání zprávy konstatovalo, že jsou stále problémy v obsahu některých závodních časopisů a v odběru stranického tisku.²⁰⁷ Několik stránek analýzy se věnovalo rovněž Jiskře

²⁰⁴ SOKA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí, i. č. 111, kart. č. 95, Zápis ze schůze POV KSČ 11. 8. 1970, fol. 6.

²⁰⁵ SOKA Ústí nad Orlicí, f. ONV Ústí nad Orlicí, kn. č. 341, Zápis ze schůze rady ONV 13. 8. 1970 – Kádrové změny v ONV, s. 3–4.

²⁰⁶ SOKA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí, i. č. 111, kart. č. 95, Zápis ze schůze POV KSČ 11. 8. 1970, fol. 7.

²⁰⁷ SOKA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí, i. č. 111, kart. č. 96, Zápis ze schůze POV KSČ 6. 10. 1970, fol. 3.

Orlicka. V nich byl velmi negativně hodnocen bývalý vedoucí redaktor Zdeněk Kozel i obsah článků Jiskry v měsících okolo srpna. Týdeník podle hodnocení přispíval k prohlubování krize a dezorientaci obyvatelstva v okrese, rozdmýchával protisocialistické a protisovětské nálady a ani v následujících měsících se příliš aktivně nezapojoval do konsolidačního procesu a nepodporoval ho. Až na nátlak okresního výboru strany se začal v Jiskře Orlicka objevovat správný obsah a až po dokončení výměny stranických legitimací se Jiskra začala skutečně aktivně angažovat ve prospěch stranické linie.²⁰⁸ Vznikla např. pravidelná rubrika „Pravice a její tvář v okrese“, která vycházela od 15. září v každém čísle Jiskry Orlicka a kromě obecné kritiky polednové reformní politiky často jmenovala konkrétní osoby, které byly označeny za pravicové oportunisty.²⁰⁹ (Ukázku z rubriky naleznete v příloze.) POV se usneslo na tom, že se OV KSČ stane spoluvydavatelem okresních novin i závodních časopisů. Ideologickému tajemníkovi Stanislavu Jiráskovi byl uložen úkol zabezpečit soustavný politický vliv na celou oblast místního tisku – navržena a schválena byla tisková komise při OV KSČ, s cílem tisk kontrolovat a řídit.²¹⁰

Po rozebrání situace v tisku se OV KSČ v rámci důkladného zhodnocení krizové etapy polednového vývoje zaměřil i na analýzu dění v ONV. Tajemník ONV Jaroslav Halíř a předseda ONV Adolf Sviták předložili 20. října předsednictvu OV KSČ k projednání rozsáhlou analýzu činnosti a vývoje ONV a nižších stupňů národních výborů v okrese. OV KSČ se stavem konsolidace ONV zabývalo již několikrát, tato analýza ale byla nejobsáhlejší. Zpráva měla 71 stran; detailně rozebírala z pohledu tehdejší normalizační stranické linie dění v radě i plénu ONV v období po lednu 1968. Zásadním konstatovaným problémem bylo, že „*přehnaná demokracie společnosti začínala vést k anarchii, a co nejhoršího, k samotnému oslabení vedoucí úlohy strany a tím se umožňoval nástup pravicových sil.*“²¹¹ Kritizovány a negativně vnímány byly

²⁰⁸ SOKA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí, i. č. 111, kart. č. 96, Zpráva o politicko-ideové úrovni okresního a závodního tisku a využívání stranického tisku v okrese (pro schůzi POV KSČ 6. 10. 1970), fol. 11–19.

²⁰⁹ „*Ideová bezzásadovost, nepravdivost a živelnost, neprincipiálnost, odklon od marxisticko-leninských zásad se v plné šíři rozvinuly i v našem okrese. Pod pojmem demokracie, svobody, byla postupně rozkládána KSČ, bylo útočeno na nejzákladnější principy, na kterých je jako marxisticko-leninská strana vybudována. V našem okrese byl zaznamenán v polednovém vývoji systematický útok na jednotu KSČ.*“ *Pravice a její tvář v okrese*, Jiskra Orlicka, č. 37. roč. XI., 15. 9. 1970.

²¹⁰ SOKA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí, i. č. 111, kart. č. 96, Zpráva o politicko-ideové úrovni okresního a závodního tisku a využívání stranického tisku v okrese (pro schůzi POV KSČ 6. 10. 1970), fol. 11–12.

²¹¹ SOKA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí, i. č. 111, kart. č. 96, Rozbor činnosti a vývoje NV v okrese Ústí nad Orlicí v roce 1968–1969 (pro schůzi POV KSČ 20. 10. 1970), fol. 29.

víceméně veškeré demokratizační změny prováděné na jaře 1968 – omezená kontrola stranických orgánů v záležitostech státní správy, kroky směrem k větší samostatnosti podniků, upouštění od kádrové a nomenklaturní politiky nebo omezení administrativně direktivního rozmíst'ování pracovních sil. Analýza v závěru zmiňovala, jak složitý byl proces očisty volených orgánů i aparátu ONV od pravicových živlů, ale že se do října 1970 podařilo dokončit rekonstrukce všech stupňů národních výborů.²¹²

Další klíčové změny v předních funkcích ONV byly realizovány koncem roku 1970, s účinností od 1. ledna 1971. Šlo opět o kroky předem projednané a schválené v předsednictvu OV KSČ na schůzi 17. listopadu. Dosavadní místopředseda ONV Josef Moravec byl uvolněn z funkce a schválen na pozici předsedy MěNV Ústí nad Orlicí. Ve funkci ho nahradil dosavadní předseda tohoto městského národního výboru Josef Kaláb.²¹³ Oficiálním důvodem výměny byl tedy strategický přesun v rámci stranických struktur a prostrídání obou funkcionářů. O odchodu Josefa Moravce se uvažovalo již ke konci roku 1969, navíc působil ve funkci místopředsedy ONV již velmi dlouho, od roku 1960. Poté, co se předsednictvo OV KSČ na podzim zabývalo podrobnou analýzou vývoje v ONV, se můžeme domnívat, že byl Josef Moravec svou účastí ve funkci místopředsedy během reformního období shledán příliš kompromitovaným a neschopným aktivně zabránit negativnímu vývoji v ONV po lednu 1968. Od Josefa Kalába se očekával nový impuls k práci ONV, oceňovány byly jeho schopnosti řízení kolektivu a snahy o rozkvět města. Byl vnímán jako vospělý stranický funkcionář a výborný organizátor, jehož potenciál bylo nutné využít v širším politickém prostoru než pouze v městské politice.

²¹² „U ONV bylo zvoleno 17 nových poslanců, 11 členů rady ONV bylo odvoláno, rovněž bylo vyměněno 11 vedoucích odborů ONV a nově zvoleno 5 předsedů komisí.“

SOkA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí, i. č. 111, kart. č. 96, Rozbor činnosti a vývoje NV v okrese Ústí nad Orlicí v roce 1968–1969 (pro schůzi POV KSČ 20. 10. 1970), fol. 64.

²¹³ **Josef Kaláb** (1928) pocházel ze zemědělské rodiny. Členem KSČ byl od roku 1955. Dosáhl nižšího odborného vzdělání, další vzdělání měl stranické. Původním povoláním byl obchodní příručí. Působil v různých stranických (jednatel ZO, aktivista OV KSČ, lektor VUML) i veřejných funkcích, např. jako předseda OV Svazarmu. V letech 1964–1970 zastával funkci uvolněného předsedy MěNV Ústí nad Orlicí. Od roku 1971 působil jako poslanec ONV a uvolněný náměstek předsedy ONV. V letech 1968–1969 se plně angažoval pro politiku strany a pro přátelství se Sovětským svazem a ostatními socialistickými státy. SOkA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí, i. č. 111, kart. č. 96, Zápis ze schůze POV KSČ 17. 11. 1970 – Návrh na uvolnění s. Josefa Kalába z funkce předsedy MěNV v Ústí nad Orlicí a jeho schválení do funkce náměstka předsedy ONV v Ústí nad Orlicí a kooptaci jako člena ONV, fol. 54–55.

5. Dověšení normalizačních změn a příprava voleb do národních výborů v roce 1971

Se vstupem do roku 1971 bylo zřejmé, že byla dokončena konsolidace a očista ONV, přičemž veškerá další činnost ONV podléhala řízení a kontrole OV KSČ. V březnu tuto skutečnost konstatuje materiál projednávaný na schůzi předsednictva OV KSČ. Nejen sumarizoval důsledky pravicově-oportunistických praktik v konání ONV, ale hodnotil i současný stav práce ONV a zároveň usiloval o vytyčení základních principů dalšího fungování ONV.²¹⁴ Stanovil hlavní úkoly a cíle ONV, náplň práce a úkoly předních funkcionářů ONV, organizaci schůzí pléna i rady ONV. Zpráva se důsledně zabývala také způsobem, jakým má být uplatňována vedoucí úloha KSČ vůči ONV a národním výborům obecně – skrze prohloubení činnosti stranické skupiny poslanců ONV v čele s předsedou ONV, který zodpovídá za plnění usnesení OV KSČ.²¹⁵ Dané zásady fungování a řízení ONV byly až posléze předloženy a odsouhlaseny v radě ONV.

Okresní národní výbor se v roce 1971 opět v naprosté většině věnoval standardní činnosti, pouze s větším důrazem na nejrůznější revize, kontrolní zprávy a pravidelné kontroly dodržování plánu práce či rozpočtu. Např. v dubnu byla znovu hodnocena úroveň Jiskry Orlicka. Členové rady zkonstatovali, že se obsah novin změnil k lepšímu. Dokonce se uvažovalo o větším rozsahu stránek a větších prostorech pro práci redakce.²¹⁶ Analyzoval se rovněž i stav v dalších odvětvích, jako byla např. bytová výstavba, úroveň zdravotnické péče v okrese, zimní údržba silnic nebo činnost Veřejné bezpečnosti a okresní prokuratury za rok 1970 aj.

Jedním ze zásadních bodů, ke kterému směřovala činnost ONV i nižších stupňů národních výborů v roce 1971, byly volby do všech stupňů národních výborů. Měly se konat na konci roku 1971 a měly být určitou formální tečkou za bezmála dvouletou etapou konsolidace státní správy. Kádrová a organizační příprava voleb se naplno rozběhla po červnovém sjezdu KSČ, nicméně již předtím byl předsednictvem OV KSČ schválen podrobný harmonogram, jak bude postupováno v přípravě voleb. ONV mělo do konce června zaslat do stranických organizací hodnocení předsedů a tajemníků MNV

²¹⁴ SOkA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí, i. č. 112, kart. č. 97, Koncepce práce a organizační zabezpečení činnosti ONV v okrese Ústí nad Orlicí (pro schůzi POV KSČ 2. 3. 1971), fol. 21–26.

²¹⁵ *Tamtéž*, fol. 21–26.

²¹⁶ SOkA Ústí nad Orlicí, f. ONV Ústí nad Orlicí, kn. č. 350, Zápis ze schůze rady ONV 8. 4. 1971, s. 17–18.

a zvážít vykonávání funkce v dalším období. Do konce června měla být zahájena příprava volebních programů na všech stupních národních výborů (které byly následně schvalovány do konce září) a také připraveno zřízení agitačních středisek. Do téhož data měla být na POV KSČ zaslána písemná hodnocení poslanců ONV. Konečný výběr kandidátů na poslance měly v pravomoci stranické orgány, které nejpozději koncem září schvalovaly jednotné kandidátky Národní fronty. Poté se dle harmonogramu měly konat veřejné schůze k seznámení s kandidáty a s volebním programem a měla se realizovat příprava samotného volebního dne, který byl předběžně sjednán okolo 20. listopadu 1971.²¹⁷

Až na drobné termínové odchylky a skutečné konání voleb 26. – 27. listopadu probíhal reálný průběh příprav voleb podle plánu.

Červnové plenární zasedání ONV zareagovalo na konaný XIV. sjezd strany obsáhlou rezolucí, ve které vyjádřilo loajalitu všem stranickým cílům, které byly sjezdem potvrzeny a proklamovalo ochotu ONV naplňovat svou činností závěry sjezdu.²¹⁸ Tajemník Halíř ve svém příspěvku na plenárním zasedání navazoval na skutečnost, že konané okresní konference KSČ a sjezd strany víceméně dovršily etapu konsolidace, a oznámil proto potřebu začít se soustředit na přípravu voleb do národních výborů. Volby do národních výborů – především do ONV – jsou pro výzkum důležité proto, jelikož výběr a volba kandidátů rozhodla v závěru roku 1971 o personálním obsazení klíčových funkcí předsedy, místopředsedy a tajemníka ONV.

Jaroslav Halíř sdělil plénu ONV, že příprava voleb dostane charakter masivní stranicky řízené agitační kampaně, která vychází ze závěrů XIV. sjezdu KSČ a má se zaměřit na posílení ideové jednoty ve společnosti a demonstrovat vítězství nad krizovou etapou polednového vývoje. Halíř potvrdil nutnost provést zhodnocení dosavadních poslanců ONV do konce července a zmínil také důležitou poznámku k systému výběru nových kandidátů – Národní fronta navrhne a zvolí pouze jednoho

²¹⁷ SOKA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí, i. č. 112, kart. č. 98, Harmonogram postupu při zabezpečování hlavních úkolů v přípravě voleb do národních výborů (pro schůzi POV KSČ 1. 6. 1971), fol. 14–15.

²¹⁸ SOKA Ústí nad Orlicí, f. ONV Ústí nad Orlicí, kn. č. 102, Návrh rezoluce plenárního zasedání ONV v Ústí nad Orlicí ze dne 24. 6. 1971, s. 1.

kandidáta ve volebním obvodu, který následně vystoupí s volebním programem, nikoliv tři kandidáty jako ve volbách minulých.²¹⁹

Koncem července byla v POV KSČ projednávána koncepce politicko-organizačního zajištění voleb, která kromě jiného popisovala smysl a cíl nadcházejících voleb v duchu tezí stranického sjezdu. Vyzdvihla roli NF jako jednotícího „politického svazku, vyjádřeného ve volbách jednotnou kandidátkou“ a také pojmenovala základní cíle voleb. Tím hlavním bylo především upevnění vedoucí úlohy strany v celé společnosti. Základním východiskem pro obsah volební kampaně měly být závěry a rezoluce XIV. sjezdu KSČ.²²⁰

Koncepce se rovněž zabývala přípravou voleb z hlediska kádrového, jak budou vybírání a hodnocení poslanci. Těžiště a centrum kádrového výběru poslanců leželo ve stranických orgánech, které vycházely z návrhů příslušných orgánů NF a přihlížely k hodnocení národních výborů. Budoucí poslanec musel splňovat několik podmínek pro kandidaturu, mezi ty základní patřily politická angažovanost za současnou politiku strany, osvědčení v práci pro nižší stupně NV a také nekumulování funkcí.²²¹

Konkrétní návrhy některých kandidátů, kteří po volbách měli zastávat vedoucí funkce v ONV, byly předloženy předsednictvu OV ke schválení již na následující schůzi v srpnu. Dosavadní předseda ONV Adolf Sviták byl rozhodnutím POV KSČ uvolněn z funkce (k datu voleb) a stranický orgán ho podpořil v kandidatuře na předsedu MěNV ve Vysokém Mýtě. V příloženém politickém hodnocení je zmíněno, že Sviták byl často nemocný a nemohl se naplno věnovat práci v ONV, změna měla prospět nejen práci okresního národního výboru, ale také jemu samotnému. Zároveň se jeho angažováním ve vysokomýtském MěNV měly řešit tamní problémy, jednalo se o taktický přesun v rámci stranických struktur.²²²

Na místo Adolfa Svitáka byl do čela ONV vybrán Miloslav Vašina, dosavadní předseda MěNV v České Třebové. POV KSČ projednalo a schválilo 10. srpna návrh

²¹⁹ SOKA Ústí nad Orlicí, f. ONV Ústí nad Orlicí, kn. č. 102, Diskusní příspěvek J. Halíře na plenárním zasedání ONV 24. 6. 1971, s. 12.

²²⁰ SOKA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí, i. č. 112, kart. č. 98, Návrh politicko-organizačního zajištění voleb do zastupitelských orgánů v okrese Ústí nad Orlicí (pro schůzi POV KSČ 27. 7. 1971), fol. 69–75.

²²¹ *Tamtéž*, fol. 69–75.

²²² SOKA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí, i. č. 112, kart. č. 99, Kádrové návrhy – příprava všeobecných voleb, fol. 75–77.

na jeho uvolnění z funkce předsedy MěNV v České Třebové a doporučilo předsednictvu ÚV KSČ jeho schválení do funkce předsedy ONV po zvolení poslancem. Vašina byl shledán perspektivním kandidátem do funkce, především kvůli svým postojům a názorům v krizových letech 1968–1969, jež byly z tehdejšího hlediska hodnoceny jako příkladné. Byl vzorem funkcionáře, který důsledně zastával vedoucí úlohu KSČ a měl vřelý vztah k Sovětskému svazu – stal se jedním ze styčných osob se sovětskými posádkami v okrese.²²³

Jednání POV KSČ 10. srpna přineslo ještě jednu zajímavou informaci o osudu bývalého předsedy ONV Josefa Zářeckého. Ze strany Jablonného nad Orlicí přišel návrh na kandidaturu Zářeckého na předsedu MěNV v Jablonném (dosud pracoval Josef Zářecký jako ředitel Tesly Jablonné). POV KSČ po projednání složité kádrové situace v Jablonném s tímto návrhem souhlasilo. Současně však rozhodnutí podmínilo tím, že bude kádrově posílena pozice tajemníka MěNV a obratem do této funkce doporučilo konkrétního člověka.²²⁴ Ačkoliv je zpráva v zápisu poměrně stručná, můžeme z ní vyvodit určitou nedůvěru členů předsednictva OV k osobě Josefa Zářeckého a neochotu navrátit ho do čelných funkcí v rámci státní správy. Pro bližší analýzu situace bychom však museli nahlédnout do záznamů MV KSČ v Jablonném a do zápisů z jednání tamního MěNV.

Návrhy na odsouhlasení kandidatury dalších budoucích funkcionářů ONV byly předloženy POV KSČ 7. září 1971. Předsednictvo OV vzalo na vědomí zprávu s výčtem kandidátů na poslance ONV, které navrhly příslušné stranické organizace. Na všechny navrhované poslance byly zpracované kádrové materiály a ve zprávě byly uvedeny krátké charakteristiky budoucích poslanců, ale bez uváděných postojů jmenovaných v letech 1968–1969 „a to z důvodu, že jejich kladný postoj byl podmínkou výběru.“²²⁵ Ve výčtu

²²³ **Miloslav Vašina** (1930) pocházel z dělnické rodiny, byl členem KSČ od roku 1948. Dosáhl středoškolského a dalšího stranického vzdělání. Původně byl zaměstnán u ČSD a později se angažuje ve stranických funkcích. Působil např. jako aktivista OV a KV KSČ, ale i ÚV KSČ či jako lektor VUML. Mezi lety 1963–1968 pracoval v aparátu OV KSČ. V letech 1968–1970 pracoval jako samostatný referent na ministerstvu dopravy. Od roku 1970 zastával funkci předsedy MěNV v České Třebové, kde dosahoval výborných výsledků v procesu konsolidace celého NV. V roce 1971 byl navržen jako kandidát na poslance ONV v Ústí nad Orlicí a rovněž do funkce předsedy ONV v Ústí nad Orlicí.

SOKA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí, i. č. 112, kart. č. 99, Návrh na doporučení ÚV KSČ na kandidaturu s. Miloslava Vašiny, dosavadního předsedy MěNV jako poslance a předsedu ONV v Ústí nad Orlicí a jeho uvolnění z funkce předsedy MěNV v České Třebové, fol. 78–79.

²²⁴ *SOKA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí, i. č. 112, kart. č. 99, Zápis ze schůze POV KSČ 10. 8. 1971, fol. 13.*

²²⁵ *SOKA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí, i. č. 112, kart. č. 99, Návrhy na poslance ONV (pro schůzi POV KSČ 7. 9. 1971), fol. 157.*

kandidátů nechyběla ani jména nejvyšších funkcionářů. Pozice tajemníka a místopředsedy ONV ve volbách obhájovali Jaroslav Halíř a Josef Kaláb, oba se osvědčili a zaujali správný postoj k politice strany a bylo doporučeno, aby byli do funkcí znovu zvoleni.

Po volbách měly v ONV vzniknout další dvě funkce náměstků předsedy ONV (neboli funkce 2. a 3. místopředsedy ONV). První kandidátkou byla Jarmila Šimůnková, zkušená stranická funkcionářka, která se aktivně zapojila do konsolidačního procesu ve školství jako okresní školní inspektorka. Patřila do zdravého jádra strany a vždy nekompromisně zastávala politiku strany. Do voleb byla kandidována jako adeptka na funkci náměstka předsedy ONV s pravomocemi v oblasti školství.²²⁶ Dalším náměstkem předsedy ONV se měl stát Jiří Doskočil. Návrh na jeho kandidaturu předložil tajemník OV KSČ Jan Fajt na schůzi předsednictva OV KSČ 14. září 1971. Doskočil byl rovněž hodnocen jako vzorný a oddaný funkcionář strany, dostatečně zkušený a odpovědný vůči stranické linii. Také on se angažoval v procesu konsolidace, konkrétně v podniku Karosa ve Vysokém Mýtě.²²⁷

V průběhu podzimu se však plány na obsazení funkce druhého náměstka ONV změnilly. Tajemník Halíř informoval členy předsednictva OV na schůzi 19. října o nutnosti přehodnotit kvůli nemoci poslaneckou kandidaturu Jiřího Doskočila, protože se rozhodl ze zdravotních důvodů nekandidovat. POV KSČ s rozhodnutím souhlasilo a ustanovilo komisi, která měla vybrat za Doskočila náhradu.²²⁸ Pár dní nato již byla na poradě tajemníků OV KSČ schválena kandidatura Miroslava Prokeše na funkci náměstka předsedy ONV. Jeho písemný posudek byl předložen předsednictvu OV KSČ 26. října.²²⁹ Prokeš byl dosavadním ředitelem závodu Karosa Brandýs nad Orlicí. Ačkoliv

²²⁶ **Jarmila Šimůnková** (1926), členka strany od roku 1946, pocházela z rodiny drobného obchodníka; původním povoláním byla učitelka a dosáhla vysokoškolského vzdělání. Byla členkou okresního výboru i předsednictva OV KSČ. Pracovala jako učitelka na základní škole v Teplicích a v České Třebové, kde byla mezi lety 1969–1970 zástupkyní ředitele. Od roku 1970 zastávala funkci okresní školní inspektorky. Na podzim roku 1971 byla navržena předsednictvem okresní výboru strany jako kandidátka na poslankyni ONV do funkce náměstkyně předsedy ONV.

SOKA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí, i. č. 112, kart. 99, Návrh na kandidaturu na poslance ONV a nám. předsedy ONV v Ústí nad Orlicí – s. Jarmilu Šimůnkovou (pro schůzi POV KSČ 7. 9. 1971, fol. 51–52.

²²⁷ *SOKA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí, i. č. 112, kart. č. 99, Návrh na kandidaturu s. Jiřího Doskočila na poslance ONV a do funkce náměstka předsedy ONV v Ústí nad Orlicí (pro schůzi POV KSČ 14. 9. 1971), fol. 57–58.*

²²⁸ *SOKA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí, i. č. 112, kart. č. 100, Zápis ze schůze POV KSČ 19. 10. 1971, fol. 6.*

²²⁹ **Miroslav Prokeš** (1927) byl členem KSČ od roku 1958. Pocházel z dělnické rodiny a po základní škole se vyučil prodavačem. Od roku 1951 vystřídal několik pozic v podniku Karosa Vysoké Mýto (seřizovač,

s kandidaturou souhlasil, tak je v posudku uvedeno, že zaměstnání opouštěl nerad, nové funkce se obával a pochyboval o tom, zda zvládne její náročnost. Jeho politické hodnocení se tentokrát trochu lišilo od ostatních, a kromě obvyklých frází o správných postojích v krizových letech, je v něm zaznamenána i profesní a stranická příslušnost jeho ženy a také zmínka o rodině, že žádný z nejbližších příbuzných neemigroval v minulých letech do kapitalistické ciziny.²³⁰

Rada a plénum ONV se na svých schůzích v průběhu podzimu konkrétními poslancekými kandidáty vůbec nezabývaly. Řešila se především příprava voleb po technické a organizační stránce, byl rozpracován podrobný harmonogram práce volebních komisí, projednán a schválen byl volební program Národní fronty a organizovány byly veřejné schůze voličů s kandidáty NF. Celý několikaměsíční proces směřoval k čistě zrežirovanému a formálnímu aktu voleb, který měl předem daný a domluvený výsledek. Díky procesu prověrek a výběru kandidátů byli z účasti ve volbách logicky vyřazeni ti, kteří byli jakkoliv negativně hodnoceni v minulém období polednového vývoje. Zajímavé vyjádření ohledně kandidatury bývalých (vyloučených) členů KSČ do MNV bylo zaznamenáno na jedné z listopadových schůzí POV KSČ. Při projednávání pravidelné průběžné týdenní zprávy o průběhu předvolebních schůzí POV konstatovalo, že „*pokud jde o vyloučené členy, kteří kandidují, dodržet zásadu, aby nekandidovali, ovšem z taktického hlediska s nimi do voleb jít. Po volbách svolat pléna MNV a snížit počet poslanců o tyto lidi. Je správné, aby se tito lidé angažovali, ovšem ne v těchto orgánech.*“²³¹

Všeobecné volby do národních výborů se konaly 26. a 27. listopadu 1971, předsednictvo OV KSČ pečlivě monitorovalo jejich průběh a v době voleb mimořádně zasedalo. Do předem připravené hodnotící zprávy – psané na stroji – byla ručně dopsána informace, že pro kandidáty NF hlasovalo 99,9 % voličů, kteří tak „*v naprosté většině manifestační volbou projevili svůj vztah k socialistické společnosti.*“²³²

statistik-plánovač, hlavní dispečer závodu) a od roku 1968 až do kandidatury ve volbách do ONV roku 1971 působil na pozici ředitele závodu Karosa Brandýs nad Orlicí.
SOKA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí, i. č. 112, kart. č. 100, Návrh na kandidáta na poslance ONV v Ústí nad Orlicí s cílem výkonu funkce náměstka předsedy ONV (pro schůzi POV KSČ 26. 10. 1971), fol. 9–10.

²³⁰ Tamtéž, fol. 9–10.

²³¹ SOKA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí, i. č. 112, kart. č. 100, Zápis ze schůze POV KSČ 9. 11. 1971, fol. 4.

²³² SOKA Ústí nad Orlicí, f. OV KSČ Ústí nad Orlicí, i. č. 112, kart. č. 100, Politické zhodnocení průběhu voleb v okrese Ústí nad Orlicí (zpráva POV KSČ ze dne 27. 11. 1971), fol. 10.

Členové rady ONV se sešli naposledy ve starém složení 2. prosince 1971, především aby zhodnotili průběh voleb a projednali organizaci ustanovující schůze nově zvoleného pléna ONV. Na závěr končící předseda ONV Sviták poděkoval za dosavadní práci a popřál všem úspěchy do budoucna.²³³

Na ustavujícím plenárním zasedání ONV 13. prosince 1971 byla zvolena nová rada ONV i všichni přední funkcionáři orgánu – jejich počet se (jak již bylo řečeno) rozšířil o dva místopředsedy. Plenární zasedání ONV zvolilo na základě návrhů OV KSČ a předsednictva OV NF předsedou okresního národního výboru v Ústí nad Orlicí Miloslava Vašinu, na pozice místopředsedů byli zvoleni Josef Kaláb, Jarmila Šimůnková a Miroslav Prokeš, funkci tajemníka obhájil Jaroslav Halíř.²³⁴ Volební program NF byl na plénu schválen jako program ONV pro následující pětileté funkční období. Nově zvolený předseda ONV vystoupil s referátem, ve kterém vytyčil hlavní úkoly ONV v následujícím období – neustálé získávání občanů pro politiku strany a stranických orgánů, plnění výrobních úkolů v průmyslu, zemědělství i jiných odvětvích („pětiletý plán je pro nás zákonem“), vytvoření jednotného systému práce národních výborů a stanovení konkrétních úkolů všech národních výborů v okrese. *„Proto také za svůj prvořadý úkol považujeme realizaci závěrů XIV. sjezdu KSČ, realizaci závěrů okresní konference KSČ, realizaci úkolů stanovených volebním programem Národní fronty.“*²³⁵

²³³ SOKA Ústí nad Orlicí, f. ONV Ústí nad Orlicí, kn. 362, Zápis ze schůze rady ONV 2. 12. 1971, s. 7–8.

²³⁴ SOKA Ústí nad Orlicí, f. ONV Ústí nad Orlicí, kn. 105, Usnesení z plenárního zasedání ONV 13. 12. 1971, s. 1.

²³⁵ SOKA Ústí nad Orlicí, f. ONV Ústí nad Orlicí, kn. 105, Referát nově zvoleného předsedy ONV k hlavním úkolům ONV (pro plenární zasedání ONV 13. 12. 1971), s. 1–11.

Přehled změn ve vrcholných funkcích ONV Ústí nad Orlicí (1968–1971)

Změny v předních funkcích ONV Ústí nad Orlicí v letech 1968 - 1971					
Datum pléna ONV, kdy došlo ke změně	<i>Předseda ONV</i>	<i>Místopředseda ONV</i>	<i>2. Místopředseda ONV</i>	<i>3. Místopředseda ONV</i>	<i>Tajemník ONV</i>
Stav po volbách 1964	Josef Zářecký	Josef Moravec	-----	-----	Oldřich Kopecký
Plénum 14. 1. 1970	Josef Zářecký	Josef Moravec	-----	-----	O. Kopecký nahrazen Jaroslavem Halířem
Plénum 26. 3. 1970	J.Zářecký nahrazen Adolfem Svitákem	Josef Moravec	-----	-----	Jaroslav Halíř
Plénum 16. 12. 1970	Adolf Sviták	J.Moravec nahrazen Josefem Kalábem	-----	-----	Jaroslav Halíř
Plénum 13. 12. 1971 (po volbách)	Miloslav Vašina	Josef Kaláb	Jarmila Šimůnková	Miroslav Prokeš	Jaroslav Halíř

Závěr

Práce předkládá podrobnou analýzu personálního vývoje v předních funkcích politických orgánů v okrese Ústí nad Orlicí mezi lety 1968 až 1970. Změny v orgánech OV KSČ a ONV Ústí nad Orlicí nepřicházely bezdůvodně, součástí práce je tudíž nastínění politické agendy obou mocenských orgánů a také výklad základních událostí, které politické dění v okrese ovlivňovaly.

Časové rozpětí vyplývá z kontextu bouřlivého celorepublikového politického vývoje závěru 60. a počátků 70. let. V první polovině roku 1968 probíhal polednový reformní proces a odrážel se také v činnosti ONV a OV KSČ. Po srpnové okupaci Československa se tento reformní pohyb s určitou setrvačností měnil, nakonec se zastavil úplně. S nastupující normalizací a změnou politického kurzu se měnil také přístup a rétorika okresních funkcionářů a především obsazení nejvyšších funkcí v OV KSČ a následně i v ONV. Personální skladbu obou orgánů ovlivnily prověrky a čistky ve straně a orgánech státní správy. Proces „konsolidace a očisty od pravicově-oportunistických sil“, (jak byli nazýváni bývalí progresivisté) završily až volby v prosinci roku 1971.

Dalším cílem výzkumu bylo ověření hypotézy, zda politické kroky a personální zásahy v okresních orgánech byly zásadně ovlivněny událostmi celospolečenského významu. Nyní můžeme na základě předchozího textu tvrdit, že v naprosté většině případů se tak stalo. Vedení OV KSČ i ONV nejprve v roce 1968 jednalo v duchu demokratizačních změn, vycházejících z polednové politiky Dubčekova vedení KSČ, s níž přišly také změny ve vrcholných státních orgánech. Demokratizační politika Pražského jara se ve stranickém orgánu projevila výraznou personální rekonstrukcí na vedoucích funkcích, když v červnu 1968 doplnili reformně smýšlející komunisté konzervativní, dlouholeté vedoucí funkcionáře OV KSČ (Kouřílek, Zeman). Vedoucím tajemníkem se stal Josef Mačát, ideologickým tajemníkem Věroslav Kalát a do nově vzniklé funkce předsedy OV KSČ nastoupil Vladimír Hladík. V ONV sice neproběhly změny na nejvyšších pozicích orgánu (zůstali v nich stejní funkcionáři až do konce roku 1969), ale politické kroky a rozhodování vedení ONV odpovídaly uvolněným poměrům v zemi. ONV se snažil dosáhnout i určité autonomie vůči OV KSČ a vymezit okruh svých pravomocí, které může řídit bez stranických příkazů. V duchu těchto zásad bylo rovněž obnoveno vydávání týdeníku Jiskra Orlicka jako orgánu ONV, bez přímé kontroly a řízení ze strany OV KSČ.

Oba orgány reagovaly zpočátku velmi odmítavě na sovětskou okupaci v srpnu 1968 a vyjadřovaly vůči vojenskému zásahu proti reformním změnám v Československu totožné kritické postoje jako většina obyvatel. V rezolucích se OV KSČ i ONV vymezily proti vnějšímu narušení státní suverenity, odsoudily moskevská jednání a jejich výsledky a zdůrazňovaly, že stojí za legálními představiteli strany a státu. Radikální poinvazní postoje okresních orgánů se krátce poté začaly mírnit, v souladu s tím, jak Dubčekovo vedení KSČ ustupovalo tlaku L. I. Brežněva a Moskvy. Vyjadřování funkcionářů bylo opatrnější, kompromisní a vyvrcholilo přijetím a prosazováním listopadové rezoluce ÚV KSČ. Ústupky sovětské straně a opouštění polednové politiky však narážely již během podzimu na odpor veřejnosti, což dokazovaly zápisy z jednání OV KSČ. Okresní orgány se zmítaly mezi dvěma proudy, mezi zachraňováním zbytků reformní politiky a mezi upevňováním vedoucí stranické role a utužením poměrů. Rezistence obyvatel postupně slábla, až přerostla v úplnou pasivitu, narušenou jen několika výjimečnými událostmi (studentská stávka, Palachova smrt, nepokoje v důsledku hokejového vítězství Československa nad SSSR v březnu 1969).

Větší změny ve vývoji obou orgánů nastaly bezprostředně po dubnovém nástupu Gustáva Husáka do čela KSČ. V červnu 1969 byli přesně po roce stráveném v nejvyšších stranických funkcích vyměněni reformisté i na okresní úrovni. Z pozice vedoucího tajemníka byl nejprve převeden Josef Mačát do nižší funkce průmyslového tajemníka. O dva měsíce později byl uvolněn i z této funkce, ale ještě na čas odešel pracovat jako ekonomický náměstek orlickoústeckého závodu Kovostav. Společně s Věroslavem Kalátem, uvolněným v červnu z pozice ideologického tajemníka, byli koncem roku 1969 odvoláni z pléna OV KSČ a následně v rámci čistek na jaře 1970 vyloučeni ze strany. Vedoucím tajemníkem OV KSČ byl zvolen v červnu 1969 Iljič Sychra. Personální obrat ve vedení stranického výboru byl proveden z ideologických důvodů a s jednoznačnou návazností na změnu politické linie KSČ a státu po dubnu 1969.

Prvotní konsolidace OV KSČ a kádrové upevnění jeho vedení bylo rovněž předpokladem ke konsolidaci na úrovni ONV. Jednou ze základních snah OV KSČ v nových politických podmínkách bylo obnovit plně vedoucí úlohu strany ve všech oblastech, což se úzce týkalo i vlivu na činnost ONV. Okresní národní výbor se v průběhu léta a podzimu 1969 přihlásil k nové normalizační linii nejprve svou rétorikou a jasným odmítnutím svých reformních činů z předcházejícího roku. Politickou záštitu nad tím převzalo původní vedení ONV (Zářecký, Kopecký, Moravec). Až na přelomu let 1969

a 1970 přistoupilo POV KSČ také k personálním změnám v klíčových funkcích ONV. Předsedu ONV Josefa Záreckého nahradil Adolf Sviták a tajemníkem ONV se místo Oldřicha Kopeckého stal Jaroslav Halíř; místopředseda ONV Josef Moravec byl vystřídán Josefem Kalábem až později, na konci roku 1970.

Zápisy ze schůzí předsednictva, a především pléna OV KSČ mnohdy přinášely zajímavější a přínosnější informace k proměnám mocenských elit na okrese než zápisy z fondu ONV. Vzhledem k ústavně zakotvené vedoucí úloze strany ve společnosti právě z OV KSČ vycházely návrhy a rozhodnutí o personálních změnách jak přímo ve špičkách OV KSČ, tak i v orgánu ONV. Návrhy změn na vedoucích nomenklатурních postech byly navíc obvykle doplněny kádrovými posudky a politickým hodnocením, které v zápisech ONV chybí. O mnoha okolnostech změn se tak více dozvídáme ze zápisů okresního stranického výboru než ze stručných oznámení pouze reprodukovanych na schůzích ONV.

Přelom let 1969 a 1970 nebyl zásadním jen pro personální skladbu funkcionářů ONV, ale také v OV KSČ došlo ke změnám; ve vedení orgánu značně posílili konzervativci. Do funkce tajemníka pro politicko-organizační práci byl zvolen Jan Fajt, jako hlavní organizátor konsolidace a výměny stranických legitimací. Na pozici průmyslového tajemníka nastoupil rovněž loajální konzervativec František Oncirk. Ve funkci nahradil Jiřího Kouřilka, jehož odchod byl zapříčiněn povýšením do tajemnické funkce ve Východočeském KV KSČ. Nešlo tudíž o potrestání za minulé postoje, ale právě naopak, jeho chování v roce 1968 bylo oceněno. Do této doby probíhaly personální proměny v naprosté většině případů z politicko-ideových příčin a souvisely s celospolečenským děním – ať to byl nejprve nástup reformistů v červnu 1968 nebo opačný případ a příchod konzervativních normalizátorů v roce 1969 a 1970. Do jara 1970 však již byla prvotní konsolidace ukončena a funkce opustili všichni reformní komunisté. Následující změny tedy byly spíše organizačního rázu, znamenaly pouze přesuny v rámci stranických struktur.

Vývoj v OV KSČ Ústí nad Orlicí v letech 1970 a 1971 postupoval zcela podle not připravených ve vyšších patrech stranického aparátu. Odrážel stranickou a celospolečenskou linii počátečního období normalizace – organizovala se výměna stranických legitimací, dokončovala se konsolidace stranických i státních orgánů, přijímala a realizovala se usnesení na základě pokynů ze stranického centra. V roce 1971

pak hlavním úkolem bylo definitivní uzavření etapy konsolidace prostřednictvím konaných okresních konferencí, realizací usnesení přijatých XIV. sjezdem KSČ, a především organizací odložených voleb do všech stupňů národních výborů. ONV se od roku 1970 více soustředil na běžné problémy okresu, nevyjadřoval se již tolik k celospolečenským problémům, a co se týče obsazení vlastních klíčových funkcí, pouze přejímal rozhodnutí učiněná ústeckoorlickým OV KSČ.

Rozsáhlou agendou ONV v roce 1971 bylo technické a organizační zařízení voleb do národních výborů. Za pomoci voleb – s předem jasným výsledkem, zajištěným pomocí jednotných kandidátek Národní fronty – bylo znovu a komplexně obměněno nejen vedení ONV, ale také celý zastupitelský orgán. Po prosincových volbách mělo ONV nového předsedu a tři místopředsedy (původně byl pouze jeden). Funkci obhájili pouze tajemník Jaroslav Halíř a první místopředseda Josef Kaláb. Adolfa Svitáka z důvodu jeho umístění do funkce předsedy MěNV ve Vysokém Mýtě nahradil dosavadní předseda MěNV v České Třebové Miloslav Vašina; druhým a třetím místopředsedou ONV se stali prověřeni straníci Jarmila Šimůnková a Miroslav Prokeš. Na výběru kandidátů na poslance ONV a také na vybrání vhodných kandidátů na vedoucí funkce v ONV se zásadní měrou podílely příslušné stranické organizace. Byl tak uplatňován princip vedoucí úlohy strany. Mašinérie normalizačního řízení společnosti začala neomylně fungovat.

Okres Ústí nad Orlicí se v období rané normalizace stal regionem, který se rychle zorientoval v nových celospolečenských podmínkách a přistoupil na nová pravidla hry. OV KSČ v Ústí nad Orlicí se brzy po přelomu v dubnu 1969 zbavil proreformně smýšlejících funkcionářů a v poměrně krátkém období se dokázal podobně vypořádat i s představiteli ONV. Z písemných zápisů se mnohdy postup vůči reformnímu proudu a „pravici“ nejevil nijak drasticky. Pokud bychom se však odchýlili od striktně empirických poznatků, můžeme číst mezi řádky a z ústních podání pamětníků, že v okrese se chopili moci ti, kteří zastávali nekompromisní a tvrdý postoj vůči reformistům a vysloužili tak orlickoústeckému okresu nechvalnou proslulost.

Seznam pramenů a literatury

Tištěné prameny

Státní okresní archiv v Ústí nad Orlicí, fond OV KSČ Ústí nad Orlicí, i. č. 109–112, kart. č. 89–100, Zápisy ze schůzí předsednictva OV KSČ Ústí nad Orlicí 1968–1971.

Státní okresní archiv v Ústí nad Orlicí, fond OV KSČ Ústí nad Orlicí, i. č. 65–68, kart. č. 20–22, Zápisy z plenárních zasedání OV KSČ Ústí nad Orlicí 1968–1971.

Státní okresní archiv v Ústí nad Orlicí, fond ONV Ústí nad Orlicí, kn. č. – 105, Zápisy z plenárních zasedání ONV Ústí nad Orlicí 196–1971.

Státní okresní archiv v Ústí nad Orlicí, fond ONV Ústí nad Orlicí, kn. č. – 362, Zápisy ze schůzí rady ONV 1968–1971.

Edice

VONDROVÁ, Jitka – NAVRÁTIL, Jaromír: *Komunistická strana Československa*. Ediční řada Prameny k dějinám československé krize v letech 1967–1970, 9. díl, 1. svazek: *Pokus o reformu (říjen 1967 – květen 1968)*. Praha – Brno, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR – Doplněk, 1999, 580 s.

VONDROVÁ, Jitka – NAVRÁTIL, Jaromír: *Komunistická strana Československa*. Ediční řada Prameny k dějinám československé krize v letech 1967–1970, 9. díl, 2. svazek: *Konsolidace: květen – srpen 1968*. Praha – Brno, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR – Doplněk, 2000, 485 s.

VONDROVÁ, Jitka – NAVRÁTIL, Jaromír: *Komunistická strana Československa*. Ediční řada Prameny k dějinám československé krize v letech 1967–1970, 9. díl, 3. svazek: *Kapitulace: srpen – listopad 1968*. Praha – Brno, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR – Doplněk, 2001, 698 s.

VONDROVÁ, Jitka – NAVRÁTIL, Jaromír: *Komunistická strana Československa*. Ediční řada Prameny k dějinám československé krize v letech 1967–1970, 9. díl, 4. svazek: *Normalizace: listopad 1968 – září 1969*. Praha – Brno, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR – Doplněk, 2001, 2003, 640 s.

Tisk

Jiskra Orlicka, týdeník ONV v Ústí nad Orlicí, roč. IX, 1968, č. 1–30, Dostupné: Studijní knihovna Městského muzea Ústí nad Orlicí.

Jiskra Orlicka, týdeník ONV v Ústí nad Orlicí, roč. X, 1969, č. 1–51/52, Dostupné: Studijní a vědecká knihovna Hradec Králové.

Jiskra Orlicka, týdeník ONV v Ústí nad Orlicí, 1970, roč. XI, č. 1–51/52, Dostupné: Studijní knihovna Městského muzea Ústí nad Orlicí.

Jiskra Orlicka, týdeník OV KSC ONV v Ústí nad Orlicí, 1971, roč. XII, č. 1–52/53, Dostupné: Studijní knihovna Městského muzea Ústí nad Orlicí.

Rudé právo, deník ÚV KSC, 1969, ročník 49, č. 79. [cit 2022-02-12]

Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1969/4/3/1.png>

Literatura

DOSKOČIL Zdeněk: *Duben 1969: anatomie jednoho mocenského zvratu*, Brno: Doplněk, 2006.

FELCMAN, Ondřej – ŠINDELÁŘ, Ondřej: *Proměny východočeské komunistické politické elity v šedesátých letech – skupina představitelů KNV. Východočeské listy historické*. 30/2013, s. 37-73.

HORÁK, Zdeněk: *Sovětská posádka ve Vysokém Mýtě 1968–1990*, Diplomová práce, FF UHK, 2016.

HRADECKÁ, Vladimíra – KOUDELKA, František: *Kádrová politika a nomenklatura KSC 1969–1974*, Praha 1998.

KODYTKOVÁ, Martina: *Politická a společenská transformace v Ústí nad Orlicí v letech 1989–1990*. Bakalářská práce, Praha, FMV VŠE, Praha 2016.

KURAL, Václav a kol: *Československo roku 1968*, 1. díl, *Obrodný proces*, Praha 1993.

MAŇÁK, Jiří: *Čistky v Komunistické straně Československa v letech 1969–1970*, Praha 1999.

MENCL, Vojtěch a kol.: *Československo roku 1968*, 2. díl, *Počátky normalizace*. Praha 1993.

MIKOLECKÝ, Milan: *Českořebovský zpravodaj*. Česká Třebová: ČtA – Milan Mikolecký, 2011, Roč. 20, č. 5 [cit. 11. 2. 2022].

Dostupné z: <https://www.digitalniknihovna.cz/mkct/view/uuid:ad5ec6bf-19a7-4d1c-a9ee-eb23fffa4601?page=uuid:830e6d92-f498-49ae-aa7f-93013062cceb>

ŠÍPKOVÁ, Petra: *Počátky normalizace na okrese Ústí nad Orlicí z hlediska regionálního tisku*, Diplomová práce FF UHK, Hradec Králové, 2013.

ŠVEJKAR, Jan: *Politické elity ve státní správě na okresech Svitavy a Rychnov nad Kněžnou v letech 1964-1971*, Bakalářská práce FF UHK, Hradec Králové, 2007.

ŠVEJKAR, Jan: *Politické elity ve státní správě na okresech Chrudim, Náchod, Rychnov nad Kněžnou a Svitavy v letech 1960–1971*, Diplomová práce FF UHK, Hradec Králové, 2009.

Seznam používaných zkratek

AP	akční program
KV KSČ	krajský výbor KSČ
MěNV	městský národní výbor
MNV	místní národní výbor
NF	Národní fronta
n. p.	národní podnik
NV	národní výbory
OKRK	okresní kontrolní a revizní komise
ONV	okresní národní výbor
OROS	okresní rada odborových svazů
OSP	okresní stavební podnik
OZS	okresní zemědělské sdružení
OV KSČ	okresní výbor Komunistické strany Československa
POV KSČ	předsednictvo okresního výboru KSČ
SČSP	Svaz československo-sovětského přátelství
ÚV KSČ	Ústřední výbor KSČ
VUML	večerní univerzita marxismu-leninismu
VB	Veřejná bezpečnost
ZO KSČ	základní organizace KSČ

Seznam příloh

- Příloha 1 Rezoluce pléna OV KSČ a OKRK k výsledkům jednání v Moskvě
- Příloha 2 Prohlášení rady ONV z 21. srpna 1968
- Příloha 3 Rezoluce rady ONV z 27. srpna 1968
- Příloha 4 Ukázka rubriky „Pravice a její tvář v okrese“ v Jiskře Orlicka